

NYTT POLITI?

En kommentert bibliografi over nyere nordisk
politiforskning

Av Cecilie Høigård

© Avdeling for kriminologi og forfatteren, Oslo, 2005

ISSN 1502-2803
ISBN 82-7100-141-8

Omslag: Askim Grafix AS

Det må ikke kopieres fra denne rapportserien i strid med åndsverkloven eller med avtaler om kopiering inngått med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

K-serien nr. 2, 2005
1. Opplag, 2005

K-serien distribueres av Akademika AS.

Trykk:
AiT e-dit AS, Oslo, 2005

Utgiver:
Avdeling for kriminologi
i samarbeid med Unipub AS

Innholdsfortegnelse:

Om denne bibliografien	s.3
Bakseteforskning	s. 7
Et kjønnnet politi	s. 20
Politi, publikum og gatefolk	s. 34
Pollitiorganisering og kriminalitetsforebygging	s. 41
Politiets håndtering av lovbrudd	s. 61
Det vanskelige politiarbeidet	s. 68
Internasjonalt politisamarbeid, utradisjonelle etterforskningsmetoder	s. 93
Kløften	s. 105
Litteraturliste	s. 109
English summary	s. 139

Om denne bibliografien

Bakgrunnen for denne bibliografien er et oppdrag fra Nordisk samarbeidsråd for Kriminologi om å gi en kommentert bibliografi over nyere nordisk politiforskning innenfor rammen av et tremåneders verk. Mange nyere politiforskningsprosjekter hevder at det finnes lite nordisk politiforskning. Det er helt feil! Særlig fra midten av nittitallet har det vært en eksplosjonsartet utvikling i nordisk politiforskning. Litteraturlista bak inneholder hele 215 arbeider. Enten har en del politiforskere et helt urealistisk bilde av hvor gjennomforsket andre sektorer i samfunnslivet er, eller så kjenner de bare deler av nordisk politiforskning. Det er et beklagelig trekk ved denne forskningen at den er mer forankret i det egne nasjonale og i engelsk og amerikansk forskning enn i forskning i andre nordiske land.

Det er forskere fra mange ulike institusjoner og mange ulike fagdisipliner som har bidratt til politiforskningen. De fleste forskere har likevel en bakgrunn i sosialantropologi, sosiologi eller kriminologi.

Avgrensning av ”nyere” er gjort enkel. Jeg har tatt med forskning fra begynnelsen av nittitallet og fram til skrivende dato. Avgrensningen av ”politiforskning” er litt mer komplisert. Det er en rekke kriminologiske avhandlinger som gjør en visitt til politiet. Jeg har bare tatt med de arbeider der politiet er et sentralt tema i publikasjonen. Avisartikler, papers på konferanser, offentlige utredninger og bokanmeldelser av politiforskning er holdt utenfor, selv om det kan finnes eksempler på interessant formidling av politiforskning i noen av disse kildene.

Under arbeidet har det vært søkt i ulike databaser som det norske NORART (artikler fra norske og enkelte nordiske tidsskrifter og årbøker), det norske BIBSYS (bøker i de fleste norske

forskningsbibliotek), LIBRIS (materiale fra svenske forsknings- og spesialbibliotek og Bibliography.nsfk.org. (bibliografiske data om kriminologisk forskningslitteratur i de nordiske landene. Problemet med databaser er at de først er til god hjelp når en vet hva en skal spørre om. Frisøk i slike baser – der det er mulig - og andre databaser gir enten alt for lite informasjon eller alt for mye informasjon. Den viktigste arbeidsmåten i denne bibliografien har derfor vært et mer møysommelig detektivarbeid ved hjelp av litteraturreferanser i publikasjoner. Referanser i en publikasjon fører til nye referanser når den første publikasjonen bestilles og så videre i en nokså tidkrevende prosess.

Bibliografien er om nordisk politiforskning. Jeg er likevel sikker på at deknningen fra finsk forskning er dårligere enn fra Norge, Sverige og Danmark, siden jeg ikke har kunnet bruke den samme metodikken der. Det foregår mye verdifull forskning bl.a. ved den finske politihøgskolen i ESPOO og ved Rättspolitiska forskningsinstitutet ved Helsingfors & Tampere universitet. Det har vært arbeidet bl.a. med analyser av nærpolitiet, med politikulturen, med nulltoleranse, med politiets håndtering av lovbrudd som narkotika, mishandlingssaker og økonomisk kriminalitet, og med lovbrudd begått av politiet. For Finlands del har jeg i det minste lyktes i få med en del litteratur skrevet på svensk eller engelsk. For Island er det verre, ingen arbeider derfra er på litteraturlista. I Island var det i 2001 bare en fast ansatt politiforsker, Rannveig Thorisdóttir. Men flere forskere har gjort politiforskning. I Island er det bl.a. forsket om forholdet mellom politifolk og barn, om gjengangere og stigmatisering, og om elektronisk overvåking på arbeidsplassen. Jeg er lei for den dårlige deknningen av finsk politiforskning og for ikke-deknningen av islandsk politiforskning. Dette aktualiserer en av mine gamle kjepphester: Nordisk Samarbeidsråd for Kriminologi burde bruke mere

av pengene sine på å gjøre forskning fra Finland og Island tilgjengelig for nordiske kollegaer.

Siden det etter hvert viste seg å være så mye politiforskning, har jeg valgt å gruppere enkelte hovedtemaer for kommentering i tillegg til den alfabetiske lista bakerst. Selv om mange publikasjoner handler om mange temaer, er de bare plassert et sted i den tematiske oversikten. Jeg tror dette gir bedre oversikt. Noen ganger vil forskeren kjenne igjen sine egne gode oppsummeringer, om enn ofte i fortettet og forkortet form uten anførselstegn eller sidehenvisninger. I vanlig vitenskapelig arbeid ville det være høflig med anførselstegn eller sidehenvisninger, men her er ville det gi et unødig oppstykket preg.

Jeg har forsøkt å være tilbakeholdende med egne vurderinger av de omtalte arbeidene, også der jeg er sterkt uenig i arbeidets perspektivering, teoriforankring eller metodevalg. Dette er ingen evalueringsrapport. Hensikten med denne kommenterte bibliografien er å skape oversikt over hva som finnes av nyere politiforskning slik at interesserte kan bruke den som et slags oppslagsverk og som veiviser inn i den mangfoldige politiforskningen.

Jeg har hatt god hjelp fra en rekke politiforskere i Norden, ingen nevnt og ingen glemt. Det er godt mulig at jeg seinere vil utvide denne bibliografien til en større samlende fremstilling. Derfor håper jeg på fortsatt hjelp i form av meldinger om andre publikasjoner, om unøyaktigheter eller mulige direkte feil, eller om viktige poenger som bør belyses. Jeg har også hatt god hjelp av tre biblioteksmennesker. Og de skal takkes med navn: Elise Koppang og Vibeke Lowsow Lagem i Oslo og Rie Iversen i København.

Mars 2004, Cecilie Høigård

*****

Publiseringen av denne bibliografien hang seg opp. Årsaken er at Nordisk Samarbeidsråd for kriminologi i 2004 besluttet å bare benytte seg av elektronisk publisering. Til gjengjeld besluttet Samarbeidsrådets rådsmøte våren 2005 å betale trykkestøtte for rapporten. Med unntak av tre nye fotnoter til oppdatering, er rapporten uendret fra 2004.

Mai 2005, Cecilie Høigård

Bakseteforskning

Det kan virke litt sært å karakterisere et tema gjennom dets forskningsmetodikk. Jeg har likevel valgt dette kjælenavnet. Felles for arbeidene under er et ofte meget langvarig sosialantropologisk feltarbeid, ofte utført fra baksetet i en patruljebil. Tilnæringsmåten er åpen; forskeren ønsker å gripe politiet sett innenfra som et utgangspunkt for analyse. Flere av arbeidene spenner meget vidt tematisk. Det er likevel interessante likheter i temaer og i funn; arbeidene atskiller seg heller fra hverandre i hvor langt og grundig de går inn i de enkelte temaene og i hvilken grad politikulturen problematiseres. Det er et gjennomgående trekk ved disse studiene at forskerne sterkt understreker hvor vennlig og åpent de er blitt mottatt av politiet. Allerede Smångs understreker dette i 1993. Den sterke poengteringen av den gode mottakelsen i studiene kan nesten tyde på at forfatterne selv er blitt litt overrasket over mottakelsen og den store åpenheten. En annen tolkning kan være ønsket om formidle denne opplevelsen som kanskje står i kontrast til kommentarer forskere kan få av sine omgivelser og kollegaer når de forteller hva de forsker på.

Disse arbeidene er oftest store arbeider, også i omfang.

Forskningsmessig må feltet og metoden nå sies å være svært godt dekket. Det gir neppe store forskningsmessige gevinster i form av ny innsikt å sette seg forutsetningsløst inn i politibilens baksete i dag. Noe annet vil det være dersom problemstillingen er meget målrettet, gjerne i opposisjon til disse solide arbeidene, eller hvis politibilen befinner seg i helt andre omgivelser, slik Fjelbergs politibil i Finmark gjør. Fra slike omfangsrike arbeider er det umulig å gi heldekkende oppsummeringer innenfor rammen av denne bibliografen. Jeg våger likevel noen komprimerte hovedpunkter, vel vitende om at forfatteren selv kanskje ville ha lagt vekk på andre temaer.

Carlströms *På Spaning i Stockholm* er en doktoravhandling ved Institutet för folklivsforskning ved Stockholms universitet i 1999. Den bygger på et feltarbeid på seks måneder i perioden 1993-1995 hos en gruppe spanere ved Stockholmspolitiet. Hensikten er å undersøke hvordan gruppen arbeider og skaper mening innenfor rammen av politiorganisasjonens rammer og muligheter. Det var derfor naturlig å legge stor vekt på det konkrete arbeidet som ble utført, men også på de moralske verdiene som gruppen la i arbeidet. Hvordan så spaningsgruppa på seg selv og på gruppas felles arbeid? Hvordan lagde de orden og distinksjoner mellom seg selv - ”vi” - og omverdenen, ”de andre”? Teoretisk trekker studien veksler bl.a. på Alfred Schutz, Peter Berger, Thomas Luckmann og Michel Foucault.

Spanernes evne til å kategorisere var helt avgjørende i arbeidet deres (det samme tema er en gjenganger også hos Ekman, Finstad og Holmberg). De hadde felles verdier med de lovlydige svensons, men betraktet dem også som naive siden de ikke hadde kunnskaper om den kriminelle underverdenen og om politiarbeid. Spanerne distanserte seg fra buserne; det var f.eks. et viktig normbrudde å omgås kriminelle privat på fritiden. Men buserne var ikke fiender, men motstandere. Med dette fører Carlström oss inn i *spilletts verden*. Fiender står i veien, motstandere er en forutsetning for spillet. Roller er definert, regler for atferd utarbeidet. Deltakerne i spillet deler i en viss utstrekning språk, opplevelser og kunnskaper. Eldre spilldeltakere lærer bort spilllets regler til yngre deltakere, både hos buserne og hos politiet. Spillet er et mørkt spill, skjult under jorda, fullt av hemmeligheter. Svensons liv er forutsigbart, litt traust og kjedelig. Lovbryteres verden er ofte uforutsigbar, der lovbryterne tar risikoer og lever et sosialt rikt og omvekslende liv. Spanerne står på en måte i midten; de deler ikke almenhetens naivitet, og de deltar i det mørke, tidvis spennende mørke spillet.

Ikke-nordiske politiforskere har understreket politiets to hovedsjikt (se f.eks. Mannings studie av Londonpolitiet 1977, og særlig Reuss-Iannis

studie av New Yorkpolitiet 1983¹), sjiktplasseringen bestemmer hvordan de ansatte ser på politiarbeidet. Sjefene baserer seg på en formalisert politiadministrativ ideologi og de møter en helt annen virkelighet enn den politi på gata gjør. Sjefene slipper å lage ”riktig politiarbeid”, med dette arbeidets krav til raske, av og til farlige beslutninger. Spanerne i Stockholm bygget opp en erfaringsbase preget av sansning; syn, hørsel, lukt, smak og berøring. Kunnskapsbasen var forgjengelig kunnskap som stadig måtte fornyes, i motsetning til den mer generaliserte juristkunnskapen. Den var samtidig et helt nødvendig grunnlag for magesfølelse eller intuisjon. Sjefer var ofte uforstående og inkompetente. Mange politier så seg selv som kriminalitetsbekjempere, mens de så på sjefene som byråkrater som flyttet papirer og lagde statistikk. De to kunnskapssystemene handler om mer enn kunnskapsformer; de handler om ideologiske ulikheter i synet på rett og urett, hemmeligholdelse og åpenhet, tvang, integritet og frihet.

Ekman *Från text till batong* er en doktoravhandling ved Handelshögskolan i Stockholm i 1999. Utgangspunktet er troen på at få kan styre mange gjennom tekster. Særlig gjelder det i den offentlige sektoren. Innen politiet finnes det en brottsjø av tekster som er ment å styre politiets virksomhet. Det er naturlig siden politiet er gitt oppgaven å håndtere statens voldsmonopol. Styrer tekster politiets praksis? Hvilken rolle spiller tekster som lover, regler og handlingsplaner i nærpolitiets arbeid? Er det andre ting som styrer mer enn tekster?

---

¹ Manning, Peter K 1977: *Police Work: The social Organization of Policing*. Cambridge: MIT-Press.

Manning, Peter K: 1978 ”Rules, Collegaues, and Situatinonally Justified Actkions.” I: Peter K Manning & John Van Maanen (eds.): *Policing: A Weiw from the Street*. Santa Monica: Goodyear Publishin

Reuss –Ianni, Elizabeth 1993 (1983): *Two cultures of Policing. Street Cops and Management Cops*. New Brunswick: Transaction Publishers.

Ekman's studie bygger på tre datainnsamlingsmetoder: tekstanalyser, intervjuer og observasjoner. Tekststudiene tar dels for seg tekster som angår alle svenske politier, som lover og reguleringer. Disse tekstene læres primært på Politihøgskolen. Dels tar tekststudiene for seg tekster som er unike for et bestemt politidistrikt. Disse tekstene kan brytes ned til mål og handlingsplaner. Intervjuene består av tre intervjuer med lokale politisjefer og 14 intervjuer med nærpoltier. Observasjonsstudiet består i at Ekman har vært sammen med nærpoltiet på stasjon og på oppdrag. Ekman har fulgt med ca 25 polititjenestemenn i ca. 100 timer. Ekman hadde også selv tidligere vært politimann.

Ekman analyserer politipraksis som normstyrte handlinger. Normene som styrer nærpoltiets praksis er vokst fram over tid i samhandling. Normene analyseres i forhold til viktige relasjoner. Den ene relasjonen er mellom tekst og politi. Denne relasjonen styres av normen om autonomi. Nærpoltiet må selv kunne velge det som er nødvendig å gjøre eller å ikke gjøre noe ved, de bestemmer over egen tidsbruk. Det er virkeligheten, ikke lovene som styrer. Den andre relasjonen er mellom politisjefer og nærpolti. Her står også normen om autonomi sterkt. Det er nærpoltiet som best kjenner gatas virkelighet. En god politisjef er han som ikke selv har stor avstand til gata. I relasjonen mellom politi og medborgere deler politiet normen om at de skal agere når noe skjer, de skal vise seg effektive. De skal også gi service og hjelpe. Dessuten skal de opprettholde politiets autoritet overfor medborgere. Hvordan politiet håndterer møter med medborgere, styres mye av i hvilken grad medborgeren uttrykker respekt for politiets autoritet. Relasjonen mellom medborgere og nærpolti styres også av en norm om "street justice", der gatene må renses for skurker (busar) som forstyrrer medborgere. Politiet arbeider både som anklager og domstol i denne type hverdagskriminalitet. Relasjonen innad i politiet styres av mange normer. Det er en norm om "vi

og dem". Politiet identifiserer seg ikke med dem de er satt til å kontrollere, men med et politifelleskap. Blant normene innad i politifelleskapet står normen om at politier må være pålitelige i forhold til hverandre, sterkt. Trusselen om vold gjør at de må forvente at de kan stole på hverandre. Derfor blir denne normen også viktig i situasjoner som ikke handler om vold. Dette uttrykkes i en annen norm i relasjonen mellom politier: å stille opp for hverandre. De skal vise hverandre omsorg og stille opp slik gode, solidariske kamerater gjør. Det er også en norm om eldre politiers senioritet. I følge Ekman deles forestillingen om at eldre politier bør bestemme og være forbilder for de yngre politier.

Normene formidles gjennom det Ekman kalles småpratets beslutningsprosess. Gjennom hverdagens småprat om hendelser og historier, gjennom spøk og kjærlig mobbing, skapes over tid en enighet om normene. Småpraten produserer normene. Gapet mellom mangfoldet av situasjoner og et stort innslag av det uventede på den ene siden, og de abstrakte tekstene på den andre siden fylles gjennom et felles fortolkningsarbeid gjennom småpraten. Småpraten produserer en form for likhet i handlingsmønstre, en form for kollektiv handling fra politiets side. Noen av disse handlingene er i strid med tekstene, slik begrepet street justice antyder. Slike handlinger og hendelser er det viktig å holde skjult. Politiet bruker småpraten som et kompass som geleider dem gjennom dilemmaene i politiarbeid. Normsosialiseringen følger ikke det formelle organisasjonsmønsteret, men er forankret horisontalt gjennom småpraten. Slike sosialt delte normer som er beskrevet over, er sterke i forhold til de normene som uttrykkes i skrevne tekster og av politisjefer. Det er disse muntlige overleverte normene som i stor grad styrer det daglige politiarbeidet. Særlig er normene knyttet til relasjon mellom politier og mellom politi og almenhet sentrale. Relasjonen til politisjefer og til tekst er mindre sentral på grunn av normen om autonomi.

Ekman finner følgelig at tekstene spiller en underordnet rolle i det daglige politiarbeidet. Likevel spiller tekstene en rolle. Tekster skal ikke bare styre politiarbeid. Tekstene skal også legitimere politiarbeid. Gjennom tekster skapes et bilde av praksisen. Tekstene reduserer usikkerheten om hva politipraksis er og styrker inntrykket av at staten styrer og kontrollerer politiet. Antakelig er tekstene enda viktigere enn tekster i andre offentlige organisasjoner, siden politipraksis handler om å håndtere samfunnets voldsanvendelse. Samtidig er det slående at tekstene gir lite veiledning i hvordan voldens usikkerhet skal håndteres.

Finstads store monografi *Politiblikket* er kanskje det mest ambisiøse og grundigste enkeltarbeid i nordisk politiforskning det siste tiåret. Monografien bygger på innsamlet materiale gjennom åtte år. I materialet inngår bl.a. bakseteforskning hos både ordenstjeneste, etterforskningstjeneste og forebyggende tjeneste på ca. 600 timer. Boka behandler et vell av temaer som utdypes gjennom en rekke hendelser fra politiets hverdag og som spinnes rundt det sentrale analytiske begrepet politiblikket. Begrepet oppsummerer mange funn fra tidligere forskning i tillegg til Finstads eget materiale, og viser til politiets ”briller”; måten de ser og forstår verden på og handler etter. Blikket er erfaringsbasert, men langt fra alltid bevisst eller overveiet, heller en kroppslig disposisjon for bestemte handlingsmønstre (fjr. Bourdieus habitusbegrep.) Blikket er både beskyttende og kontrollerende.

Politiarbeidet deles inn i publikumsbestillinger og politiinitiativer. Mens politiforskning, også i Norden, ofte fremstilles som reaktivt og hendelsesstyrt, viser Finstads materiale at dette er en myte. En systematisk gjennomgang av 50 tjenestesett viser at 58% av hendelsene er publikumsbestillinger, 42% er politiinitiativer. Publikumsbestillingene omfatter alt mulig fra ønske om politiets bistand ved grov vold til å få andefamilier på trygge veier. Forholdet mellom politi og publikum

beskrives som det store samarbeidsprosjektet. Politiet bestemmer spillereglene og regelen om publikums absolutte aksept av politiautoriteten står helt sentralt. Øyeblikkelig aksept og en ydmyk, lærevillig holdning kan få politiet til å la nåde gå for rett. Men man kan også prate seg inn i både politibil og politistasjon med uærbødig oppførsel.

Politiinitiativene er en mye mer spesialisert aktivitet enn publikumsbestillingene. Metoden "stopp og sjekk" er et særdeles viktig innslag i politiinitiativene. Politiinitiativene styres av politiblikket. Blikket er årvåkent for mulige slask eller kjenninger. Slask – med en rekke avledete underkategorier - er politiets sekkebetegnelse for mennesker politiet ofte kommer i kontakt med fordi de bryter loven, beveger seg farlig nær lovens grenser, eller mistenkes for lovbrudd. En slask trenger ikke å ha begått en lovstridig handling; det er politiets blikk for helheten i situasjonen som definerer slasken. Politiet tolker utseende og livsførsel, klær, hårlengde, alder, bosted, døgnrytme, hvor man vanker, hvem man vanker sammen med. Politiblikket er et mistankens blikk, særlig innstilt på det som ikke passer inn. Politifolk ønsker å skape "rettferdighet på gata". Man tøyser noen regler, er kanskje "kreativ". Stopp og sjekk brukes også på svak mistanke, uten tilstrekkelig lovhjemmel. Innbringelse på stasjon brukes som lærepenge. I stedet for å sjekke en butikknaskers personalia mens man sitter i politibilen og tar politiradioen til hjelp, kan vedkommende nasker tas med inn på stasjonen. Begrunnelsen er: "Vi skal ikke gjøre det altfor lett for dem. Det skal bety noe når de stjeler". Uanmeldt hjemmebesøke er et annet eksempel, der politiet drar hjem til private bosteder for å sjekke, men uten at det er noen konkret mistanke. Det kan kamoufleres som at man kommer innom for å hilse på, for å høre hvordan det går - og kanskje har vedkommende noe å fortelle som politiet har interesse av? Tøy og bøye av firetimers-regelen for innbringelse brukes også. Fire timer er en maksimumsgrense, innbringelsen skal vare "ikke

lenger enn nødvendig". I ordenstjeneste kan denne regelen bli praktiserert mer som en rettighet for politiet enn som en maksimumsgrense.

Vakthavende jurist skal kontaktes "snaest mulig", men det finnes eksempler på at det har gått tre timer og tre kvarter før det skjer.

Politiblikket har to innebygde problem. Det første problem er det enkleste; når politiet ser feil og handler feil. Det andre problemet er vanskeligere. Hva med det som politiet "gjør rett" - og som de aller fleste innbyggere ønsker at politiet skal gjøre? Heller ikke politiets kritikere har vært særlig opptatt av dette. I et lengre perspektiv er treffsikkerheten et større problem enn treffusikkerheten. Politiblikket på gateplan er ikke særlig opptatt av kontrollens og uroingens konsekvenser i form av stigmatisering, ytterligere utstøtelse og hvordan kontrollen fremmer nye lovbrudd. Rusmisbrukere underlegges mye politikontroll. Her og nå blir det en ekstrabelasting for dem som ikke opplever at de har andre handlingsvalg. På lengre sikt kan den stadige politikontrollen bidra til å redusere deres handlingsalternativer enda mer. Når stopp og sjekk av gatefolket produserer mer registrert kriminalitet og enda færre handlingsalternativer for de gjennomkontrollerte, risikerer politiets innsats å reproducere en klasse av utstøtte kriminelle. Dette er politiblikkets innebygde problem, sier Finstad.

Lars Holmberg har utført to baksetestudier, den første i form av en magisteravhandling og den andre i form av en doktoravhandling. Magisteravhandlingen *Øjet i hånden* bygger på fire måneders sammenhengende feltarbeid i en større dansk provinsby, kalt Danby. Studiens målsetning er å gi et bilde av hvordan politiet ser seg selv for deretter å tre litt utenfor igjen for å peke på noen av de grunnleggende innstillinger, holdninger og anskuelser som ligger under den daglige gjøren og laden og trekk av politiets særlige kultur. Sentralt står politiets forhold til omverdenen og politiets klassifiseringssystem. *Kunder* er de

folk politiet har (mange) saker på. Mellom politiet og kundene er det en form for innbyrdes forståelse og spilleregler. *Klienter* er de som har eller politiet kan få saker på. *Publikum* er de mennesker som politiet skal beskytte, også kalt borgerne. Overfor publikum er det viktig å lage noe reklame, for å opprettholde politiets omdømme i offentligheten. Det ”riktige politiarbeidet” er der hvor virkelig kriminelle fanges. Det riktige politiarbeidet er et omdreiningspunkt for politiets selvforståelse. Likevel er det mye opptreden – performance – i politiets arbeid (se også Kvist og Holmberg 2000). Performance er en form for forestillinger – eller egenreklame – som sikrer politiets legitimitet fra publikum. Men performance er også noe mer. Det er en symbolsk gjenopprettelse av tingenes tilstand, uten at den ene part er til stede, som f.eks. ved innbrudd som stort sett ikke fører til noe konkret resultat. Politiet spiller sin rolle som politi, kommenter og griper inn i folks opplevelse av krise, samtidig med at de bærer den symbolske rolle som opprettholdere eller gjenopprettende av orden. Ofrene blir tatt på alvor. Politiets virkelighet befinner seg i et spenningsfelt mellom det performative og det riktige politiarbeidet. Blir det for mye performance, mister tjenestemannen kollegers oppbacking og egen selvrespekt; de gjør ikke det de er utdannet til. For lite performance fører til for lite reklame, som politiet mener de trenger overfor publikum.

Holmbergs *Politiets skøn i retts sosiologisk belysning* ble levert som Ph.d.-avhandling ved Det juridiske fakultet ved Københavns universitet i 1999. Holmberg fulgte Glostrup politi i halvannet år, mest i patruljevogn, men også til fots og sykkel og på politigården. Han var med på undersøkelser i private hjem, fabrikker og offentlige bygninger, i retten og i fengsler; stort sett overalt hvor politifolk ferdes. Studien bygger på 89 vakter fordelt på ulike tjenester, omgangstjeneste (uniformert ordenspoliti), hundepatrulje og uropatrulje.

Studiens formål er å belyse politiets arbeid empirisk, særlig det som ikke nedfeller seg skriftlig eller i form av sanksjoner, og å analysere hvilke faktorer som har betydning for politiets avgjørelser på gateplan. Det er de implisitte retninglinjer for praktisk politiarbeid Holmberg er på jakt etter, skjønnet som viser holdninger, sedvaner og mønstre i den måte politiet utøver sitt verv på.

Politiets mistanke utløses i praksis oftere av sosiale kjennetegn enn av egentlige mistenkelige handlinger. Hvem passer inn i hvilke sammenhenger? Holmberg analyserer 476 politinnsatser, dvs. gjennomsnittlig 6 pr. vakt. Holmberg finner det samme som Finstad senere; mange saker utløses av politiets eget initiativ. Det er mest ferdselslov. Ferdsel er ofte et påskudd eller substitutt for politiet til å gripe inn, den reelle mistanke er ofte noe annet. En tredjedel av alle innsatser fra ordenspolitiet med utgangspunkt i ferdselsloven er substituttinnsatser. Av det proaktive arbeid - politiinitiativene - fører bare 12% til videre behandling. Politiet skal patruljere temmelig lenge før de finner noe som berettiger en egentlig inngripen; bare hver sjettede inngripen fører til annet enn påtale på stedet. Det kan finnes to forklaringer på dette. Enten er politiet meget ettergivende overfor mindre forseelser, eller så stopper politiet mange mennesker uten konkret mistanke. Holmberg viser at politiets skjønn fører til en kombinasjon; de er meget ettergivende overfor deler av befolkningen, mens andre grupper omvendt er gjenstand for intens interesser fra politiets side.

Organisatoriske forhold påvirker skjønnet. Organisatoriske forhold skaper sin egen politikosmologi; en måte å skape balanse mellom hva politiet gjør og rettferdigheten av å gjøre det. Kosmologien skapes gjennom seleksjon, trening og sosial kontroll. Politiets skjønn utspiller seg innenfor en ramme av byråkratisk vektning av synlige resulater, vurdering av en saks politirelevans, forestillinger om det riktige politiarbeider og

strevet etter autonomi. Dette er ikke først og fremst den enkelte politimanns verdier, men gruppeverdier.

Politiet leter etter mennesker som likner de lovovertredere de vanligvis er i kontakt med. De bruker sosial informasjon, særlig påkledning, bilvalg, sammenheng med omgivelser og oppførsel (jfr. Finstads begrep om politiblikket). Holmberg mener at ””Opsøgende politiarbejde er – og må være – baseret på diskrimination.” (s. 169). Politiet må kunne skjelve mellom mistenkelige og ikke-mistenkelige mennesker. For å klare det, må tilgjengelig sosial informasjon benyttes og den er av typologisk art. Alternativet er å oppgi tilfeldige kontroller i forbindelse med patruljering. I Glostrup er bestemte grupper særlig utsatt for politiets inngrep, men dette tar utgangspunkt i en oppfattelse av disse gruppers kriminalitet, en form for *typologisk skyld*. Skjønnet er vanskelig å detaljkontrollere gjennom regler. Skjønnet er dessuten ikke individuelt, men utspiller seg i et kollektivt råderum. Det er bedre å påvirke gjennom omlegging av praksis enn gjennom kontroll og regler. Det bør være mer målrettet tilstedeværelse rundt kjente urosentra, eks. versthus og mer sosial informasjon om konkrete personer fremfor generaliserte typer. Dette fjerner ikke diskriminering, men minsker den, sier Holmberg

Smångs *Poliser om poliser* er en av de første studiene i Norden som bruker deltakende observasjon hos politiet. Studien ble støttet av Nordisk Samarbeidsråd for kriminologi i seks måneder. Undersøkelsen ble i hovedsak gjennomført i Malmø. Men også materiale fra Kristiandstads politidistrikt ble inkludert for også å få materiale fra et landdistrikt. Mesteparten av materialet er fra ordenspolitiet i felten og til sammen to måneder ble brukt til materialinnsamling. Av dette var 25 dagers deltakende observasjon i forskjellige former for politiarbeid. Det ble også laget tjue intervjuer av tilsammen 28 personer. Studien har karakter av en mindre forstudie til et påtenkt større avhandlingsarbeid. På tross av dette,

og med god bruk av den internasjonale politiforskningen, antydes og introduseres mange temaer som senere nordisk politiforskning skal videreutvikle og dokumentere i langt større detaljrikdom. Det gjelder skillet mellom formell kunnskap og erfart kunnskap, skillet mellom riktig politiarbeid og dirty work, de to atskilte politiverdener mellom gatepoliti og ledelse, betydningen av politikollektivet, understrekningen av humoren innad i kollektivet som en måte å kvitte seg med jobbens stress på, forholdet mellom mannlig og kvinnelig politi, inndelingen i befolkningen mellom straitinger og skurker (Svenssons och kolingar), og det vanskelige møte mellom almenhet og politi, særlig i forhold til opprettholdelse av autoritet.

Litteratur:

Carlström, Ann Kristin: *På Spaning i Stockholm. En etnologisk studie av polisarbete*. Doktoravhandling, Institutet för folklivsforskning – etnologiska institutionen, Stockholms universitet, 1999. 207 s.

Ekman, Gunnar: *Från text till batong. Om poliser, busar och svennar*. Doktoravhandling, Handelshögskolan i Stockholm, 1999. 214 s.

Finstad, Liv: *Politiblikket*. Pax Forlag, Oslo 2000. 366 s.

Fjeldberg, Nina: *Blålys under nordlys. Politivirksomhet i Vestfinmark*. Hovedfagsoppgave i kriminologi, Institutt for kriminologi, Universitetet i Oslo, 1999, 172 s.

- Holmberg, Lars: *Øjet i hånden. En antropologisk undersøgelse af Nærpolitiet i en større dansk provinsby*. Magisterafhandling ved Institut for antropologi, Københavns universitet, 1995. 163 s.
- Holmberg, Lars: *Politiets skøn i retssociologisk belysning*. Ph.d.-afhandling indleveret til forsvar ved Det juridiske fakultet ved Københavns universitet. Det retsvidenskabelige Institut D. København 1999. 253 s.
- Holmberg, Lars: "Ekstralegale faktorerers indflydelse på politiets skøn." I: PHS Forskning 2000:1. *Politi og publikum*. S. 7-28. Justisdepartementets forskningskonferanse 1999. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.
- Holmberg, Lars: *Policing stereotypes. A Qualitative study of police work in Denmark*. Galda + Wilch Verlag, Berlin. 160 s.
- Kjelvik, Marte: *Politi – i møte med publikum. En analyse av politiarbeid*. Hovedfagsoppgave i sosialantropologi, NTNU, Trondheim 2003. 95 s.
- Smångs, Britta: *Poliser om poliser. Aspekter på ett arbete och en yrkesroll*. Network for Resarch in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University, 1993:2 Lund 1995. 72 s.

Et kjønn politiet

Det er særlig i svensk forskning spørsmålet om kjønn i politiet har stått sentralt. I tre svenske doktoravhandlinger er konstruksjon av kjønn i politiet hovedtemaet (Åse 2000, Åberg 2001, Andersson 2003).

Utgangspunktet for alle avhandlingene er en hovedinteresse i hvordan kjønn gjøres og skapes, kanskje mer enn en spesifikk interesse for politiet i seg selv. For den som er interessert i konstruksjonen av kjønn, mindre interessert i politiet, er det mye å hente i disse avhandlingene. Politiet er snarere valgt fordi virksomhetens maskuline særdrag er tydelig. Det betyr ikke at leseren ikke lærer mye om politiets virksomhet, nettopp på grunn av dette tydelige særdraget som setter sitt stempel på dagliglivets aktiviteter. Snarere blir det slik at de etnografiske studiene der kjønn ikke analyseres som egne temaer, fremstår som mangelfulle. Et eksempel kan være spørsmålet om politiets autoritet, et spørsmål som står sentralt i mange politistudier. Hvordan denne autoriteten oppfattes og utformes av politi, er åpenbart nært knyttet til konstruksjon av maskulinitet (se også Høigård 2002, Ansel-Henry og Branner Jespersen 2003).

I sin studie tar **Andersson** utgangspunkt i den store svenske Närpolisreformen fra 1994. Andersson avgrensner seg mot elementer i postmoderne teori som sier seg fornøyd med å vise det relativistiske i konstruksjoner uten å gi konstruksjonene en materiell forankring. For å forstå organisasjonsendringer i politiet, trekkes det inn feministiske organisasjonsteoretikere som legger vekt på at ”nedtonende organisasjonsformer” og nettverksliknende organisasjoner kan forbedre kvinners posisjon og utvikle nye mannlighetsformer. Prosjektets hensikt var å anskueliggjøre de levende og pågående organisatoriske praksiser som skapte en organisasjon og der genuskonstruksjoner var innvevd i den

organisatoriske praksisen. Anderssons analytiske verktøy er hennes begrep om *ordnende praksiser*; tilbakevendende mønstre i måten det snakkes på og i måten det handles på (altså både et diskursivt og et materielt begrep). I den konkrete analysen fører dette til et fokus på hvordan nærpolitiløst arbeider, hva de faktisk gjør, hvordan de organiserer seg og hvordan de forlener denne virksomheten og organiseringen med mening.

Andersson henter sitt empiriske materiale fra to nærpolitistasjoner, kalt Innerstad og Ytterstad. Stasjonene har like mange ansatte – ca. tjue – men skiller seg fra hverandre geografisk, aldersmessig og kjønnsmessig. Innerstad har jevn kjønnsfordeling og lav gjennomsnittsalder. Ytterstad befolkes av mange eldre politimenn. Alle nærpolitiløstene er intervjuet. I tillegg brukte Andersson tilstedeværende observasjon i form av å være med nærpolitiløstene på oppdrag og delta i deres samvær. Til sammen ble det brukt ti måneder på innsamlingen av det empiriske materialet.

Innerstads selvpresentasjon er entydig, og følgende utsagn sies med ikke liten stolthet: ”Her jobber vi mye natt”. Periodeplanleggingen viser bl.a. at mange menn foretrekker å arbeide sammen med kvinner; heterososialitet er et kjennetegn. Tre utsagn skiller seg ut som spesielt meningsbærende når Innerstads ansatte presenterer nærpolitistasjon: 1. Her jobber vi mye natt. 2. Personkjemi er viktigere enn kjønn. 3. Politifolk som arbeider her, fortsetter her.

Etter å ha gitt innsiktsfulle eksempler på diskursiv praksis, vendes oppmerksomheten mot de materielle praksiser: Gjennomgangen av 6 måneders periodeplanlegging viser, at selv om arbeidsdelingen mellom kjønnene ikke er stor, arbeider kvinnene noe mer med de minst prestisjefylte oppgavene, som resepsjonstjeneste. På dagen er kjønnssammensetningen ganske jevn, men på kvelder og netter er det unge politimenn som er i aksjon. Det er nattarbeidet som blir sett på som ”riktig” politiarbeid – da er man ute og ”fanger tyver”. På denne stasjonen

er det egentlig bare Fordonsgruppen som driver riktig politiarbeid. De andre virksomhetene blir nærmest usynlige.

Når den diskursive praksisen – slik den f.eks. viser seg i utsagnet om at ”her arbeider vi mye natt” – blir konfrontert med faktisk arbeidstid, viser det seg at bare 15 % av de ansatte arbeider natt! Påstanden om at stasjonen arbeider mye natt, er en diskursiv konstruksjon. Dette kan forstås som en statusforsterker i forhold til en reform som mange politifolk mente angrep muligheten for å gjøre riktig politiarbeid; mjukispoliser har *ikke* høy status. Motsetningen mellom hva politiet sa og hva de gjorde er et eksempel på det pågående reparasjonsarbeidet som skal styrke organisasjonens status og skal opprettholde en tradisjonell genusordning. Interessant er det også hvordan Innerstads ansatte snakker om andre politifolk – ”de andre” arbeider mest dag, sitter inne, gjør lite. En slik nokså nedsettende beskrivelse av andre kan også sees som en statusforsterkende konstruksjon. Beskrivelsen av andre politifolk beskriver det umannlige: Disse diskursive konstruksjonene som politifolkene deltar i, konstruerer ikke femininitet versus maskulinitet, men umannlighet og maskulinitet. Ved konstruksjonen av maskuliniteter brukes det et symbolsk bilde av ”de andre” for å tydeliggjøre den foretrukne normen.

Ytterstad er Innerstads klare kontrast: Mens Innerstad er preget av aktivitet og en offensiv holdning, virker det stille, nesten passivt, i Ytterstad. Gjennomsnittsalderen er høy, her er *politimenn* i klar majoritet, de uttrykker et negativt syn på nærpolitireformen, og samværsformen er homososial. Hverken kvinner eller menn arbeider noe særlig om nettene. Mens Innerstads politifolk manøvrerer ”her og nå”, er Ytterstads ansatte fortapt i minnene fra fortiden. I Ytterstad skapes de ordnende praksiser gjennom samtalen om gårsdagens organisatoriske praksis. Mens den hegemoniske konfigurasjonen hos Innerstgad var ”her arbeider vi mye om natten”, er den hegemoniske konfigurasjonen hos Ytterstad, ”Det var

bedre før.” I Ytterstad rister man på hodet av ”dagens ungdommer” i politiet. De unge vil gjøre raske karrierer, mens Ytterstads politimenn måtte gå den lange og møysommelige veien. Alt var bedre før; da var det stabilitet, samhold, en trygg ”vi”-følelse, da hadde unge kolleger respekt for alder og erfaring. Andersson tolker det slik at dagens unge politifolk utfordrer den maskulinitet og de ordninger som de eldre mennene behersker, er trygge på og vil reproducere. Men nå lar ikke unge mannlige politilæringer seg lenger lære opp av erfarne politimenn; de har ikke respekt for dem. Kunnskap om dagens datateknologi er viktigere for de unge enn kunnskap om gamle dagers tyvejakter. De eldre mennene opplever seg som maktesløse, tilsidesatte og bortglemte. Deres følelser for dagens organisasjon preges av frustrasjon, skuffelser, rådvillhet og passivitet. Men de viser stor omsorg for hverandre, og finner på hyggelige ting å gjøre sammen i fritiden.

Maskulinitet viser seg altså å inneholde flere maskuliniteter sterkt avhengig av alder. Innerstad snakker nedsettende om ”andre nærpølisere”, og Ytterstad snakker hoderystende om ”dagens ungdom”. Det kommer tydelig fram at det finnes et skille mellom unge, middelaldrende og eldre politimenn. Uttalelser om den symbolske andre forteller om en maskulinitet som de selv ikke vil eller ikke har muligheter til å identifisere seg med. De eldre politimennene har en viss makt over egen organisatoriske praksis; de søker tilflukt i den tradisjonelle politirollen og en hierarkisk organisering. Gamle og nye mannlige hegemonier kontrasteres: Mens en kollektiv stabilitet kjennetegner gårdsdagens maskulinitet, er individuell mobilitet en del av dagens hegemoniske bilde. Men den moderne maskuliniteten har beholdt noe av det gamle, og særlig vises dette i at ”å fange tyver” fremdeles blir sett på som riktig politiarbeid også av unge politimenn. Det gamle og det nye lever side ved side, men den gamle maskuliniteten blir stadig mer marginalisert og vil nok gå ut på

dato. Den hegemoniske maskulinitet er i en viss forstand en ungdomsmaskulinitet, preget av nattens fart og action, men også av vekt på utdanning, karriereplanlegging og ønsker om mobilitet.

Konstruksjonen av feminitet har en trang plass i politiorganisasjonen. I likhet med Finstad (1999, 2000) viser Andersson at den ønskelige feminiteten i politiet er trengt mellom for mye kvinnelighet og for lite kvinnelighet. Traktorlesben er en lite attråverdig posisjon, likeledes jåla.

Hva betyr det for arbeidsdelingen å tilhøre minoritetskjønn? Spiller det noen rolle for arbeidsdelingen, og for vurderingen av arbeidskompetansen om minoritetskjønn er mannlig eller kvinnelig? Sosiologen **Berit Åberg** undersøkte dette i sin doktoravhandling fra 2001. Kjønnsideidentitetsprosessen kan bli problematisk i de tilfellene der kvinner kommer inn i typiske mannsyrker og der menn kommer inn i typiske kvinnelige yrker.

Åbergs utgangspunkt er at både kvinner og men har et eksistensielt behov for identitetsbekreftelse for å kunne leve som verdige mennesker. Hun har valgt ut to arbeidsområder der minoritetskjønn er ulikt, sykepleiere på akuttavdelingen og ordenspolitier. Begge yrkene er yrker i mellomposisjon innen den offentlige sektor, og begge yrker krever et umiddelbart samarbeid i yrkesutøvingen. Den formelle utdanningen er som regel lik for kvinner og menn i disse yrkene. Med dette grepet gis muligheter til å sammenlikne hvordan den konfliktfylte situasjonen håndteres, avhengig av minoritetgruppens kjønn. Motsvares kvinners vanskeligheter på mannsarbeidsplasser menns vanskeligheter på kvinnearbeidsplasser? Studien er kvalitativ, med observasjonsstudier og intervjuing på begge arbeidsplassene.

Dominerende kvinnelighetsformer og mannlighetsformer utøves gjennom kvinner og menns tanker og handlinger i typiske kvinnelige og

mannlige yrker og på arbeidsplassene. Inspirert av patriarkatteorien henter Åberg begreper som er utviklet av empirisk kvinneforskning i Norden for å illustrere, konkretisere og utdype sin analyse og for å bestemme de to organisasjonenes kjønnete karakter. De fleste kvinnene innen et tradisjonelt kvinneyrke gjennomfører identitetsbekreftelser gjennom omsorgspraksis, ansvarsrasjonalitet og identitetsfelleskap, mens de fleste menn innen et tradisjonelt mannsyrke gjennomfører identitetsbekreftelsen gjennom subjektneøytralitet, interessefelleskap og tilegnelsespraksis.

Politiorganisasjonen og sykepleierorganisasjonen gir ulike muligheter til disse praksiser. Begge organisasjoner er hierarkiske og styrt av formell rasjonalitet. Mobiliteten er større i politiorganisasjonen, og dette fremmer sterkere hierarkisk tenkning hos politiet.

Profesjonaliseringen av begge yrker avkjønner begge yrkene i den forstand at mannlighet hos politiet og kvinnelighet hos sykepleierne ikke lenger er tilstrekkelige kvalifikasjoner. Yrkesutdanningen støtter formell rasjonalitet og dermed subjektneøytralitet, men ikke ansvarsrasjonalitet. Likevel gir sykepleieryrkets krav til omsorg en støtte til ansvarsrasjonalitet og dermed til en kompetanse i yrkesrollen som forventes av både kvinner og menn i yrket. Yrkesrollen hos sykepleierne har en løs kjønnsdikotomi, og kjønnete praksiser fremstår ikke som en like stor kvalifikasjon ved selve yrkesrollen som i politirollen der de kjønnete praksiser er mer endimensjonale og rigide. De kvinnelige politiene møter større motstand i profesjonaliseringsprosessen. Fysisk styrke er fremdeles ansett som en grunnleggende kvalifikasjon hos politiet, og slik blir mannlighet en forutsetning for den fullt ut kompetente politimann. Kvinnelige politier forventes å ha større evne til omsorg og sosial kompetanse, og de styres inn i arbeidsoppgaver som likner de gamle politisøstre; å ta seg av barn og kvinner og stille opp der det stilles store krav til innlevelse og kommunikasjon. Rotasjonsordningene i de to yrkene oppleves også

forskjellig. En riktig politimann kan jobbe skift med sitt lag uten å ta hensyn til private omsorgsoppgaver, mens det oppleves som uproblematisk innen sykepleierorganisasjonen å lage arbeidsplaner som lar seg kombinere med privat omsorg. Også de to yrkenes arbeidsklær gir ulik støtte til kjønnsidentiteter. Sykepleieruniformen betoner renhet og omsorg og oppleves som uproblematisk av begge kjønn. Mennene kan også distansere seg fra kvinnene ved å gå kledd slik legene gjør.

Politiuniformen signaliserer myndighet og kontroll. Det kan oppleves som problematisk av begge kjønn i starten, men for kvinnene er det et vedvarende problem å forene kvinnelighet og kompetanse i politiuniformen. Dette er et eksempel på hvordan den organisatoriske kjønnsstrukturen hos ordenspolitiet overveiende medvirker til å støtte og fremme typisk mannlighet for yrkesmessig troverdighet, samtidig som den diskrediterer typisk kvinnelighet for yrkesmessig troverdighet.

Slik gir de to arbeidsorganisasjonenes ulike kjønnsstrukturer rammevilkår for et samarbeid som roterer rundt kjønnsidentitetsprosesser. Det avgjørende er om identitetsprosessene samtidig kan danne kriterier for kompetanse i yrkesrollen. Kjønnsstrukturen hos politiet støtter i overveiende grad typisk mannlighet. Dette gir legitimitet til en *overdimensjonering* av bestemte måter å forholde seg på for å bekrefte den mannlige kjønnsidentiteten. Fysisk styrke fremheves, ofte i form av skryt av bragder, nødvendigheten av en direkte kommunikasjonsform understrekes, og interesse for innebandy kjennetegner en riktig politi. Dermed settes det spørsmålsteget ved om en kvinne kan være riktig politi. Mer utradisjonelle former for mannlighet og kvinnelighet har lite spillerom i en slik organisasjon, både for kvinner og for menn. Kvinnene løser dette ved delvis å ta avstand fra enkelte kvinnelige væremåter, og ved i stedet å kreve respekt for sin personlighet,

ikke sin kvinnelighet. Slik mannligheten overspilles av menn, underspilles kvinneligheten av kvinner.

På akuttavdelingen er den organisatoriske kjønnsstrukturen mer balansert mellom mannlige og kvinnelige identitetspraksiser. Krav til kompetanse i yrkesrollen lar seg ikke kombinere med en overdimensjonering av tradisjonelt mannlige og kvinnelige væremåter. Kjønnsidentitetsprosesser kan derfor ikke brukes til å etablere kriterier for hva som er en god sykepleier og dermed heller ikke for intern arbeidsdeling i yrkesrollen. I stedet samarbeider kvinner og menn om å gjenskape de vanlige kvinnelighetsformer og mannlighetsformer i yrkesrollens periferi. Prosessen innebærer bl.a. at kvinnene tillater mennene å skape nisjer innen yrkesrollen – tunge løft – og at mennene kan ha spesielle arbeidsklær. Mennene tillates også å ta mindre ansvar for sine kollegaers arbeidsbyrder i bestemte situasjoner som vask og administrative oppgaver. Menns status ellers i samfunnet har også sterk innflytelse på deres stilling som sykepleiere. De dominerende mannlighetsformene setter spor som mannlig kjønnsmakt til og med i et kvinnedominert yrke. Kvinnene har ikke kjønnsautoritet til å utestenge menn fra sykepleieryrket. Mens kvinner blir mindre kompetente politier ved å være kvinner, blir ikke menn mindre kompetente sykepleiere ved å være menn.

Slik skaper den samfunnsmessige kjønnsstrukturen ulike rammevilkår for kjønnsidentitetsprosesser, og den konkrete praksis som er arbeidet fram for å gjenskape de kvinnelige og mannlige tanke- og handlingsmønstre i de to arbeidsorganisasjonene. Det er forskjell på minoritetskjønn og minoritetskjønn.

Åses avhandlingsarbeid er finansiert gjennom støtte fra Arbeidslivsinstituttet i Stockholm og utført ved Historiska institutionen, Stockholms universitet. Utgangspunktet for Åse er at underordning er

kroppslige erfaringer. Maktordninger tar kroppen i besittelse. Kropp er både noe vi er og noe vi gjøres til. Den overordnede problemstillingen er hvordan kvinnekroppen anvendes for å underordne kvinner. Hvilke mekanismer brukes når kvinnekroppen formes slik at underordning bekrefte og gjøres berettiget? Hvordan-analyser blir sentralt, en beskrivelse av de praksiser som virker i underordningen. I sin forståelse av kvinnekroppen henter Åse mye inspirasjon fra Frigga Haug og Dorothy Smith. Åse ønsker også å bidra til å bringe kroppen tilbake; kropp og kjønn er noe mer enn diskurser og konstruksjoner. Ikke i den forstand at konstruksjoner er en sosial overbygning på et biologisk råmateriale, men at kroppen er en fundamental dobbelhet av både konstruksjon og realitet som ikke lar seg atskille. Vi lever kroppen og kroppen lever oss i en tilstand der det ikke gir mening å snakke om et skille eller en motsetning mellom realitet og konstruksjon, sier Åse. Kjønn er en levd kategori og kjønnsmaktordningen er en kroppsliggjort maktordning.

Politiet er avgjørende for statens eksistens og har rett til å utøve statlig sanksjonert vold. Åse plasserer politiet i et analytisk skjæringspunkt der spørsmål om politisk orden, vold og fysisk beskyttelse går sammen med spørsmål om kroppslighet og politisk subjektskap. En uniformert politi er en representant for ordensmakten. Kvinner og andre underordnede grupper har vanskeligheter med å bære dette symbolske lasset. Kvinnekroppen er gitt meninger som vanskelig lar seg forene med symboler for politisk makt og orden. Kvinner lar seg ikke enkelt forvandles til beskyttere siden det er kvinner som skal beskyttes.

Åses kildemateriale er tekster og uniformer. Tekstene er parlamentariske tekster og utredninger, tekster fra Rikspolisstyrelsen og Svenske polisförbundet og Svenska Polisförbundet sentralt og politiforbundets stockholmsavdeling i perioden 1950-1998. Dette materialet innbefatter lover og forskrifter, utredninger, tidsskrifter, ulike

rapporter, informasjonsskriv og undervisningsmateriale. Analysen gjennomføres gjennom en systematisk undersøkelse av hvordan fire underordningsmekanismer konkret har kommet til uttrykk og gir berettigelse til underordning. De fire mekanismene er det utskillende, glippet, det formende og seksualiseringen. Analytisk lar mekanismene atskille, i praksis er de vevd sammen og biter hverandre i halen. *Det utskillende* fokuserer på hvordan en kategori skilles ut uten at det som blir igjen nødvendigvis differensieres og kategoriseres. Kvinner skilles ut som kvinner, uten at resten av politiet fremstår som kjønnet mannlig, men som en ukjønnet totalitet. Mannlighet blir den selvsagte normen, kvinnelighet blir spesialtilfellet. En av flere måter Åse viser hvordan denne mekanismen virker, er gjennom en analyse av politiuniformen. Politiformens viktigste funksjon er å skille mellom politi og almenhet. Uniformen viser at bæreren er politi og at bæreren av uniformen har rettigheter som ikke den vanlige borgeren har. Politiformen må derfor være utformet slik at det er veldig lett å se at bæreren er en politi, uniformen innebærer et visuelt monopol preget av nettopp uniformering, likhet. F. eks. har bare politi rett til blå uniform i Sverige. Politiformer for kvinner var i en periode buksekjoler. Begrunnelsen var at det var viktig for almenheten å se om den uniformerte var kvinne eller mann. Buksekjolen synliggjør på lang avstand at de kvinnelige politier ikke er menn, og slik faller kravet på visuell likhet. Kvinnene utskilles, kjønn får prioritet over voldsmonopol.

Er det mulig å ha pupper og å være politimann samtidig? Åses andre underordningsmekanisme er *glippet* (svensk glappet, engelsk incongruity), som skaper et på *tross av*. Kvinner er politimenn på tross av at de er kvinner. Gjennom glippet skapes det en motsetning mellom det å være kvinne og det å være politi. Kvinnelige politi kan hverken være riktige politi eller riktige kvinner, men må likevel være det. Ansvaret for

motsetningen og tvetydigheten blir kvinnens. En tilsynelatende liten detalj i politiuniformen er et eksempel på hvordan glippet skapes. Kvinnelige politiuniformer har ikke samme brystlomme som sine mannlige kollegaer. I stedet er kvinnene utstyrt med en jukselomme, en fastsydd trekanttoybit med knapp som ikke går an å åpne eller å bruke til noe. På denne måten både bekreftes og benektes kvinnekroppen. Kvinnelighet innskrives i uniformen gjennom jukselommen, samtidig som jukselommen ikke akkurat fremhever deres kvinnelige attributter. Kjønnstilhørigheten skal ikke synes for mye, samtidig som den heller ikke kan usynliggjøres på grunn av utskillingsmekanismen.

Mens glippet handler om at det skapes en motsetning mellom å være kvinne og å være politi, handler den *formende* mekanismen om *hvordan* dette glippet formes til kvinnelig kjønnstilhørighet. Hva er det kvinnelige i politiet? Diskusjoner om tidligere tiders riktige hodeplagg – der mannlige politihatter har skjermer og er strenge i linjene, kvinnelige politihatter er båtluer med myke og svingende linjer – gir en retning av mykt og strengt. Åses materiale viser formingen i to ulike retninger. Delvis formes kvinneligheten som det motsatte av mannligheten, delvis formes det som noe særegent, frittstående fra mannlighet. Når kvinneligheten formes som det motsatte av mannligheten, skjer det særlig i forhold til vold og voldsutøving. Politiet skal avskrekke andre fra å bruke vold. Det kan bl.a. skje gjennom kroppens respektinngytende autoritet, stor lengde, en veltrent kropp, uniformen. Når politiroppen utstråler en trussel om motvold, blir den reelle volden mindre. Kvinnelige politier formes som uegnete til denne kroppslige voldsprevensjonen, de har ”bristende forutsetninger” og kan øke faren ved polityrket. Men kvinnelig politi kan også virke voldsdempende, ikke fordi de er politi, men fordi de er kvinner. Man slår ikke kvinner. Formingsmekanismen er den underordningsmekanismen som klarest arbeider gjennom den fysiske

kroppen, i kroppens fremtoning, størrelse og styrke. Biologiske forskjeller gis meninger og implikasjoner som innskriveres i kroppen.

De første kvinnelige politier kles i buksekjoler, draktjakker med jukselommer og en hatt som er karakterisert med myke og svingende linjer. De får både håndjern og batong. Men de får ikke lov å bære sabel. Forbudet er så selvsagt at det ikke trenger begrunnelse. Buksekjolen, jukselommene og politilua viser en dobbelthet ved at de kvinnelige politienes kjønn både opprettholdes og avvæpnes. Denne dobbeltheten er ikke mulig med en sabel, til det er den for sterkt preget av mannlige symbolverdi. Glippet blir for stor. Sabelforbudet er et eksempel på Åses fjerde underordningsmekanisme, *seksualiseringen*. Mekanismen viser delvis til hvordan kvinner tingliggjøres, gjøres til saker uten egen subjektivitet, delvis til hvordan kvinner betraktes med det mannlige blikket. Gjennom sabelforbudet gis kvinnekroppen den mening å være et objekt som betraktes med det mannlige blikket. Kvinnekroppens status som et sexobjekt bekreftes, samtidig som forbudet også usynliggjør akkurat det som blir bekreftet, sier Åse. Det mannlige blikket som seksualiserer kvinner, bidrar til å skape et mannlige "vi", på samme måten som menns snakkemåter og tiltaleformer.

Analysen konkluderer med at det mannlige blikket er et maktblikk. Det autoritative politiblikket er likedan et mannsblikk. Under gatepatuljering skal almenheten se at politiet ser dem, og samtidig motta budskapet at politiet kan bruke vold. Kvinner formes som uegnet til å inneha det autoritative blikket: Det blikket som definerer når orden er truet og som slår tilbake truslene med vold eller med trussel om vold. Den legitime maktens blikk gjøres til et mannlige blikk. I stedet for å definere virkelighet og handle som et aktivt subjekt, objektiviseres kvinnene, de blir objekt i noen annens virkelighet. I stedet for det autoritative blikket settes kvinnelige politiers smil. Kvinnelige politier lever i en dyp

selvmotsigelse. De må prøve å unngå å bli assosiert med den kroppen de faktisk har, samtidig som de må ta ansvaret for hvordan andre oppfatter denne kroppen. Gjennom kroppen må kvinnen bære byrden av sin egen undertrykte posisjon.

Litteratur:

- Andersson, Susanne: *Ordnannde praktiker. En studie av status, homosocialitet och maskuliniteter utifrån två närpolisorganisationer*. Doktororavhandlingar från Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet: 118, 2003. 200 s.
- Drege, Gro Beate og Beatrix Nytingnes: *Dagens politikvinne: vakker og myndig? En kvalitativ intervjuundersøkelse*. Hovedoppgave, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo, 1999. 80 s.
- Finstad, Liv: "En av gutta? Om kjønn i politiet." I: Annalise Kongstad, Britta Kyvsgaard og Anette Storgaard (red.) *Kvinder på randen*. S. 180-198. Aarhus Universitetsforlag, 1998. 235 s.
- Wathne, Christin Thea: "Vi skjønnte etterhvert at vi var kvinner." *Kvinnerns likestilte inntreden i politiet*. Hovedfagsoppgave, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo, 1996. 135 s.
- Åberg, Berit: *Samarbete på könsblandade arbetsplatser. En könsteoretisk analys av arbetsdelning mellan kvinnor och män i två yrken: akutsjuksköterskor och ordningspoliser*. Örebro Studies in Sociology 1. Universitetsbiblioteket, Örebro 2001. 240 s.

Åse, Cecilia: *Makten att se – om kropp och kvinnlighet i lagens namn.*

Liber AB, Malmö 2000. 136 s.

Politi, publikum og gatefolk

Forholdet mellom publikum og politi er et viktig tema i de mer overordnede politistudiene innen bakseteforskningen. Særlig gjelder dette arbeidene til Finstad (2000) og Holmberg (1995, 1999). Denne delen av bibliografien tar opp arbeider med en noe snevrere målsetting.

Trygghetsmålinger står sentralt i de publiserte arbeidene.

Trygghetsmålinger er en svensk spesialitet og utover nittitallet er det gjennomført flere såkalte trygghetsmålinger ved Politihøgskolens forskningsenhet i Stockholm. Utgangspunktet for trygghetsmålinger er kriminalitetens store lokale variasjoner både når det gjelder nivå og sammensetning. Hva som er og hva som oppleves som problem, varierer stort mellom ulike regioner og steder, men også innad på samme stedet. Tankegangen er at det kriminalitetsforebyggende arbeidet må ta utgangspunkt i en felles, lokal problembeskrivelse. Slik kan samfunnets to sentrale kriminalpolitiske mål – å minske kriminaliteten og å øke tryggheten – bedre ivaretas. Satsing på lokal kriminalitetsforebygging, nærpolti og problemorientert politiarbeid er en viktig del av strategien for å oppnå målsetningene. Kriminalstatistikkens begrensninger gjør trygghetsmålinger til et viktig instrument for et lokalt, problemorientert politiarbeid. Det såkalte Stockholms-prosjektet, utført som et samarbeid mellom BRÅ, Politihøgskolans forskningsenhet og Stockholms universitet, var den første undersøkelsen av denne typen i Sverige (Wikström 1990). Det er særlig Wikström og Torstensson som har utviklet trygghetsmålinger i Sverige i form av gjentatte undersøkelser, stadig finsliping av metodikken og ofte med store utvalg. Men også i forskningsmiljøet i Lund ble det på midten av nittitallet laget en

undersøkelse med i liknende problemstillinger og metodikk (Folkesson, Gustavsson, Johannesson 1995).

Trygghetsmålingene konsentreres oftest om fem hovedområder:

- Oppfatning av lokale problem (eks. forslumming og antasting av kvinner)
- Utsatthet for kriminalitet (tyveri, skadeverk og vold)
- Trygghet
- Individens og husholdningens kriminalitetsforebyggende aktiviteter
- Erfaringer av og holdninger til politiet

I tillegg inngår spørsmål om bakgrunnsvariabler og spørsmål om lokal sosial integrasjon og lokal uformell sosial kontroll.

Et eksempel på denne type forskning er Trygghetsmålingen i Stockholms län fra 1996 (Wikström, Torstensson og Dolmén 1997). 3985 personer deltok i surveyen, og svarprosenten var 80. Det er særlig hovedområdet erfaringer med og holdninger til politiet som er av relevans i vår sammenheng. Forfatterne slutter seg til "Broken-Windows"-teorien og mener at grovere kriminalitet ofte utvikles i situasjoner der mange ordensforstyrrelser og milde lovbrudd tillates å skje, og at trygghetsopplevelsen i stor grad påvirkes av ordenen. Resultatene viser bl.a. at knapt en fjerdedel har en svært positiv holdning til politiets arbeid i sitt eget boområde. Vel 40% har sett en politi i eget bostadsområde siste uke. Når det gjelder nærpolti har drøyt en fjerdedel kunnskap om at det finnes nærpolti i bostadsområdet. Den vanligste grunnen til å ta kontakt med nærpolitiet er å anmelde lovbrudd. Det finnes ingen støtte i materialet for at nærpolitiet behandler noen kategorier mennesker annerledes enn andre. De som bor i småhus – der utsatthet for lovbrudd er lav i forhold til områder med flerfamiliehus - inviteres oftere til samarbeid med nærpolitiet i området. Dette tyder på at politiet, i det minste når det gjelder samarbeid

med lokalbefolkningen, ikke arbeider problemorientert. Politiet bør omprioritere og disponeres mer til boområder med høyere problemområder, hevder forfatterne.

Et helt annet utgangspunkt kjennetegner studiene som er rubisert under politi og gatefolk. Hvordan ser politiets kontrollvirksomhet ut når den sees nedenfra? Hvordan er samspillet og motspillet mellom politi og gatefolk sett med gatefolkets øyne? Hva betyr politiets virksomhet for gatefolkets levekår og livskvalitet? Det er benyttet flere metoder for å studere dette. En kan ta utgangspunkt i mediedekning og i offentlige dokumenter, slik Maaseide (1997) gjør i sin studie av politi og beboere i Christiania. En kan intervju gatefolk, slik Vegheim (1991) gjorde da hun særlig analyserte kjønns betydning i møtet mellom politi og kvinnelige lovbrøyttere. Eller en kan plassere en forsker hos politiet, en annen forsker der gatefolk vanker og prøve å fange opp samme hendelse sett fra to synsvinkler, slik Ansel-Henry, Anthony og Susanne Branner Jespersen har gjort (2003).

En fjerde, mer ambisiøs metodikk er en parallell til bakseteforskningen, men denne gangen med utgangspunkt i gatefolket. Gjennom et langvarig feltarbeid, der observasjonen er mer fremtredende enn deltakelsen, prøver forskeren å fange opp de daglige hendelser i et langtidsperspektiv. Hva betyr politiets virksomhet for inkludering og ekskludering av gatefolk, eller slasker slik bakseteforskningen har beskrevet møtet sett gjennom politiblikket. Hvordan er gateblikket? Det finnes svært lite av denne typen politiforskning i Norden, kanskje delvis en avspeiling av at metodikken er krevende. Frantzsen (2001) beskriver hvordan det er å henge rundt på gata i mange kuldegrader i håp om å få kontakt med stoffbrukere. I denne studien som bygger på et treårig feltarbeid, beskrives norsk metadonpolitikk innenfor en større ramme av stoffbrukeres erfaringer med helsevesen og med politi. Høigård (2002)

beskriver hvordan hun i starten ble mobbet av gamlekara i graffiti miljøet da hun prøvde å treng inn i kjernen av dette miljøet. Høigårds studie strakk seg over ti år og kombinerer gateblikket med arkivanalyser og bearbeiding av de nær 40 000 anmeldelser for graffiti gjennom tiåret. Graffiti kontrollen er i stor grad politikontroll; de færreste saker havner i retten. Gjennom tiåret forandret graffiti kontrollen seg dramatisk uten at lovgivningen forandret seg. Slik blir politiets graffiti kontroll en form for naturlig eksperiment, der konsekvensene av variasjoner i kontrollintensitet kunne studeres i forhold til en lang rekke virkninger.

Politi og publikum. Litteratur:

Folkesson, Eva, Helena Gustavsson & Neta Johannesson: *Vad tycker allmänheten om polisen?* Network for Resarch in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University, 1995:2 Lund 1995. 31 s. +23 s. bilag.

Hjemdal, Ole K.: "Holder politiets arbeid mål?" I: Arne Skodvin (red.) *Polititjenestemann og akademiker? Forskning og praksis i politiarbeide*. S. 19-38. PHS-Forskning 2002: 2. Forskningskonferansen, Oslo 2002. 120 s.

Næshagen, Ferdinand L.: "Tilliten til politiet." I: PHS Forskning 2000:1, *Politi og publikum*. Justisdepartementets forskningskonferanse 1999. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s. s. 63-81.

Politi og publikum. Justisdepartementets forskningskonferanse 1999. PHS Forskning 2000:1. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Skodvin, Arne: ” Offerets møte med politiet.” I: PHS Forskning 2000:1, *Politi og publikum*. S. 29-50 Justisdepartementets forskningskonferanse 1999. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Torstensson, Marie, Wikström Per.Olof og Steve Olander: *Lokala problem, brott och trygghet i Borås kommun*. Forskningsrapport från Polishögskolan, 1998: 1. Polishögskolan, Solna 1998. 130 s.

Torstensson, Marie og Steve Olander: *Lokala problem, brott och trygghet i Östergötlands län*. Polishögskolan rapport 1999: 2. Solna 1999, 82. s.

Torstensson, Marie og Cecilia Persson: *Lokala problem, brott och trygghet i Örebro län*. 1999 års trygghetsmätning. Polishögskolan och Lunds universitet, avd. för psykiatri. Polishögskolan rapport 2000: 2. 102 s.

Wikström, Per-Olof: *Brott och Åtgärder mot Brott i Stadsmiljön*. BRÅ-rapport 1990. Allmänna Förlaget, Stockholm 1990. 274 s.

Wikström, Per-Olof: *Sociala problem, brott och trygghet: en intervjuunderökning med vuxna i åtta förortsområden i Stockholm*. BRÅ-rapport 1991:5. Allmänna Förlaget, Stockholm. 77 s.

Wikström, Per-Olof, Marie Torstensson og Lars Dolmén: *Lokala problem, brott och trygghet i Gävleborgs Län*. Rapport från Problemgruppen 1997:1. Delrapport 1. Polishögskolan Forskningsenheten, Solna 1997. 143 s.

Wikström, Per-Olof & Torstensson, Marie: *Lokalt brottförebyggande arbete. Organisation och inriktning*. Rapport från Problemgruppen 1997: 2. Polishögskolan Forskningsenheten, Solna 1997. 132 s.

Wikström, Per -Olof, Marie Torstensson og Lars Dolmén: *Lokala problem, brott och trygghet i Dalarna*. Rapport från problemgruppen 1997:3. Polishögskolan, Solna 1997. 131 s.

Wikström, Per -Olof, Marie Torstensson og Lars Dolmén: *1996 års Trygghetsmätning. Lokala problem brott og trygghet i Stockholms län*. Rapport från Problemgruppen 1997:4. Delrapport 1. Polishögskolan Forskningsenheten, Solna 1997. 130 s.

Politi og gatefolk. Litteratur:

Ansel-Henry, Anthony og Susanne Branner Jespersen: *Konflikt på gadeplan – når etnisk minoritetsungdom og politi mødes*. Rapport, Center for ungdomsforskning og Institut for uddannelsesforskning, Roskilde Universitetscenter, 2003. 82 s.

Fondén, Charlotta & Malin Leiknes: ” ”After all it’s my life we’re dealing with.” Drug users’ encounters with social services, the police and voluntary organisations.” In: Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between users, the police and social workers*. S. 123-140. NAD Publication, no. 43, 2003. Helsinki 2003. 193 s.

Frantzen, Evy: *Hverdagsliv på gateplan*. I: Kriminologistisk Årbog 2000. S. 57-66. Kriminologistisk Skriftserie nr. 9, København 2001. 192 s.

- Frantzsen, Evy: *Metadonmakt. Møte mellom stoffbrukere og norsk metadonpolitikk*. Universitetsforlaget, Oslo 2001. 199 s.
- Frantzsen, Evy: ”Drug enforcement in Copenhagen: Negotiating space.”
In: Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between users, the police and social workers*. S. 75-84.
NAD Publication, no. 43, 2003. Helsinki 2003. 193 s.
- Høigård, Cecilie: *Gategallerier*. Pax Forlag, Oslo 2002. 512 s.
- Maaseide, Kristin: *Christiania som motmakt. Analyse av en maktkamp mellom politi og subkultur*. Hovedfagsoppgave i kriminologi, Institutt for kriminologi og rettssosiologi, Universitetet i Oslo, 1997. 127 s.
- Vegheim, Berit: *Kvinnens møte med politiet. En intervju-undersøkelse med 20 innsatte kvinner om deres erfaringer med politiet*. Hovedfagsoppgave i kriminologi, Institutt for kriminologi og strafferett, Universitetet i Oslo, 1991. 231 s.

Organisering av politiarbeid og kriminalitetsforebygging

Organisering av politiet er ikke et praktisk eller teknisk anliggende, men gjenspeiler rådende ideologier og tanker om kriminalitetens årsaker, sammensetning og ytringsformer, om forholdet mellom befolkningsgrupper, om inkluderingsprosesser og ekskluderingsprosesser, om kontrollformers grunnlag, om kontrollformers effektivitet, og mer og mindre klare forestillinger om det gode samfunn.

Politiet i Norden har gjennom de siste tiår gått gjennom omfattende omorganiseringer med det uttalte formål å fylle sine lovpålagte oppgaver. Det har vært tre hovedmønstre i omorganiseringen. Mønstrene griper inn i hverandre og overlapper hverandre, men har likevel litt forskjellig utgangspunkt. De tre utgangspunktene kan beskrives som utgangspunkt i geografi, i problem, eller i situasjon. Oversatt til polititermer blir dette utgangspunkt i nærpoliti, i det problemorienterte politiarbeidet eller i situasjonell forebygging. Nærpoliti innebærer en plassering av politienheter i et større eller mindre nabolag. I problemorientert politiarbeid tas det utgangspunkt i et felles problem eller en kriminalitetskategori i stedet for i de løpende enkelte sakene. I situasjonell forebygging ønsker en å manipulere de konkrete situasjonene der kriminalitet ofte skjer. Et felles trekk ved de tre organisasjonsformene er at de innretter politiets innsats nær selve forbrytelsen i motsetning til å prøve å forandre personer eller å forandre den sosiale strukturen. Et annet fellestrekk er organiseringens lokale forankring. Selv om det problemorienterte politiarbeidet kan sees som en overordnet arbeidsfilosofi løsrevet fra den geografiske forankring, er det i praksis tett knyttet til nærpolitiet. Et tredje trekk er en større vekt på befolkningens

trygghet. Et fjerde overordnet fellestrekk er den uttalte intensjonen om å legge større vekt på forebygging

Nærpoliti

I løpet av de siste tiår har en rekke politiorganisasjoner over hele verden forsøkt å skape et nærpoliti. En almen opposisjon mot store sentraliserte organisasjoner, en stigning i den registrerte kriminaliteten og en rekke nedslående oppsummeringer av politiets radiobilpatuljering er blant de røttene denne omorganiseringen har hentet næring fra. Den samme omorganiseringen har skjedd i de nordiske land, særlig på 1990-tallet.

I det minste for forskeres arbeidsmuligheter har denne omorganiseringen vært et gode, slik litteraturlista under viser. I tillegg kommer trygghetsmålingene (plassert under politi og publikum). Det finnes en lang rekke nordiske forskningsprosjekter som har omorganiseringen som utgangspunkt. På denne bakgrunn er det kanskje underlig at det bare er i Danmark det er laget et større, samlende og grundig arbeid om virkningene av omorganiseringen (Balvig og Holmberg 2004).

Omleggingen til nærpoliti i Sverige har vært en lengre prosess i flere trinn og innført til ulike tidspunkter rundt om i Sverige. Reformen ble i begrenset omfang innført noen steder i 1993, mens omleggingen andre steder ikke skjedde før i 1997-1998. Hensikten med reformen var å forandre politiets tradisjonelle og ofte reaktive arbeidsform. Omleggingen skulle skje fra reaktivt til proaktivt arbeid, fra hendelsesstyrt til problemorientert arbeid, fra sentralisering til desentralisering, fra funksjonsdeling og spesialister til generalister eller almenpoliti, og til prioritering av den såkalte hverdagskriminaliteten. De overordnede målsettingene med nærpolitireformen var å minske kriminaliteten og å øke tryggheten.

BRÅ fikk i oppdrag å se på i hvilken utstrekning nærpolitireformen er gjennomført på landsbasis og hvilke konsekvenser den har hatt for politi og for almenheten. Det er levert tre rapporter fra BRÅ i denne sammenheng, der rapporten fra 2001 er en oppsummeringsrapport på 48 sider. Metodebeskrivelsen er meget knapp, og metoden er først og fremst basert på innhentet informasjon fra politiet selv.

Et vanlig mål for hvor langt omleggingen til nærpolitivirksomhet er kommet, er å telle antall nærpoliti. Dette tallet har økt i Sverige og i år 2000 kalles ca. 40 prosent av samtlige politier nærpoliti (ca. 6400 nærpoliti). Spørsmålet er om dette er reelle forandringer eller først og fremst navnebytter uten at arbeidsoppgaver er forandret. En analyse av arbeidsoppgavene viser at ca. halvparten av de som kalles nærpoliti er såkalte allpoliti eller generalister, der ulike arbeidsoppgaver integreres, eks. både kriminalitetsforebygging, utryknings- og utredningsvirksomhet. Halvparten av nærpoliti er allpoliti i år 2000, altså 20% av den samlede politistyrken. Det er svære geografiske variasjoner i dekingen av nærpoliti. I det minste området bodde ca 300 personer, i det største bodde over 130 000 personer. Jo større områder, jo mindre andel allpolitier. I små nærpolitiområder (under 15 politier) er i gjennomsnitt 84% allpolitier, i middelstore nærpolitiområder (15-24 politier) er 59% allpolitier, i store nærpolitiområder (mer enn 24 politier), er bare 34% allpolitier.

Økt tilgjengelighet og servicenivå for lokalsamfunnet var en av målsettingene bak den svenske reformen. Det var en viss økning av antall politistasjoner mellom 1992-1998 (10% økning). Men i år 2000 er det omtrent samme antall politistasjoner som i begynnelsen av nittitallet, omtrent 400. I gjennomsnitt er de åpne for publikum 5 timer om dagen,

telefonåpent seks timer om dagen. Få politistasjoner er åpne om kveldene eller i helgene.

En annen grunntanke bak reformen er at det lokale politiet skal håndtere og utrede lovbrudd som rammer den enkelte og skaper utrygghet i det området der lovbruddet er begått. Når det gjelder ungdom som begår lovbrudd, skal også deres kriminalitet så langt som mulig utredes lokalt. Siden midten av nittitallet har stadig større andel av hverdagskriminaliteten (som enkle legemsfor nærmelser, butikktveri og vandalisme) blitt håndtert av nærpolitiet. BRÅ har også sett på hvordan en desentralisert utredningsvirksomhet innvirker på produktiviteten og kvaliteten i politiets utredningsarbeid. Etter begynnervansker – der oppklaringsprosenten sank – konkluderer BRÅ med at oppklaringsprosenten antakelig øker når reformen finner sin form.

Svenske forskere har publisert om nærpolitiet i form av artikler og mindre prosjekter. Den grundige oppsummeringen av omorganiseringen til nærpoliti mangler foreløpig i Sverige.

Langt mer ambisjøs er Balvig og Holmbergs fremstilling av danske forsøk med nærpoliti (2004). Her er det de konkrete virkningene av reformen, også for publikum, som fanges opp. Balvig og Holmberg trekker fram fire karakteristika der nærpolitiet skiller seg fra den eldre, mer tradisjonelle politivirksomheten. For det første er nærpoliti uttrykk for en desentralisering. For det andre skal politiarbeidet skje i samarbeid med lokalsamfunnet. For det tredje skal det legges større vekt på forebygging. For det fjerde skal politiet legge stor vekt på borgernes objektive og subjektive trygghet.

Oppsummeringen av de danske forsøkene handler mest om virkningene av forsøksprosjektet i Helsingör, bl.a. fordi denne omleggingen er grundigst studert. Boka fra 2004 bygger i stor utstrekning på Balvig (2001). I appendiks A-E oppsummeres andre

forsøksprosjekter med nærpoliti. Studien i Helsingør baserer seg på observasjoner av 48 åttetimers vakter, intervjuer av polititjenestemenn og av deres samarbeidspartnere, og tre serier med spørreskjemaundersøkelser - tilnærmet før, under og etter omorganiseringen - av befolkningen dels i Helsingør dels ellers i Danmark. Undersøkelsen av virkningene av omorganiseringen viser en rekke til dels overraskende resultater. I følge spørreskjemaundersøkelsene opplevde befolkningen i Helsingør at politiets tilgjengelighet og synlighet *sank* i forsøksperioden, mens den ellers i Danmark steg. Den objektive trygghet for beboerne økte noe, særlig i forhold til innbrudd. Derimot ble ikke beboerne mindre redde i forsøksperioden, i motsetning til i resten av Danmark. Tilfredsheten med politiet økte heller ikke i løpet av forsøksperioden og det var også færre i Helsingør som sa de var meget tilfredse her enn i resten av Danmark. Arbeidet analyserer mulige grunner til disse overraskende funnene i tillegg til å analysere en rekke andre virkninger av omorganiseringen. Boka gir også en kortfattet oversikt over utviklingen av nærpoliti internasjonalt, og av internasjonal og nordisk forskning om nærpolitiet.

Nærpoliti. Litteratur:

Balvig, Flemming: *Det nære politi – 2 år etter. Nærpolitiforsøget i Helsingør politikreds set med borgernes øjne*. Rapport, Rigspolitichefens Trykkeri, København 2001. 207 s.+ vedlegg.

Balvig, Flemming: *Sammenfatning & konklusjon. Det nære politi – 2 år etter*. Rapport. Uten årstall. 30 s. (siste del av hovedrapporten.)

Balvig, Flemming & Lars Holmberg: *Politi & Tryghed. Forsøg med nærpoliti i Danmark*. Jurist- og Økonomiforbundets Forlag, København 2004. 273 s.

BRÅ-rapport: Svensk polis i förändring. En granskning av närpolisreformen. Nettrapport (<http://www.bra.se/extra/publication/>). Brottsförebyggande rådet, Stockholm 1999. 41 s.

BRÅ-rapport 2000:4: *Polisens organisation och verksamhet. En fortsatt granskning av närpolisreformen*. Brottsförebyggande rådet, Stockholm 2000. 38 s.

BRÅ-rapport 2001:5: *Hur – var – närpolis. En granskning av närpolisreformen*. Brottsförebyggande rådet, Stockholm. 2001. 48 s.

Carlsson, Yngve: *Aksjonsplan Brumunddal – ga den resultater? Bekjempelse av fremmedfiendtlig vold og trakassering i lokalsamfunnet*. NIBR-rapport 1995:13, Oslo 1995. 193 s.

Hareide, Bjørn: "Nærpoliti og kriminalitetsbekjempelse." I: *Nordisk tidsskrift for Kriminalvidenskab* 2000, nr. 3, s. 246-252.

Holmberg, Lars: *Midtvejsevaluering af Det personlige politi. Hovedkonklusioner og sammendrag vedrørende en evaluering af en række nærpolitiforsøg i Danmark*. Rapport. Rigspolitechefen, København 2001. 22 s.

Holmberg, Lars. "Personalized policing: results from a series of experiments with proximity policing in Denmark." I: *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, vol. 25, nr. 1, 2001, s. 32-47.

Holmberg, Lars: *Nærpolitiforsøgene i Danmark*. Kriminalistisk Årbog 2000. S. 73-84. Kriminalistisk Skriftserie, nr. 9. København 2001. 192 s.

Kruize, Peter: *Politiet og fremtiden*. Kriminalistisk årbog 1996. S. 121-128. Københavns universitet, København 1996. 266 s.

Lindström, Peter: *Närpolisen och skolan: ett brottsförebyggande team*. PHS-forskning 1996:1. Polishögskolan, Solna 1996. 50 s.

Mork Andersen, Heidi: *Holmlia politipost i Oslo – et nærpolitieksperiment*. Stensilserien nr. 76, Institutt for kriminologi, Universitetet i Oslo. Oslo 1994. 63 s.

Mork Andersen, Heidi: *Et komparativt studium av desentraliserte politiordninger i nordiske storbyer*. Rapport, Oslo 1996. 25 s. + vedlegg.

Nærpolitiet. Rapport fra NSfK's kontaktseminar 1996. Oslo 1996. 113 s.

Sæter, Oddrun: *Lovbrudd og sosial kontroll i bydel. Fokus på oppvekstmiljø i utvalgte Drammensbydeler*. Prosjektrapport 138. Norges byggforskningsinstitutt, Oslo 1993. 132 s.

Sæter, Oddrun: "Bydelspoliti og lokalkultur." I: *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab*, 1996, nr. 1, s. 27-44.

Sæter, Oddrun: *Bydelspolitiet i møte med det lokale*. Prosjektrapport 214. Norges byggforskningsinstitutt, Oslo 1997. 52 s.

Virta, S.: "Local security management - policing through networks." I: *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, vol. 25, 1, 2001.

Problemorientert politiarbeid og situasjonell forebygging

I praksis er det ofte stor overlapping mellom det problemorienterte politiarbeidet og situasjonell forebygging. I teorien er problemorientert politiarbeid mer omfattende; det situasjonelle politiarbeidet kan sees som en smalere underkategori innen problemorientert politiarbeid. Her behandles de to samlet på grunn av de glidende overgangene.

Det problemorienterte arbeidet kan meget kort beskrives med fire trinn i en arbeidsprosess. Det første trinnet er identifisering av problemet som skal løses. Det andre trinnet er analyse av problemet. Det tredje trinnet er politihandlinger med sikte på å løse problemet. Det fjerde trinnet er en evaluering av problemløsningen og en oppfølgende justering av de tre første trinnene. Det er tenkt et kraftig innslag av profesjonell analyse særlig ved trinn to og ved trinn fire. Mange polititjenester i verden, - eksempelvis USA, England, i Norden - bekjenner seg til denne politifilosofien. I Norden er det særlig Sverige som har lagt vekt på arbeidsfilosofien, både i politiretorikk og i politiforskningen.

Wikström og Torstensson publiserte *Brottsprevention och problemorienterat polisarbete* er laget på oppdrag av Rikspolisstyrelsen

(1995). Bokas hensikt er delvis å utvikle en teori om kriminalitetsbekjempelse og å argumentere for nødvendigheten av at politiet arbeider kunnskapsbasert og problemorientert. Det hevdes, forøvrig i likhet med mye annen politisosiologi, at politiets arbeid er hendelsesstyrt og reaktivt. Nødvendigheten av å innrette arbeidet på hotspots og hot times understrekes.

En del publikasjoner om det problemorienterte arbeidet inneholder, i likhet med arbeidet over, lite egeninnsamlet empiri og ligger i grenselandet mellom utredning og forskning. Det er annerledes med et av de første arbeidene innen svensk politiforskning innen dette tema.

Torstenssons studie *Vanliga spel. Vänliga metoder* (1993) er en studie av politiets rolle før og under EM i fotball i Sverige i 1992. Studien er laget av forskningsenheten ved Polishögskolan med Marie Torstensson som prosjektleder etter oppdrag av Rikspolisstyrelsen. Rapporten består av fire delrapporter: Planleggingen på forhånd, politiarbeidet under selve EM, de juridiske forutsetningene for politiets arbeid (av Martina Elfgren og Annika Norée) og en analyse av dagspressens fremstillinger av politi og huliganer (av Anders Nilsson).

Målsetningen med politiarbeidet oppsummeres i tittelen: Vanlige spill, vennlige metoder. Målsettingen innebar at politiet skulle arbeide forebyggende, holde en lav profil, operere med et høyt toleransenivå og ikke gripe inn mer enn nødvendig, men også være tilgjengelig hvis det var nødvendig å gripe inn.

Forberedelsene var gode. Internasjonale erfaringer ble systematisk samlet inn, og egen skolering var lagt opp slik at både målsettingen og kunnskapen om fotballbråk og huliganisme kunne spres til de politier som skulle arbeide med EM. Selve EM gikk nokså problemfritt av stabelen. Ved enkelte matcher ble det noe bråk, særlig før og etter matchen. Politiet kritiseres for å bruke for mye ressurser på tider og

steder der bråk sjelden oppstår, men får alt i alt et godt skussmål for jobben. Massemedias rolle var mer tvilsom. Det ble bygget opp forventninger om at det skulle bli bråk, og at det var nødvendig med en hardere linje enn den politiet la opp til. Den vellykkete lave profilen og de vennlige metodene står i sterk kontrast til en annen massemonstring av svensk politi et snautt tiår senere, hendelsene i Gøteborg i forbindelse med EUs toppmøte i byen i 2001. Det er ikke utenkelig at dette første vellykkete eksemplet på problemorientert politiarbeid har bidratt til at diskursen om denne politifilosofien står så sterkt i Sverige.

Innen det situasjonelle politiarbeidet er Johannes Knutsson den helt sentrale forskeren i Norden. Han forankrer retningen i to teoretiske perspektiver, rational choice –teori og rutineaktivitetsperspektivet. Det siste perspektivet legger vekt på menneskers bevegelsesmønstre og forandringer i disse mønstre. En økning av enhpersonshushold og kvinners inntog på arbeidsmarkiet fører f.eks. til at flere hus står tomme på dagtid. Dette øker mulighetene for å begå innbrudd. Det situasjonelle politiarbeidet tar som nevnt sikte på å endre sider ved de situasjonene der kriminaliteten utøves slik at det blir vanskeligere eller umulig å utføre forbrytelsene. I sin kunnskapsoversikt over feltet (1997) gir Knutsson en sekstenfeltstabell over den situasjonelle foreggingens teknikker (s. 19). De overordnede kategoriene gir et godt bilde av tankegangen:

1. Økte anstrengelser. Eks sikkerhetslås på alle biler
2. Økt risiko for oppdagelse. Eks. gatebelysning
3. Minsket utbytte. Eks. koder i bilradio
4. Vanskeliggjøre bortforklaringer. Eks. offentlige toaletter.

Det finnes to paradeeksempler på situasjonelt politiarbeid fra Sverige som også ofte henvises til i denne type litteratur internasjonalt. Det første eksemplet er fra feiringen av midtsommer på Öland. Store skarer med

ungdommer søkte seg til Borgholm på Öland for å feire midtsommer. Mange ungdom samlet med betydelig fyll, det blir store ordensproblemer av slikt, og politiet måtte bruke store ressurser for å håndtere situasjonen. Normalt hadde en tomannspatrolje ansvar for halve Öland. Ved midtsommer ble det brukt 100 politi inklusive rytteri og et antall hundpatroljer! I tråd med filosofien bak situasjonell forebygging ble det lagt vekt på å identifisere og manipulere faktorer som lå nær opp til problemet både i rom og i tid. En høyrisikogruppe av motorinteressert ungdom ble identifisert. Tiltakene ble innrettet på å stenge ute potensielle gjerningsmenn ved å stenge av parkeringsplassen og å bare tillate familier å campe på campingplassene under feiringen. Tiltakenes effektivitet ble evaluert under senere års feiring med nokså likeartede forhold som da det var mest bråk. Evalueringen levner ingen tvil om at et problem vellykket var eliminert. Studien er nærmere beskrevet i Björ m.fl. 1991, 1992.

Det andre paradeeksemplet er en parkrydding. Vasaparken ligger i et boligområde i de sentrale delene av Stockholm. Våren 1990 bestemte politiet seg for at de ved hjelp av den spesielle ”gatelangingsgruppen” i Stockholm skulle slå til mot narkotikahandelen i Vasaparken. Enheten ble forsterket midlertid fra sju til atten politifolk. Innsatsen er en såkalt ”crackdown-aksjon”, der politiet i et avgrenset område midlertidig kraftig øker sin innsats.

Dette forløpet er studert med en rekke ulike metoder der forskningdesignet gjorde det mulig å vurdere en ”før og etter situasjonen” som oppsto. Med unntak for gatefolket i parken, ble hendelsene og aktørenes opplevelser meget godt kartlagt.

Spørreksjemaundersøkelsene viste at oppfatningen av forholdene i parken var endret til det bedre, at folk begynte å bruke parken oftere, og at folk syntes at politiet gjorde en bedre jobb i parken, selv om de

sjeldnere ble sett av parkens publikum. Intervjuene med de næringsdrivende viste at også de næringsdrivende var godt fornøyde. Spørsmålet om omfordelingseffekter – forflytning av kriminalitet – står sentralt i det situasjonelle politiarbeidet. I denne studien dukket noen stoffbrukere opp i en annen park som lå rett utenfor sentrum, der de fortsatte med stoffhandelen. Knutsson argumenterer for at en omfordeling kan være positiv. Denne andre parken var ikke like attraktiv som Vasaparken for stoffselgerne, med ett unntak; den fysiske utformingen gjorde den vanskeligere å kontrollere for politiet. Den andre parken var heller ikke like attraktiv for ”vanlige” parkbesøkende heller, og den ble mindre brukt. Stoffsalget i den nye parken innebar i mye mindre grad forstyrrelser og problemer for andre parkbesøkende.

Etterhvert er det stilt spørsmålsteget ved om det problemorienterte og det situasjonelle politiarbeidet mer er et skifte i retorikk enn i praksis. I 2002 ble det arrangert en internasjonal forskningskonferanse utenfor Oslo der de ledende internasjonale forskerne innen feltet deltok. Blant deltakerne var Herman Goldstein, John Eck og Ronald V. Clarke. Konferansen førte til en bokutgivelse (Knutsson 2003). På Politihøgskolens forskningskonferanse i 2002, sammenfattet Knutsson de viktigste konklusjonene som ble trukket på konferansen i fem punkter. Det var for det første enighet om at teorien er sunn og robust. For det andre er det viktig å skille mellom problemløsning og problemorientert arbeid. Det finnes mye kreativ og fornuftig problemløsning som ikke inneholder alle elementene i problemorientert politiarbeid: Problemidentifisering, analyse, tiltak og evaluering av tiltak. Problemorientert politiarbeid har et mye større innslag av analyse underveis og etterpå enn vanlig problemløsning har. For det tredje er kompleksiteten i det problemorienterte arbeidet undervurdert. Kompetansen må tilføres utenfra politiorganisasjonen, og det er dessuten

sørgelig få akademikere utenfra som har den kompetansen som trengs for dette. For det fjerde hadde de som lanserte arbeidsmåten urealistiske forventninger om gjennomslagskraften. At det problemorienterte arbeidet skulle gjennomsyre all politivirksomheten var ikke ønsket av politiet og var heller ikke realistisk. Arbeidsfilosofien kan heller få gjennomslag som en tilleggsfunksjon, der målet er at politiet skal få kapasitet til å gjennomføre avgrensede prosjekter ved siden av og som en komplementering av den vanlige arbeidsmåten. Målsettingen er med andre ord blitt mer beskjeden enn den opprinnelige og gitt arbeidsmåten kompleksitet og den (manglende) tilgjengelige kompetansen, er denne målsettingen mer realistisk. Den femte konklusjonen er at det trengs flere case-studier. Fremdeles finnes det få gode eksempler på hvordan filosofien bak problemorientert politiarbeid er blitt brukt.

På tross av den manglende praktiske gjennomslagskraften mener Knutsson at fremtiden for det problemorienterte arbeidet bør være lys. Politiutdanningen er bedre og lenger, særlig yngre polititjenestemenn har større forventninger og krav til sine arbeidsoppgaver og kunnskapen er betydelig bedre i dag. Dessuten er forventningene blitt mer realistiske.

Problemorientert politiarbeid og situasjonell forebygging.

Litteratur:

Björ, Jill, Johannes Knutsson og Eckart Külhorn: *Midsommarfirandet på Öland. En studie i konsten att förebygga kollektiv oordning*. RPS forskning 1991:1. Rikspolisstyrelsen, Stockholm 1991. 74 s.

Björ, Jill, Johannes Knutsson og Eckart Külhorn: "The Celebration of Midsummer Eve in Sweden – A Study in the Art of Preventing Collective Disorder". In: *Security Journal*, vol 3: 1992, s. 169-174.

Knutsson, Johannes: *Politiet i parken – en studie i kunsten å oprettholde ro og orden*. PHS Forskning 1995:2. 39 s.

Knutsson, Johannes: *Kriminalitetsforebygging i et situasjonelt perspektiv*. PHS forskning 1997:2. 55 s.

Knutsson, Johannes (ed.): *Problem-oriented Policing. From innovation to mainstream*. Crime prevention Studies, Vol 15. Criminal Justice Press, Monsey, New York 2003. 298 s.

Knutsson, Johannes: "Om å ta problemorientert politiarbeid på alvor." I: Arne Skodvin (red.) *Polititjenestemann og akademiker? Forskning og praksis i politiarbeide*. S. 39-54. PHS-Forskning 2002: 2. Forskningskonferansen, Oslo 2002. 120 s.

Torstensson, Marie: "Polisarbeta i stadsmiljön." I Wikström, Per-Olof (red): *Brott och åtgärder mott brott i stadsmiljön*. S. 179-194. BRÅ-rapport 1990:5. Stockholm: Allmänna Förlaget, 1990. 274 s.

Torstensson, Marie (red): *Vanliga spel. Vänliga metoder. En utvärdering av polisens arbete under EM i fotboll 1992*. Forskningsenheten, Polishögskolan. RPS forskning 1993:1. Stockholm 1993. 159 s.

Torstensson, Marie: *Problemorienterat polisarbete*. 2:a upplagan, Rikspolisstyrelsen, Stockholm, 1994. 40 s.

Wikström, Per-Olof & Torstensson, Marie: *Brottsprevention och problemorienterat polisarbete*. Forskningsenheten, Polishögskolan, Solna, 1995. 136 s.

Forebygging av kriminalitet

Nærpoliti, problemorientert politiarbeid og situasjonell forebygging er alle arbeidsmåter som skal styrke det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Arbeidene under disse deloverskriftene kunne godt vært plassert i en stor sekk kalt forebygging. Jeg har likevel valgt å skille ut en egen restkategori for forebygging som ikke har disse arbeidsmåtene som sitt utgangspunkt. Flere av arbeidene har karakter av kunnskapsoversikter, og flere av dem tar opp andre sektorer enn politiets bidrag i forebygging. Dette gjelder f.eks. Wikström og Torstensson 1997. Et viktig utgangspunkt for denne rapporten er oppfatningen av at politiet kan spille en sentral rolle i utviklingen av det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet, særlig hvis de utvikler det problemorienterte politiarbeidet. Lokalt kan en rekke aktører bidra til kriminalitetsbekjempning, som politiet, helsevesenet, skolen, fritidsforvaltningen og sosialtjenesten. Forfatterne tar til orde for at den lokale kriminalitetsbekjempelsen må ta utgangspunkt i en felles oppfatning om hvilke faktorer som er viktigste årsaker til kriminalitet, og hva som er kriminalitetsforebygging, en felles beskrivelse av det lokale problembildet som igjen kan danne grunnlaget for en felles lokal strategi for kriminalitetsbekjempelse. Strategien bør inneholde klare og separate mål for kriminalitetsforebygging og trygghetsskaping, og sosiale og situasjonelle innrettede tiltak og tiltaksprogram basert på teori om kriminalitetsbekjemping og på det lokale problembildet. For å oppnå dette, må kunnskap og vitenskap trekkes inn atskillig mer kraftfullt enn i dag.

Erstads arbeid (1997) er også en kunnskapsoversikt, men med en sterkere teoretisk og metodisk forankring i evalueringsforskning enn Wikström og Torstenssons rapport. Erstads arbeid er også mer innrettet på politiets rolle i det forebyggende arbeidet, mindre på andre samfunnssektors arbeid enn Wikström og Torstenssons rapport. Han deler sin gjennomgang inn i sosial kriminalitetsforebygging, situasjonell kriminalitetsforebygging og lokalorientert kriminalitetsforebygging. På et overordnet plan har alle formene noe å bidra med, sier Erstad, men det forteller oss lite om det som skjer på et konkret plan. Den situasjonelle formen for kriminalitetsforebygging kan fremvise langt flere og klare positive resultat enn den sosiale. Dette skyldes først og fremst at denne arbeidsformen er langt mer konkret og problemorientert i tiltak og teknikker enn de sosiale tiltakene. De forebyggende tiltakene som har vært utledet av den sosiale kriminalitetsforebygging, har enten vært svært omfattende i form av informasjonskampanjer og normdannelser, b.a. i skolen, eller mer rettet mot individuelle og gruppeorienterte behandlingsopplegg. Evalueringer av informasjonskampanjer gir nedslående resultater, mens evalueringen av behandlingsopplegg er mer uklar. Erstads litteraturgjennomgang konkluderer med at en kombinasjon av situasjonelle og lokalorienterte former for kriminalitetsforebygging synes å fungere best.

Knutsson oppsummerer internasjonale metastudier av forebygging på Polithøgskolen i Oslo sin forskningskonferanse i 2001. Under rubrikken hva fungerer, trekker Knutsson fram det proaktive og fokuserte politiarbeidet og nevner disse punktene:

- Gjerningsmannsorientert virksomhet
- Plassorientert virksomhet
- Offerorientert virksomhet
- Metningpatruljering (mange patruljer innen et avgrenset område)

Det som ikke fungerer:

- Nabolagsvirksomhet
- Møter i lokalsamfunnet
- Nærpoliti(ufokusert)
- Preventiv overvåking

Det som er lovende, men uavklart:

- Kontaktpatroljevirkosomhet
- Problemorientert politiarbeid
- Nulltoleranse

Med unntak av Erstads arbeid er det sjelden av arbeidene under denne kategorien bruker særlig tid på å problematisere selve begrepet om forebygging. Det har andre gjort, særlig Sahlin (2000). Hennes grundige fremstilling av begrepet står i skarp kontrast til den bruken av begrepet – og de praktiske og forskningsmessige implikasjonene av begrepsbruken – som preger store deler av nordisk politiforsknings arbeider om kriminalitetsforebygging. Dette arbeidet er ikke rettet spesielt inn på politiets virksomhet, og en fremstilling av arbeidet sprenger rammene for denne lille studien. Jeg velger likevel å nevne den som et viktig inspirasjonspunkt for politiforskere som skal arbeide mer med forskning knyttet til forebygging.

Jeg har skilt ut nulltoleranse som en egen underkategori. Delvis skyldes dette at retorikken om nulltoleranse stadig blir viktigere i nordisk kriminalpolitikk. Delvis skyldes det at nulltoleranse er et av de ytterst få temaer der forskere fra svært ulike forskningsmiljøer har bidratt. Flesteparten av bidragene er forsøk på å oppsummere broken-windows-teorien og hva som egentlig skjedde i New York uten egen nordisk empiri. Et unntak er Høigård 2002. Nulltoleranse mot graffiti ble vedtatt i Oslo sommeren 2000, og var bare siste omdreining på en intensivert

kontroll av graffiti i byen siden 1994. Mens graffiti-meldelser bare kunne regnes i promiller ved inngangen av nittåra, var det hovedstadens tredje største kriminalitetsproblem ved utgangen av tiåret dersom politianmeldelser legges til grunn. Omfanget av graffiti i byen forandret seg ikke merkbart i løpet av perioden, men nulltoleransepolitikken hadde en rekke andre ringvirkninger som må tas med i regnskapet når nulltoleransepolitikk skal vurderes. Høigård kobler også nulltoleransepolitikk – der overgangen mellom uorden og kriminalitet kan være glidende – til frykten for den fremmede. Dersom en ikke ønsker en storbyutvikling med homogene nabolag – ghettoer for rike, ghettoer for fattige – må fremmede lære seg å omgås hverandre i respekt med de irriterende kompromisser det innebærer, konkluderer Høigård.

Litteratur:

Engh, Line Wiktorja: "*Bedre før var...*" *En kvalitativ studie av ungdom, politi og forebygging*. Hovedfagsoppgave i sosiologi, Institutt for sosiologi, Universitetet i Oslo, 1995. 123 s. + vedlegg.

Erstad, Ola: "Intensjon og realitet i det forebyggende arbeidet." I: PHS Forskning 1998:1. *Kriminalitetsforebygging*. S. 29-46.
Justisdepartementets forskningskonferanse 1997. Politihøgskolen, Oslo 1998. 160 s.

Knutsson, Johannes: "Forskningens innflytelse på utviklingen av politirollen – det norske eksemplet." I: PHS Forskning 2001:2, *Politiarbeid på godt og vondt*. S. 49-66. Forskningskonferansen 2001, Politihøgskolen, Oslo. 111 s.

Kriminalitetsforebygging. Justisdepartementets forskningskonferanse
1997. PHS Forskning 1998:1. Politihøgskolen, Oslo 1998. 160 s.

Olaussen, Leif-Petter: "Etterforskning eller forebygging som hovedstrategi
i politiets arbeid mot kriminalitet?" I: *Lov og rett* nr 3/1991. s. 162-
174

Sahlin, Ingrid: *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*. Arkiv
Förlag, Lund 2000. 178 s.

Ulfrstad, Lars-Marius: *Forebygging på tvers. Organisering og
arbeidsprosesser i prosjektene "Samordning av lokale
kriminalitetsforebyggende arbeid"*. Prosjektrapport 131, Norges
byggforskningsinstitutt, 1993. 72 s.

Nulltoleranse. Litteratur

Finstad, Liv: "Kan politiet skape trygghet?" I: *Materialisten*, 4-98, s. 31-
44

Halvorsen, Vidar: "New York-politiet, "broken windows" og
menneskerettigheter. I: *Mennesker og Rettigheter*, nr. 4, 2000, s.
323-329.

Holmberg, Lars & Annika Snare: *Nul tolerance?* I: *Kriminalistisk Årbog*
1998. S. 105-120. *Kriminalistisk Skriftserie* nr. 4. København 1999.
172 s.

- Hofer, Hanns von og Henrik Tham: *Nulltolerans i Sverige? I: Årsrapport 1997*, s. 15-21. Institutt for kriminologi, Universitetet i Oslo 1998. 82 s.
- Høigård, Cecilie: *Det urene rommet. I: Årsrapport 2002*. S. 11-19. Institutt for kriminologi og retts sosiologi, Universitetet i Oslo, 163 s.
- Knutsson, Johannes: "Brottsligheten minsker i New York. Varför?" I: PHS Forskning 1998:1. *Kriminalitetsforebygging*. S. 19-28. Justisdepartementets forskningskonferanse 1997. Politihøgskolen, Oslo 1998. 160 s.
- Knutsson, Johannes: "Hva med den såkalte New York-modellen?" I: PHS Forskning 2000:1. *Politi og publikum*. S. 107-127. Justisdepartementets forskningskonferanse 1999. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.
- Olsen, Ingunn: *Politiets håndtering av kriminelle gjenger. En studie av oslo- og stockholmspolitiets arbeidsmetoder, med fokus på Oslo politidistrikt*. Hovedfagsavhandling, Institutt for kriminologi og retts sosiologi, Universitetet i Oslo, 2002. 201 s.
- Sahlin, Ingrid: "Bruk och missbruk av lokalsamället i Broken windows-modellen." I: Sahlin, Ingrid og Malin Akerström: *Det lokala våldet. Om rädsla, rasism och social kontroll*. S. 168-192. Liber, Stockholm 2000. 334 s.

Politiets håndtering av lovbrudd

En rekke arbeider behandler politiets håndtering av ulike lovbruddskategorier. Det er vanskelig å finne noen felles temaer for disse arbeidene; lovbruddets art bestemmer mye av politiets arbeid. Jeg har likevel valgt å gruppere dem, det kan forhåpentligvis være en hjelp for fremtidig forskning. En nærmere beskrivelse av politiarbeid innen hver lovbruddskategori får utstå til en eventuell senere anledning.

Det kan være grunn til å etterlyse en større nordisk komparativ sammenfatning av politiets arbeid med narkotika, på dette området er det utført en rekke nasjonale prosjekter. Det er utgitt flere antologier om temaet med bidrag fra de nordiske landene, men den grundige komparative analysen mangler.

Det er også grunn til å trekke frem fire større arbeider som går meget detaljert til verks i beskrivelsen av politiets virksomhet. Det første er Kassmans doktoravhandling (2000) som er en meget detaljert studie av hva som har formet svensk narkotikapolitikk i perioden 1968 til 1993 med vekt på politiets rolle.² Det andre er Lundbergs mangeårige arbeid om politiets håndtering av kvinnemishandling som kulminerer med utgivelsen i 2001. Det tredje og fjerde av doktoravhandlingene til Hennem (1999) og Bakketeig) om politiets arbeid med seksuelle overgrep om barn. Et interessant fellestrekk ved disse arbeidene er dokumentasjonen av hvordan

---

² Etter at denne bibliografien ble ferdigstilt, er det levert inn en doktoravhandling til Københavns universitet av Evy Frantzsen: *Narkojakt på gateplan. Om politikontroll av narkotika på Vesterbro*. Avhandlingen bygger på et omfattende empirisk materiale; analyser av politidokumenter, intervjuer, bakseteobservasjoner, gateobservasjoner og en kvantitativ analyse av 375 siktelser for brudd på narkotikalovgivningen. Avhandlingen viser bl.a. hvordan stoffbrukere på Vesterbro har vært utsatt for en årelang jaging der mange ulike politienheter har vært involvert samtidig. Avhandlingen dokumenterer stor variasjon i politikulturen mellom de ulike enhetene (Frantzsen 2005).

lovbruddets innholdt og mening formes av det omkringliggende samfunn. Kassman viser hvordan ulike aktører har spilt ulik rolle i utformingen av svensk narkotikapolitikk. Lundberg viser hvordan den offentlige diskursen om kvinnemishandling preger politiets arbeid. Hennun og Bakketeig viser hvordan innholdet i seksuelle overgrep mot barn totalt skifter mening fra åttitallet til nittitallet; fra den ukjente blotteren i parken som bryter mindre alvorlige straffebud til alvorlige overgrep ofte begått av barnets nære slektninger.

Rusforskning. Litteratur:

Andersen, Sakari: "Finnish police officers and social workers discussing drugs. In: Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between users, the police and social workers.*" S. 75-84, NAD Publication, no. 43, 2003. Helsinki 2003. 193 s.

BRÅ-rapport 1999:1. *Ungdomar, droger och polisens insatser.*
Brottsförebyggande rådet, Stockholm 1999. 46 s.

Frantzen, Evy: *Narkojakt på gateplan. Om politikontroll av narkotika på Vesterbro.* Innlevert til Dr. jurisgraden ved København universitet i 2005. 320 s.

Grytnes, Regine: "Policing a drug scene – strategies, practices and dilemmas." In: Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between users, the police and social workers.* S. 85-100. NAD Publication, no. 43, 2003. Helsinki 2003. 193 s.

Kainulainen, Heini: ”Polisens, åklagarnas och domarnas uppfatningar om användandet av åtgärdseftergift i Finland.” I: Hildigunnur Olafsdóttir (red.) *Skyldig eller sjuk. Om valet av påföljd för narkotikabruk*. S. 191-202. Nad-publikation, nr. 40. Helsingfors 2001. 247 s.

Kassman, Anders: *Polisen och narkotikaproblemet. Från nationella aktioner mot narkotikaprofitörer till lokala insatser för att störa missbruket*. Doktoravhandling. Sociologiska institutionen, Stockholms universitet. 1998. Almqvist & Wiksell International, Stockholm 1998. 212 s.

Kassmann, Anders: ”Polisen har fått nyckelroll i narkotikapolitiken”. I: *Apropå* nr. 1, 1999, s. 26-28.

Kinnunen, Aarne: ”Intensified police drug control in the metropolitan Helsinki area.” In: Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between Users, the police and social workers*. S. 53-74. *NAD Publication*, no. 43, 2003. Helsinki 2003. 193 s.

Kühlhorn, Eckhart, A. Kassman & M. Ramstedt: ”Åtgärderna mot droggrottslighet – ett naturligt experiment inom narkotikapreventionen. I: Jan Ahlberg (red.) *Brottsutvecklingen 1994*. BRÅ-rapport 1996:4. s. 135-187. Fritzes, Stockholm 1996.

Kühlhorn, Eckart: ”Åtgärderna mot drogbrottslighet och deras effekter.” I: PHS Forskning 1998:1. *Kriminalitetsforebygging*. S. 19-28.

Justisdepartementets forskningskonferanse 1997. Politihøgskolen, Oslo 1998. 160 s.

Myhre, Elisabeth Lie: "The goal of total control – mobile police squads`encounters with drug users in Oslo." In: Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between users, the police and social workers*. NAD Publication, no. 43, 2003. Helsinki 2003. 193 s. s. 75-84

Pauloff, Anna: *Ungdomar, droger och polisens insatser*. BRÅ-rapport 1991: 1. Brottsförebyggande rådet, Stockholm. 1991

Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between users, the police and social workers*. NAD Publication, no. 43, 2003. Helsinki 2003. 193 s.

Soine-Rajanummi, Seppo: "The role of the police in three Finnish towns – the case of public drinking." I: *Nordisk alkohol- & narkotikatidsskrift*, vol. 20. 2003, s. 135-138.

Skrinjar, Monica: "It`s the drug abuse that`s the problem, that`s what we need to deal with". How police officers and social workers describe their work with drug abusers." In: Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between users, the police and social workers*. S. 123-140. NAD Publication, no. 43, 2003. Helsinki 2003. 193 s.

Kvinnemishandel. Litteratur:

Hedin, Lena Widding: "Minska förekomst av kvinnomisshandel – Vad kan polisen göra?" I: PHS Forskning 2000:4. *Det vanskelige politiarbeidet*. S. 11-24. Justisdepartementets forskningskonferanse 2000. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Lundberg, Magnus: *Att nå ända fram. Ordningspolisen om ärendet "kvinnomisshandel."* Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University, 1996: 1. 57 s.

Lundberg, Magnus: *Organisationshorisonter och kvinnomisshandel – kvinnomisshandel som polisärende.* Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University, 1996: 5. 81 s.

Lundberg, Magnus: *Kvinnomisshandel som polisärende – att definiera och utdefiniera.* Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University, 1998:1. 128 s.

Lundberg, Magnus: *Vilja med förhinder.* Brutus Östlings Bokförlag Symposion. Stockholm/Stehag 2001. 160 s.

Lundberg, Magnus: "Vilja med förhinder. Polisens samtal om kvinnomisshandel." I: Arne Skodvin (red.) *Polititjenestemann og akademiker? Forskning og praksis i politiarbeide*. S. 13-18. PHS-Forskning 2002: 2. Forskningskonferansen, Oslo 2002. 120 s.

Åkerström, Malin: "Police Persuading: Making battered women file a complaint." In: *International Journal of Law, Policy and the Family*, 12, 1998, p. 62-71.

Seksuelle overgrep mot barn. Litteratur:

Bakketeig, Elisiv: *Rettsapparatet som sosialt system i saker om seksuelle overgrep mot barn*. Doktoravhandling, Institutt for kriminologi og strafferett, Universitetet i Oslo, 1999. 642 s.

Hennum, Ragnhild: *Bevis i saker om seksuelle overgrep*.

Doktoravhandling, Institutt for kriminologi og strafferett, Universitetet i Oslo, 1999. 640 s.

Martens, Peter: *Polisanmälda sexualbrott mot barn. Presentasjon av en empirisk undersökning*. BRÅ-PM 1990:3. Brottsförebyggande Rådet. Stockholm 1990. 69 s.

Martens, Peter: *Sexualbrott mot barn. Beskrivning av de misstänkta brotten*. BRÅ-rapport 1990:6. Brottsförebyggande Rådet, Stockholm 1990. 195 s.

Martens, Peter: *Sexualbrott mot barn. De mistänkta förövarna*. BRÅ-rapport 1991:1. Brottsförebyggande Rådet, Stockholm 1991. 83 s.

Nielsen, Beth Grothe: *Seksuelle overgreb mod børn i familien. Et offerperspektiv på straffesystemet*. Aarhus universitetsforlag. Aarhus 1991. 312 s.

Nielsen, Beth Grothe: "Børn som ofre og vidner i sager om seksuelle overgreb." I: *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab*, 1992, nr. 1, s. 40-54.

Nielsen, Beth Grothe: *Så græd jeg lidt for mig selv: hvad børn kan berette om overgreb – en udfordring til systemerne*. Aarhus universitetsforlag, Aarhus 1995. 213 s.

Det vanskelige politiarbeidet

Under dette temaet tas det opp arbeider som ligger nokså fjernt fra politiets hverdag. Temaene er preget av de mer sjeldne, dramatiske hendelsene. Selv om hendelsene er sjeldne, setter likevel vissheten om at de kan inntreffe sitt tydelige stempel på politikulturen. Dette behandles i en del av de mer overgripende arbeidene under bakseteforskningen.

Tvang og vold

Onde hendelser kan av og til utløse et skred av forskning, bøker og artikler. Det har skjedd med politivoldsaken ved Bergen politidistrikt. Det er grunn til å gå nærmere inn på dette sakskomplekset, siden selve politiforskningen ble en så sentral del av hendelsesforløpet. Bakgrunnen er denne: I 1981 publiserte forskerne Edvard Vogt og Gunnar Nordhus en forskningsrapport om forekomsten av legebehandlet personvold i Bergen på syttitallet. Opprinnelig var ikke politivold med i forskernes spørreskjema; de anså ikke dette som noe problem. Etter hvert fikk de inn flere beretninger om slike hendelser, og spørreskjemaet ble utvidet.

Politivolddelen i boka vakte betydelig medieoppmerksomhet. Politiet mente resultatene var gale og beskyldte forskerne for løgn og svindel. Den daværende justisministeren satte ned en granskningskommisjon bestående av høyesterettsadvokat Hans Stenberg-Nilsen og professor Anders Bratholm med mandat til å granske denne forskningen og to andre undersøkelser som også la frem materiale om politivold.

Granskningsrapporten (1981) ga undersøkelsen et utmerket skussmål, og rapporten ble godt mottatt fra mange hold. Men ikke av politiet, og Norsk Politiforbund (nå Politiets Fellesforbund) betegnet i en pressemelding granskningsrapporten som et bevisst forsøk på å skade politiets anseelse.

De to forskerne og de to granskerne ble utsatt for mange angrep fra politiet, massemedia og fra fremtredende borgere av Bergen by som engasjerte seg på politiets side, blant dem fremtredende universitetsforskere. I tillegg ble særlig Gunnar Nordhus utsatt for sjikanøs behandling av politiet i form av bilkontroller og politispaninger. I 1987 bestemte Riksadvokaten at sakskomplekset skulle granskes. 15-20 politietterforskere fra Oslo reiste til Bergen for å avhøre de som hevdet å være utsatt for politivold og de oppgitte tjenestemennene. På en fem timer lang pressekonferanse i Bergen 1987 ble i følge mediene Bergenspolitiet renvasket og voldsforskerne henrettet. Åtte av forskernes informanter ble deretter tiltalt for å ha avgitt falsk forklaring. Av disse ble sju funnet skyldige av lagmannsretten, mens en ble frifunnet. Saken ble anket, men nektet gjenopptatt av lagmannsretten i Bergen. Avgjørelsen ble anket til Høyesterett som enstemmig besluttet at de sju sakene skulle gjenopptas. Høyesterett begrunnet dette bl.a. med at forklaringene til de politifolkene som vitnet i saken til fordel for en mistenkt politikollega, ikke kunne tillegges slik beviskraft som den dømmende rett hadde gjort. Det kunne ikke utelukkes at politivoldsepisoder holdes skjult, eller at politifolk kan avgi uriktige vitnemål til fordel for en kollega. De sju ble senere frifunnet i en ny lagmannsrettsak og tilkjent erstatning/oppreisning på til sammen 2,4 mill. kroner for bl.a. å ha sonet straffer de uriktig var blitt idømt. Nordhus og Vogt anla sivil sak mot staten på grunn av den overlast og trakassering fra politiets side de og deres familier hadde vært utsatt for på grunn av voldsforskningen og de resultater den hadde gitt. I 2002 endte denne saken med forlik der de to forskerne ble tilkjent ca. 2 millioner kr. i oppreisning til sammen og Justisdepartementet ga en erklæring der overlasten ble beklaget og de samtidig fikk ros for innsatsen. Bratholm oppsummerer saken slik: ”Trolig er dette de groveste krenkelser av både forsknings – og ytringsfriheten i vårt land etter krigen og okkupasjonen.” (2002, s. 26.)

Hvordan kunne dette skje? Det er i alle fall verd å merke seg at saken aldri hadde kommet til en slik avslutning uten Bratholms store personlige mot og utrettelige stahet. Bratholm selv legger avgjørende vekt på korskpljaliteten innad i politiet, og at den gikk særlig langt i Bergen. Han tror også at Bergen politikammer antakelig sto i en særstilling i nordisk sammenheng i form av fordommer, intoleranse og forakt for svake grupper. Han og andre legger også vekt på massemedienes stilling i Bergenssaken der de kritiske spørsmålene var fraværende.

En rekke arbeider om politivolden i Bergen er publisert på åttitallet og faller utenfor denne oversikten. For den som vil sette seg grundig inn i hele sakskomplekset, finnes det referanser til disse tidlige arbeidene i bøker og artikler under. Bratholm har også gitt Riksarkivet om lag 120 ringpermer om saken og en del annet stoff arkivet har katalogisert.

En annen hendelse som også har utløst en del artikler, er politiets atferd i forbindelse med EUs toppmøte i Göteborg 2001. Sentralt i denne diskusjonen sto beleiringen og senere stormingen av Hvitfeldska Gymnasiet der mange hundre demonstranter holdt til. Den tidligere politisjefen i Göteborg ble tiltalt for ulovlig frihetsberøvelse mot 458 personer. Politisjefen ble frifunnet av Tingretten i Göteborg i februar 2004. Frifinnelsen er anket av den svenske justisombudsmannen ved Riksdagen.

Den tredje hendelsen av denne typen som har utløst en del debatt, er Osmo Vallos død. Osmo Vallo var en utslått, ung mann som døde/ble drept da han ble pågrepet av politiet.

Det grundigste arbeidet om politivold fra et vitenskapelig ståsted, er Annika Norées doktoravhandling i rettsvitenskap ved Juridiske fakultet, Stockholms universitet. Det er en meget omfattende undersøkelse av hvor grensene for politiets lovlige voldsanvendelse går, både i teori og i praksis. Avhandlingen er ikke innrettet på hva politiet skal eller bør gjøre, men på

hva en politimann får gjøre uten å stilles til ansvar for kriminalitet, dvs. å analysere i hvilken utstrekning ulike ansvarsfrihetsgrunner medfører at en politimann kan anvende vold uten samtidig å begå lovbrudd. De to første delene er en beskrivelse og analyse av internasjonal og svensk lovgivning knyttet til den kroppslige integriteten til borgerne og til politiets rett til å utøve vold. Lovgivningen knyttet til politiets voldsanvendelse er almen og gir få retningslinjer. Norée mener at en detaljert lovgivning ikke er veien å gå, men at det bør legges mer vekt på å utarbeide konkrete retningslinjer for politiet.

Undersøkelsen siste del omfatter et stort kvantitativt materiale om anmeldelser mot politiet basert på samtlige anmeldelser mot politi for brudd på tjenesten i perioden 1982-1992. Norée trekker i tillegg veksler på et feltarbeid hun utførte blant politiet i 1992-1993. I perioden 1982-1992 ble det anmeldt 14208 brudd på polititjenesten. Antall anmeldelser ble nesten doblet i perioden. Bare 389 saker førte til rettergang, og av dem førte 202 til fellede dom. Fengselsstraff ble gitt i ni saker. Av samtlige anmeldelser var vel en tredel, 4952, anmeldelser for mishandling. Bare 39 av mishandlingssakene førte til fellede dom.

De anmeldte politimennene for misshandel var, naturlig nok, mest ordenspoliti, det er jo dem som som regel fratar personer friheten. Tre av fire ble anmeldt en enkelt gang. En av fire ble anmeldt to ganger, mens det var sjelden noen ble anmeldt flere ganger. Norée nevner likevel noen unntak, særlig en politigruppe i Stockholm som skulle arbeide mot økende gatevold. Denne gruppa – kalt baseball-ligaen etter et hodeplagg gruppemedlemmene ofte bar – ble utsatt for intern gransking og fikk kritikk. Men alt i alt er det få politimenn som ikke holder mål.

Den svenske ordningen, der politiet etterforsker "sine egne", har vært kritisert. Norée mener likevel at ordningen antakelig er den beste på grunn av effektivitet og rettssikkerhet. Derimot stiller hun seg skeptisk til

det svenske dobbeltsporede system, der de vanlige domstolene avgjør skyldsspørsmålet, og Arbeidsdomstolen tar stilling til spørsmål som oppsigelser og avskjed. I stedet burde oppsigelser og avskjed føres inn i Brottsbalken slik at de kan pådømmes samtidig av de vanlige domsstoler. Norée gjør seg også til talskvinne for mildere reaksjoner enn avskjed, som økte muligheter til omplassering eller forflytning. Hun ser at det kan virke støtende med svakere reaksjoner ved alvorlig mishandling, på den andre siden blir det lettere å få andre politifolk til å være mindre beskyttende og lettere å oppdage politivold slik at den kan bekjempes mer effektivt.

Konklusjonen på Norées overordnede problemstilling – hvor går grensen mellom lovlig og ulovlig voldsbruk hos det svenske politiet – er at det ikke er mulig å trekke en slik grense, hver sak må bedømmes for seg.

Litteratur

Bae, Ole Jakob: "Bumerangenes hjemkomst." I: *Kritisk juss*, 1998:1, s. 5-12.

Bjørvik, Kjell Inge: "Politivoldkomplekset i Bergen." I: *Lov og rett*, 1999:1, s. 627-631.

Bratholm, Anders: *Politi, påtalemyndighet, presse og rettsikkerhet.*

Polivoldsaken i Bergen – foran og bak kulissene. Tano Aschehoug, Oslo 1999. 222 s.

Bratholm, Anders: "Politiovergrep, korpsslojalitet og massemedia." I: PHS Forskning 2001:2. *Politiarbeid på godt og vondt.* S. 95-111.

Forskningskonferansen 2001, Politihøgskolen, Oslo. 111 s.

Bratholm, Anders: ”Politivoldsaken i Bergen – en sak med bare tapere?”

I: *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab*, 2002, nr. 2, s. 36-52.

Bratholm, Anders: ”Farlig forskning.” I: *Forskerforum* 10/2002, s. 24-26.

Bratholm, Anders: ”Politivoldsaken i Bergen: forsinket rettferdighet. I:

Materialisten 1/2 – 2003, s. 41-55.

Bratholm, Anders: ”Politivoldsaken i Bergen – en maratonsak om

rettssikkerhet og menneskerettigheter. I: *Lov og rett*, 2003, nr. 4/5, s. 179-202.

Eriksen, Morten. ”Politivoldsakene i Bergen – status etter 19 år med dyp

uenighet.” I: *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab*, 2002, nr. 1, s. 36-52.

Flyghed, Janne: ”Politisk juridik och juridisk politik.” I: Øyvind Brungot

m.fl. (red.) *Göteborg 14-17 juni 2001 – 15 norske beretninger fra EU toppmøtet*. S. 36-38. Eget forlag 2001. 38 s.

Flyghed, Janne: *När det exceptionella blir normalt: konsekvenser av det*

politiska våldet i Göteborg juni 2001. Reprint series no 76,

Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet, s. 59-74.

Gule, Lars og Preben Falck (red.): *Politivold, forskning og rettssikkerhet: et menneskerettslig søkelys på politivoldskomplekset i Bergen*.

Ariadne, Bergen 1991. 334 s.

Halvorsen, Vidar: "Politivold og politivoldsforskning: noen kommentarer til Bratholm og Finstad." I: *Kritisk juss*, 2001, nr. 3/4, s. 297-306.

Hydén, Håkan: "Rättsociologiska avdelningen vid Lunds universitets remissyttrande till Justitiedepartementet över betänkande (SOU 2002.37) Osmo Vallo." I: *Retfærd*, 2002:3, s. 3-9.

Kruize, Peter: *Incidents of force between police-officers and citizens. A comparison between Copenhagen and the Hague*. Rapport, Rigspolitichefens Trykkeri, København 1995. 86 s. + litteraturliste og vedlegg.

Löfgren, Mikal og Masoud Vatankhah (red.): *Vad hände med Sverige i Göteborg?* Ordfront, Stockholm 2002. 306 s.

Mathiesen, Thomas: "Kriminalisering av politisk motstand". I: Øyvind Brungot m.fl. (red.): *Göteborg 14-17 juni 2001 – 15 norske beretninger fra EU toppmøtet*. S. 4-6. Eget forlag 2001, 38 s.

Norée, Annika: *Laga befogenhet. Polisens rätt att använda vold*. Akademisk avhandling för juris doktorsexamen vid Stockholms universitet 2001. Stiftelsen Skrifter utgitt av Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, 2000. 553 s.

Norée, Annika: "Polisens rätt til våld." I: PHS Forskning 2001:2, *Politiarbeid på godt og vondt*. S. 79-94. Forskningskonferansen 2001. Politihøgskolen, Oslo. 111 s.

- Nærø, Gry Scholz : "Kriminalreporteren og politivold: søkelys på forholdet mellom kriminalmedarbeidere i pressen og politi – og påtalemyndighet. I: *Lov og rett*, nr. 1 1990, s. 44-52.
- Olsson, Hanna: "Plötslig död i samband med polisingripande." I: *Materialisten*, 2/3-1998, s. 53-69.
- Ottosen, Rune: "Bumerangsakene og medienes ansvar." I: *Norsk Medietidsskrift*, nr. 1 1999, s. 93-100.
- Tingstad, Tormod: "Politivold, forskning og etterforskning." I: *Materialisten*, nr. 4-1992, s. 39-54.
- Wijk, Erik: *Gatans politik. Göteborgskravallerna: dokument, vittnesmål, kommentar*. Manifest. Stockholm 2001. 236 s.
- Wijk, Erik: *Orätt: rättsröten efter Göteborgshändelserna*. Ordfront, Stockholm, 2003. 223 s.
- Eldre politivoldslitteratur, ikke på den alfabetiske litteraturlista bak:
- Bratholm, Anders og Stenberg-Nilsen, Hans: *Politivoldrapporten. Rapport om politivold fra utvalget til å undersøke forekomsten og arten av politivold m.v., oppnevnt av Justisdepartementet 27. oktober 1981*. Universitetsforlaget, Oslo 1982. 186 s.
- Bratholm, Anders, Jan Gerhard Johnsen og Arnold Nilsen: *Injuriesaken mellom Anders Bratholm (saksøker) og Jan Gerhard Johnsen og*

Arnold Nilsen (saksøkt) for Oslo byrett 24. august til 8. september 1992. Oslo 1993. (4 bind.)

Statens offentlige utredninger: 2002:37. Osmo Vallo. Utredning om en utredning/betänkande av Osmo Vallo-utredningen. Fritzses, Stockholm, 2002. 195 s.

Vogt, Edvard og Gunnar Nordhus: *Volden og dens ofre. En empirisk undersøkelse* Cappelen, Oslo 1981. 278 s.

Bruk av skytevåpen

På tross av mange likheter mellom de nordiske land er det sjelden likheten utnyttes til komparative undersøkelser i nordisk politiforskning. Et unntak er Strype og Knutsson (2000). Studien gir informasjon om våpenbruk i begge land i tillegg til den komparative delen. Viktige likheter mellom de nasjonale vilkårene politiet arbeider under, beskrives. Likhetene gir godt grunnlag for sammenlikninger, særlig når situasjonen tar karakter av et naturlig eksperiment slik den gjør i denne studien. Det finnes en grunnleggende forskjell i hvordan våpenbruk er regulert i de to land. Bestemmelsene for når det er lov å bruke våpen er nokså lik i begge land, men tilgjengeligheten til skytevåpen er forskjellig. En svensk polititjenestemann i uniform bærer pistol, mens hans norske kollega opptrer ubevæpnet i utgangspunktet og bevæpnes etter ordre bare i de situasjoner der det anses som nødvendig av hensyn til det konkrete trusselbildet. Norsk politi atskiller seg i så måte i et internasjonalt perspektiv.

Kontrollert for befolkningsstørrelse avfyres svensk politi i underkant av fem ganger flere skudd enn norsk politi. Tallet på skadete og døde er betydelig høyere i Sverige, med omtrent tre ganger flere skadete

og døde kontrollert for befolkningsstørrelse.³ Det gikk også bedre for polititjenestemennene i Norge. Ingen polititjenestemenn ble skadet i forbindelse med politiets skyting i Norge, mens slike skader inntraff ved 36 (ca. 8%) av hendelsene i Sverige.

For å vite sikrere om fravær av våpen beskytter politiet, understreker forfatterne betydningen av data som bl.a. forteller om hvor ofte norsk politi har kommet til skade uten å kunne beskytte seg med våpen. Slike data inngår ikke i studien. Med de klare forskjeller som er vist i skader, er det likevel god grunn til å reise paradokset om fraværet av bevæpning fungerer som beskyttelse av det norske politiet. Forfatterne konkluderer med at et ubevæpnet politie er et positivt trekk ved et samfunn. Det grunnleggende prinsippet om et ubevæpnet norsk politi bør ikke forlates før det kan legges fram svært overbevisende argumentasjon som sannsynliggjør at rutinemessig bevæpning virkelig vil skape økt trygghet for politi og samfunn.

Bruk av skytevåpen. Litteratur:

Knutsson, Johannes og Jon Strype: *Polisens bruk av skjutvapen*.

Polishögskolan, 2002:1. Polishögskolan, Solna 2001. 106 s.

Kruize, Peter: "Politiets anvendelse af skydevåben". I: *Kriminalistisk*

Årbog 1997. S. 119-128. Københavns Universitet. København 1998. 204 s.

---

³ Halvorsen kritiserer tellemåte og oppgitt antall døde i Strype og Knutssons studie. (2002, fotnote på s. 213-214.) I følge Halvorsen fører dette til bl.a. at det gis for lavt tall på mennesker drept av norsk politi.

Strype, Jon og Johannes Knutsson: *Politiets bruk av skytevåpen*. PHS
Forskning 2002:1. Politihøgskolen, Oslo 2002. 100 s.

Strype, Jon og Johannes Knutsson: "Politiets bruk av skytevåpen i Norge
og Sverige." I: PHS Forskning 2000:4. *Det vanskelige
politiarbeidet*. S. 107-134 Justisdepartementets
forskningskonferanse 2000. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Sveri, K. "The gun and the police officer." *Internationale Perspektiven in
Kriminologie und Strafrecht*. Festschrift für Kunther Kaiser zum
70. S. 943-951. Geburtstag: Berlin 1998. 1708 s.

Biljakter

Moe og Thomassens studie er laget på oppdrag av Justisdepartementet. Den bygger på en analyse av 44 utvalgte forfølgelseskjøringer. Kriteriene for utvalget – utover forfølgelsen – er at det skal være en ulykke med død eller personskaide på politi, mistenkte eller tredjepart. For dødsulykker er det saker fra tidsrommet 1993-1999, for personskader er det saker fra 1996-1999. Utvalget gir ikke grunnlag for å trekke noen konklusjoner om hvor alvorlig og risikofylt forfølgelseskjøringer er generelt, siden utvalget består av de saker der "det gikk galt". Målsettingen bak studien er å komme med forslag til tiltak for å systematisere rutinene for håndtering og rapportering av slike hendelser i trafikken, og å vurdere opplærings tiltak for å øke kompetansen på området.

Av tiltak som tas opp i undersøkelsen, kan nevnes at instruksjonen bør være mer konkret på hva som forsvare en forfølgelse, og hvilke risikofaktorer som primært bør vurderes med hensyn til å fortsette eller

avbryte jakten. Det er viktig at det er proporsjonalitet mellom biljaktens farer og alvoret i saken. Ansvar for å avbryte jakten bør i større grad flyttes ut av politibilen og over til vaksjefen, slik at jakten blir lettere å avbryte.

Biljakter. Litteratur:

Moe, Dagfinn og Gunnar Thomassen: *Vurdering av politiets forfølgelseskjøring. Dybdeanalyse av 44 "biljakter"*. SINTEF Rapport, Bygg og miljøteknikk, samferdsel. Trondheim 2000. 50 s.

Moe, Dagfinn og Gunnar Thomassen: "En analyse av politiets forfølgelseskjøring." I: PHS Forskning 2000:4. *Det vanskelige politiarbeidet*. S. 71-86. Justisdepartementets forskningskonferanse 2000. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Bestikkelser

Ved Sociologiska institutionen, Lunds universitet, leder professor Malin Åkerström et større forskningsprosjekt "Mutor och moral – gestaltningar i yrkeslivet." Bestikkelser og gaver som gis for å påvirke et utfall til giverens fordel, utfordrer bildet av demokratiet. Bestikkelse er derfor et lovbrudd med sterke moralske konnotasjoner. En studie av fortellinger om bestikkelser åpner mulighetene til også å diskutere fortellinger om samfunnsmessig moral. Med dette utgangspunktet og som et delprosjekt intervjuet Nordqvist ansatte i den svenske påtalemyndigheten. Med et diskursanalytisk perspektiv viser hun hvordan konstruksjon av forskjell (åtskillnad) er et mønster i intervjuene. De intervjuede berettet at de hadde

liten erfaring med bestiktelser, men kunne likevel snakke lenge om temaet. Kategorier av ”vi” og ”dem” konstrueres bl.a. på bakgrunn av nasjoner, nasjonal tilhørighet og etnisitet. Konstruksjonen av ”de andre” bekrefter de rådende hierarkier, delvis innad i Sverige – skurkeverdenen mot resten, - delvis Sverige sett i forhold til andre land. ”De andre” er de undertrykte eller de dominerte. Men det er ikke alltid slik. I fortellinger om f.eks. Boforsaffæren ble konstruksjonen av ”de andre” brukt som kritikk mot en dominerende elite. Diskurser som inkluderer konstruksjon av forskjell kan også være subversivt og føre til forandring, noe som lett forsvinner i teoretiske resonnementer innen denne teoritradisjonen, sier Nordqvist.

Bestiktelser. Litteratur:

Nordqvist, Petra: *Polisers och åklagares berättelser om mutor*. Network for Resarch in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University, 2003:2. Lund 2003, 44 s.

Kontroll av kontrollørene: det norske SEFO

En tidvis opphetet offentlig debatt om politivold med utgangspunkt i politiet i Bergen (se politivoldstemaet), intensiverte den norske debatten om et eget uhildet etterforskningsorgan. Særskilte etterforskningsorganer, SEFO, ble innført i Norge i 1988 for å foreta etterforskning når ansatte i politi eller påtalemyndigheten er mistenkt eller anmeldt for et straffbart forhold. SEFO-organene består av en leder med kompetanse tilsvarende en høyesterettsdommer, en advokat med erfaring fra straffesaker og et medlem med erfaring som politietteforsker. Medlemmene oppnevnes for

en perioden på fire år med mulighet for fornying i ytterligere en periode.⁴ Ni av ti statsadvokatdistrikt har ett særskilt etterforskningsorgan hver, det tiende har to etterforskningsorgan. En redegjørelse for de organisatoriske forskjellene i Norden for kontroll av politiet gis i Thomassen 1999, s. 23-25.

En undersøkelse av praksis ved det norske SEFO ble utført på oppdrag av Justisdepartementet i samarbeid med riksadvokaten av forskningsavdelingen ved Pollitihøgskolen i Oslo. Cand. polit Gunnar Thomassen gjennomførte undersøkelsen. Datamaterialet i undersøkelsen består av et utvalg på 384 SEFO-saker fra hele landet. Sakene ble anmeldt det siste halvåret i 1995 og i 1996.

Opprettelsen av SEFO medførte en signifikant økning i antallet anmeldelser mot politiet. Sammensetninger av saker endret seg også merkbart i perioden 1988-1997. Den tradisjonelt største kategorien, ulovlig maktbruk, har sunket gjennom perioden både i absolutte og relative tall. Etterforskningsinnsatsen varierer fra sak til sak. 48,4 % avgjøres uten noen form for avhør på tross av at den potensielle gjerningsperson er kjent. De aller fleste anmeldelsene ender opp med forslag til henleggelse fra SEFOS side. Andelen positive påtaleinnstillinger har for de fleste årene i perioden variert mellom 7 og 8%. Trafikksaker skiller seg ut med positive påtaleinnstillinger på rundt 40% gjennom perioden. Den vanlige reaksjonsformen er forelegg (66% av reaksjonene). Tiltaler og påtaleunntatelser utgjør ca. 14% hver, mens pådømming i forhørsrett utgjør ca. 5%.

---

⁴ Første januar 2005 ble igjen dette arbeidet omorganisert i Norge. Som et svar på kritikken av få positive påtaleinnstillinger, ble det opprettet et nytt organ *Spesialenheten for politisaker*. I dette organet skal ingen være ansatt i politiet. I praksis er ansatte i spesialenheten politier med permisjon fra sine ordinære politijobber. Foreløpig (1. juni 2005) ser det ikke ut til at omorganiseringen har ført til flere positive påtaleinnstillinger, men ordningen har vart for kort til å trekke sikre konklusjoner.

Thomassens empiriske materiale viser det samme hovedmønster for anmelder som den internasjonale forskningen. Anmelderen er oftest en yngre mann som ofte er under straffeforfølgning eller er tidligere straffet. Det er likevel en betydelig andel som ikke er eller har vært under straffeforfølgning. Dette er ofte personer som har blitt utsatt for et lovbrudd, og som ikke er fornøyd med politiets oppfølging i form av utrykning, etterforskning eller liknende

Et punkt i undersøkelsen er oppfølging av kritikk fra SEFO. Kritikken kan komme i tillegg til en allerede foreslått reaksjon eller i tilknytning til en sak som henlegges. I materialet er det 11% av sakene som er påført en eller annen form for eksplisitt kritikk, de aller fleste i forbindelse med saker henlagt på grunn av bevisets stilling (bare 2 av sakene påført eksplisitt kritikk var knyttet til en positiv påtaleinnstilling fra SEFO). Kritikken følges ikke alltid opp av påtalemyndighetene, særlig gjelder dette kritikk mot den anmeldte. Mens andelen reaksjoner i kategorien grov uforstand/tjenesteforsømmelse, er lav, er det en relativt høy andel saker (drøyt 16%) som har fått en eller annen form for kritikk. Den relativt høye andelen saker som medfører en eller annen form for kritikk, kan tyde på at terskelen for å bli dømt for grov uforstand i tjenesten, er relativt høy.

Lovbrudd, kritikkverdig atferd, arbeidsuhell? Også for politiet er det menneskelig å feile. Finstad beskriver (2000, kap.10) hvordan den strafferettslige kontrollen skreller vekk mange saker. Anmelderen står ofte tomhendt igjen, der en unnskyldning fra politiet ville gjøre godt og være på sin plass selv om den anmeldte politimannen ikke har begått et lovbrudd. Andre organer med lavere terskel bør gjennomtenkes. Også Norée (2000) drøfter ønskeligheten av reaksjoner der valget ikke står mellom "alt" eller "ingen ting."

SEFO. Litteratur:

Thomassen, Gunnar: *SEFO - Det særskilte etterforskningsorgan. En empirisk belysning*. PHS-Forskning 1999:2. 72 s.

Thomassen, Gunnar: "Evaluering av SEFO." I: PHS Forskning 2000:1. *Politi og publikum*. S. 51-6. Justisdepartementets forskningskonferanse 1999. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Traumer

En polititjenestemann utsettes for farlige situasjoner, ulykker, vold, skadete og døde mennesker. Flere trekk ved politikulturen har sin rot i politiets utsatte situasjon. Særlig engelsk og amerikansk forskning har vist risiko for traumatiske stressreaksjoner i forbindelse med voldsomme hendelser politiet møter i sin yrkesrolle, og nødvendigheten av å gi adekvat hjelp til de som innblandes. En norsk studie (Berg 1999) viser at 41 politier tok sitt eget liv i perioden 1972 –1996. Det var en markant stigning på slutten av perioden. Sammenliknet med selvmordshyppigheten ellers i befolkningen, var det i 1992-1996 tre ganger så mange selvmord i politietaten. Det var mest eldre tjenestemenn som tok sitt liv.

For å kartlegge hvilke situasjoner som oppleves som traumatiske og stressfylte innen svensk politi, ble en stor gruppe politier bedt om å beskrive den mest traumatiske hendelsen de opplevde i tjenesten (Karlsson 1994, 2000.) Studien var lagt opp som et skriftlig intervju der politiet fritt kunne fortelle om hendelser og siden vurdere følelser og minner som ble forbundet med hendelsen. Det ble også spurt om hvilken støtte de hadde hatt fra overordnede, og hvordan hendelsene ble bearbeidet. Til sammen deltok 162 politier i studien med lang tjenestetid bak seg (middeltall på

24,5 år). Våpentrusler ble nevnt av flest (27,2%), fulgt av trafikkulykker (24,7%). De andre hendelsene sto for under ti prosent hver. Støtten fra de overordnede var svært lav. Arbeidskamerater ble nevnt som den viktigste støttegruppen (55,9%), fulgt av nære familiemedlemmer (23,6%).

Karlsson tar opp at støtte av arbeidskamerater er viktig, men likevel kan være utilstrekkelig. Det kan være lettere å snakke om "fakta" knyttet til hendelsen enn om de følelser hendelsen utløser og etterlater. En profesjonell bearbeiding er også viktig.

4. januar 2000 kolliderte to persontog front mot front ca. 2 mil fra Elverum ved Åsta stasjon i Norge. Togulykken krevde 19 menneskeliv. Politidirektoratet og det daværende Østerdal politidistrikt ga Politihøgskolen i Oslo i oppdrag å undersøke i hvilken grad ulykkesarbeidet ved Åsta har påvirket psykisk helse hos personell i politiet som deltok (Karlsen 2003). For å kunne sammenlikne og for å si noe mer generelt om påkjenninger i politiet og helse, ble også polititjenestemenn fra et annet distrikt (Gudbrandsdalen) inkludert i undersøkelsen. Av de som hadde deltatt i ulykkesarbeidet ved Åsta, deltok 86 personer, både sivilt ansatte og polititjenestemenn, i undersøkelsen. Svarprosenten var 63. Fra Gudbrandsdal politidistrikt deltok 57 personer, en svarprosent på 42. Undersøkelsen bygger på anonyme spørreskjemaer. Dessuten ble det gjennomført kvalitative intervjuer med 62 fra Åsta-personellet.

De fleste av personellet opplevde et stort arbeidspress i forbindelsen med ulykkesarbeidet ved Åsta. Mange opplevde også arbeid som involverte døde, håndtering av pårørende, press fra media og stort ansvar i forbindelse med ulykkesarbeidet. Oppfølgingsarbeidet med Åsta-personellet startet meget raskt i form av lokal kollegastøtteordning og bedriftshelsetjeneste. Dessuten ble det utført psykologiske debriefinger. Stort arbeidspress og arbeid som involverte skadde barn, rapporteres som mest stressfylt av personellet. Undersøkelsen viser at personell som

deltok i arbeidet med Åsta-ulykken ikke har flere psykiske helseproblemer enn politipersonell generelt. Faktisk rapporterer tjenestemenn fra Gudbrandsdal atskillig høyere stressnivå enn Åsta-personnellet (tabl. 8, s. 71). Sett i lys av tidligere forskning på innsatspersonell har ingen av gruppene høye forekomster av psykiske helseproblemer. Undersøkelsen viser også at personellets egne mestringsstrategier spiller en viktig rolle når det gjelder å forklare variasjon i psykisk helse. Mestringsstrategier deles inn i tre kategorier. Oppgavefokuset mestring kan f.eks. være ”Jeg konsentrerer kreftene mine på å gjøre noe med problemet”. Følelsesorientert mestring kan være ”jeg blir lei meg og viser følelser.” Unngående mestring kan f.eks. være ”Jeg lar ikke andre få vite hvor ille ting er.” Vedvarende unngående mestringsstrategi er en risikofaktor, mens oppgavefokuset mestring beskytter mot posttraumatiske stressreaksjoner. Følelsesfokuset mestring fremmer vekstopplevelser, men kan også lede til posttraumatiske stressfaktorer. Politi bruker oppgavefokuset mestring mer enn sivilt ansatte gjør. Dette kan kanskje forklares med at dette er en mestringsstrategi som har vist seg hensiktsmessig for politiet i mange situasjoner og med en sosialisering inn i politikulturen, utdanning og trening. Det er de uformelle hjelpere i form av kolleger og familie som er de viktigste støttespillerne for deltakerne i undersøkelsen. Men også de mer formaliserte hjelpetiltakene fikk positiv omtale, selv om noen få mente at støttarbeidet startet for tidlig og ble avsluttet for tidlig.

Undersøkelsen tar også for seg om noen opplevde vekst i etterkant av ulykken. Vekstopplevelser hos Åsta-politiet er ikke høyere enn hos Gudbrandsdal-politiet, men endel forteller bl.a. om vekst i personlig styrke og verdsetting av livet. Vekstopplevelsene det fortelles om er i tråd med tidligere forskning, med et unntak. Åstapersonellet rapporterer mye av veksten som en faglig vekst, som en vekst i det å mestre spesielle

vanskelige situasjoner i jobben. Dette har ikke fremkommet i tidligere forskning om innsatspersonell.

Et kanskje overraskende funn er at rutinemessige belastninger har mer betydning for psykiske helseproblemer enn de akutte belastningene. Rutinemessige belastninger kan være for stor arbeidsbyrde, problemfylt forhold til leder, manglende innflytelse i arbeidet, mye papirarbeid og skiftarbeid. Rutinemessige belastninger har spesielt betydning for kroppslige symptomer, angst og søvnløshet.

Oppsummeringsvis viser studien at støtte bør sees i et helhetlig perspektiv, hvor både uformelle og formelle støttelkilder verdsettes, og de involverte personenes egen mestring styrkes. Det er viktig å respektere individuelle behov for støtte, samtidig som støtte må gjøres tilgjengelig i form av organiserte samlinger for dem som ønsker dette.

Traumer. Litteratur:

Berg, Anne Marie: *Selv mord i politiet*. Prosjektrapport. Politihøgskolen i Oslo, 1999. 61 s.

Det vanskelige politiarbeidet. Justisdepartementets forskningskonferanse 2000. PHS Forskning 2000:4. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Karlsen, Elin: *Åsta-ulykken. Mestring og psykisk helse hos personell i politiet etter kritiske hendelser*. PHS-Forskning 2003:1, Oslo. 160 s.

Karlsson, Ingemar & Sven-Åke Christianson: *Policers minnen av traumatiske opplevelser i tjensten*. PHS Rapport 1994: 4. Polishögskolan, Solna 1994. 68 s.

Karlsson, Ingemar: "Traumatiska upplevelser i polisyrket." I: PHS
Forskning. *Det vanskelige politiarbeidet*. S. 41-70.
Justisdepartementets forskningskonferanse 2000. Politihøgskolen,
Oslo 2000. 134 s.

Etikk

Politiarbeid møter daglig etiske utfordringer. Utfordringene er store i dramatiske situasjoner der avgjørelser av og til må treffes uhyre raskt. Bakerst under kategorien *Det vanskelige politiarbeidet* er litteratur om politietikk plassert. Rolf Granér er den sentrale forskeren innen dette feltet. I de siste årene har han publisert mange arbeider om etikk, noen av dem i samarbeid med Maria Knutsson. I tillegg til hyppig bruk av internasjonal og nordisk litteratur, bruker Granér eget empirisk materiale. En del av dette materialet er fire enket undersøkelser gjennomført i 1995-1997 blant politiaspiranter, virksomme politier og sivilansatte innen politiet, til sammen 352 personer (Granér og Knutsson 2000). Undersøkelsene ble gjennomført som ledd i oppbygning av etikkundervisningen i den svenske politiutdanningen. Undersøkelsen var opprinnelig initiert av Rikspolisstyrelsen og ble utført ved Polishøgskolan. Undersøkelsens gjør ikke krav på representativitet. Denne publikasjonen fra 2000 analyserer ikke resultatene, men gjengir noen enkle hovedfunn. Derimot brukes resultatene aktivt i analyser og diskusjoner i de to lærebøkene i etikk. At politiansatte selv har vært trukket så aktivt med i etikkutdannelsen, gjør formodentlig dette lærestoffet både relevant og interessant.

I boka fra 2000 understrekes det at politietikk er et ansvar for hele politiorganisasjonen, ikke bare for en politi som eventuelt har handlet overilt, upassende eller direkte uetisk (selv om den enkelte politi har et personlig ansvar). Det er viktig å vite hvilke faktorer som har ført fram til en spesiell situasjon. Forutsetningen for yrkesetisk kompetanse er tett forbundet med hvordan yrkesrollen formes. Granér og Knutsson analyserer en rekke ulike faktorer der motsetninger og dilemmaer innen hvert enkelt trekk og mellom trekkene til dels er store, som samfunnsmessige forutsetninger, formidling fra overordnede organer, lederskapets betydning, relasjonen til det øvrige rettsvesen, massemedias representasjoner og forholdet til almenheten. Sentralt står politikulturen. Både internasjonal forskning og svenske erfaringer peker på at politivirkosomheter tenderer til å utvikle en sterk uformell kultur med en rekke fellestrekk på tvers av nasjonene. Følgende karakteristika ved kulturen undertrekes:

- Arbeidet er mer enn en vanlig jobb, det blir en livsstil.
- Kriminalitetsbekjempning fremheves i forhold til andre oppgaver. Bekjempningen er særlig knyttet til aksjon og dramatik. Den tynne blå linjen forsvarer det ordnete samfunn mot kaos og anarki. Høy grad av selvstendighet i forhold til regler som inngjerder arbeidet
- En mannlig kultur. Tendenser til å betone grenser, hierarkier, revir og resultat, vekt på konkurranse og selvhevdning på bekostning av relasjonsinnretning, følelsesmessige sider og omsorgssider. Lite vokabular for det positive og etterstrevelsesverdige, rikt vokabular for det mislykkete og det klanderverdige. Både ridderlighet og kjønnsundertrykking, maktbehov, fordomsfullhet og overdevet aggressivitet.
- Stille opp for hverandre. Et fint trekk, men det blir problematisk når det fører til overdreven kollegialitet ved alvorlige overgrep. Kan

dessuten føre til distansering og mistenksomhet mot andre og slik føre til en lukket kultur. Dette gir fort et verdisystem som skiller seg fra det øvrige samfunnet.⁵

Boka tar også opp politiets yrkesutvikling, overtredelser og sivilt mot. Politierfaringer kan styrke engasjement, innlevelsessevne, kompetanse og selvtillit. Men erfaringene kan også føre til deformering av yrket. Det er mange utakkneдлиge arbeidsoppgaver, beslutninger må tas under tidspress uten tilstrekkelig beslutningsgrunnlag og kontroll over omstendighetene, av og til med høyt stressnivå og høyt provokasjonsnivå. Politiet konfronteres ofte med smerte og med urettferdighet. Alt dette kan føre til avmakt som på lengre sikt kan føre til oppgitthet. Alle disse faktorer har også vist seg å inneholde risiko for å utvikle negative personlighetsdrag som mistenksomhet, intoleranse, kynisme, mangel på engasjement, intellektuell avstumpethet, nedvurdering av det hverdagslige og utbrenthet. Med den høye graden av indre kontroll og overvåking utenfra som politiet utsettes for, finnes også en risiko for hemmelighetskremmeri, løgner og manglende evne til å erkjenne feil. Boka beskriver den umoralske politikarrieren som en trinnvis prosess, liknende Beckers trinnvise prosess for avvikskarrierer. Den moralske utforbakken starter gjerne med en idealisert utdanning, for å skli trinnvis nedover til bunnivået aktiv asosialitet. Stigen er hentet fra amerikansk politiforskning, der særlig korrupsjon er viktige politietiske problem. Dette er uvanlige hendelser i

---

⁵ Etter at dette arbeidet be ferdigstilt, har Gråner tatt doktorgrad på avhandlingen *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Tittelen på avhandlingen gir det overordnede perspektivet. Granér legger stor vekt på å beskrive denne kulturen mindre monolittisk enn tidligere politiforskning gjør. Et grunnleggende skille går mellom en patruljekultur preget av et legalistisk perspektiv og en kultur som er mer autonom. Granér skiller også mellom tre dimensjoner i måten å forholde seg til arbeidet på: trett/sulten (grad av engasjement), tøff/myk (bruk av maktressurser) og intellektuell/mekanisk-intuitiv (måter å tenke på bl.a. i forhold til kunnskapssyn og menneskesyn. (Granèr 2004).

svensk politi, men stigen kan brukes som modell for mindre alvorlige overtredelser som er beskrevet av svensk politi.

Politietikk er et sårbart forskningstema, også fordi politiorganisasjonen har tendenser til å stenge av mot det de kanskje for raskt oppfatter som uvitende kritikk, av grunner som er beskrevet over gjennom trekk i politikulturen. For Granér har det gått fint, kanskje fordi fremstillingene er så innvevd i grundig kjennskap om politiet. Mange forskere beretter om politiets velvilje og gode mottakelse av deres forskning. Helt uavhengig av forskningstemaet er nok ikke denne velviljen. En gang ble Granérs forskning møtt med utstrakt mistillit og uvilje. Det var da en ”practical joke” i en politienhet utviklet seg i en meget uheldig retning, og denne hendelsen ble et utgangspunkt for en studie av Granér og Nilsson (2000).

Et annet hovedarbeid innen politietikk er Halvorsens doktoravhandling fra 2002, *Ethics, force and violence in policing*. Halvorsen bruker en enkelt hendelse der en flyktende lovbrøyer ble skutt i beina under et forsøk på ran som utgangspunkt. Utgangspunktet brukes til å diskutere under hvilke betingelser politiets bruk av tvang og vold eventuelt er legitimt. Halvorsen utvikler et moralsk rammeverk for å besvare dette spørsmålet. Det nasjonale lovverket har gitt svar på når tvang og vold er legalt. Dette hindrer ikke at lovverket må sees i lys av internasjonalt lovverk som lovverk om menneskerettigheter, eller at lovverk og hendelser også må bestå testen for gyldig etisk argumentasjon utenfor lovverket.

Etikk er systematisk refleksjon over menneskelig atferd. Det er ikke nødvendigvis de moralsk mest alvorlige hendelser som er etikkens råstoff, det umoralske i tortur er ikke et altfor utfordrende tema. Et viktig redskap innen etikken er etiske tankeeksperimenter der ulike faktorerers moralske innflytelse kontrolleres ved å sammenlikne to hendelser, og der

en mulig relevant forskjell mellom sakene er isolert og tankemessig manipulert, mens de andre faktorene holdes konstant. Når gjør en forskjell en forskjell i den etiske vurderingen? Halvorsens arbeid fører leseren gjennom et interessant landskap av etiske refleksjoner og begreper med høyt presisjonsnivå. I vurderingen av den aktuelle hendelsen står usikkerhet og risiko sentralt. Halvorsen anslår ut fra andre undersøkelser at et avfyrt skudd har en treffprosent på 40, og et truffet skudd har en dødelighetsrate på 33,3%. Dette gir en dødelighetsprosent på 0,13 for hvert avfyrte skudd. Andre sentrale forhold i vurderingen av hendelsen er når i hendelsesforløpet politiet griper inn – politiet kunne i denne hendelsen grepet inn mye tidligere ved mindre alvorlige lovbrudd – og hvor stor fare det er i den aktuelle situasjonen. I forhold til risikoen for lovbrysterens død, var de andre faremomentene små, situasjonen var ikke akutt. Alt i alt konkluderer Halvorsen – i strid med de offentlige avgjørelser – at politiets atferd ikke var etisk forsvarlig.

Etikk. Litteratur:

Granér, Rolf & Knutsson, Maria: *Etiska problem i polisarbete.*

Sammanställning av fyra enkätundersökningar avseende

polispersonals uppfattning om de allvarligaste resp. vanligaste

etiska problemen i polisarbete. Arbetsrapport nr. 3,

Samhällsvetenskapliga institutionen, Karlstad universitet. 2000. 86

s.

Granér, Rolf og Knutsson, Maria: *Etik i polisarbete.* Studentlitteratur,

Lund. 2000. 162 s.

Granér, Rolf & Nilsson, Sven-Inge: *Mer pojkars sätt att kramas? Om tråkning och practical jokes i en polisiär enhet*. Karlstad: Samhällsvetenskapliga institutionen, Karlstads universitet. Arbetsrapport nr. 4, 2000. 142 s.

Granér, Rolf: *Stämningen är rå men hjärtlig. Aspekter på humorns gruppspsykologiska funktion bland poliser*. Karlstad University Studies, 2000:18. 81 s.

Granér, Rolf & Knutsson, Maria: *Perspektiv på polisetik*. Lund: Studentlitteratur. 2001. 199 s.

Granér, Rolf: *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Lund Dissertations in Social Work 18. Socialhögskolan. Lunds Universitet. Stockholm 2004. 303 s.

Halvorsen, Vidar: "Politi, etikk og dødelig vold." I: Arne Skodvin (red.) *Polititjenestemann og akademiker? Forskning og praksis i politiarbeide*. S. 55-73. PHS-Forskning 2002: 2. Forskningskonferansen, Oslo 2002. 120 s.

Halvorsen, Vidar: *Ethics, force and violence in policing*. (Doktoravhandling). Faculty of Arts, University of Oslo. Unipub, Oslo 2002. 258 s.

Takala, Hanna: "Oppklarade brott & spaningens etik. På vems uppdrag arbetar polisen?" I: *Antologi. 8 reflektioner om kriminalpolitik*. S. 140-161. BRÅ-rapport 1999:9, Brottsförebyggande rådet, Stockholm, 1999. 174 s.

Internasjonalt politisamarbeid.

Utradisjonelle etterforskningsmetoder

Det er særlig utviklingen av Schengen-samarbeidet som har satt fart på forskningen om det internasjonale politisamarbeidet. Et særtrekk med internasjonalt politisamarbeid er hemmeligholdelse og ugjennomtrengelighet. Dokumentanalyse står derfor sentralt i denne forskningen. Det krever store anstrengelser å finne fram til hva samarbeidet egentlig består av, og mye av forskningen har preg av systematisering av innholdet og er en form for folkeopplysningsvirksomhet. Det er ellers nokså taust om utviklingen, i det minste i Norge tror store deler av befolkningen at Schengen-avtalen er laget for at de skal slippe å vise pass i EU.

Det er særlig Mathiesen i Norge og Flyghed i Sverige som har arbeidet med internasjonalt politisamarbeid. Mathiesen har gjennom et utall avisartikler, forskningsrapporter og bøker drevet en storstilt opplysningskampanje særlig om Schengen-systemet. Sentralt i Schengen-systemet står *SIS* (Schengen Information System); en felles database i Straosbourg med identiske nasjonale databaser hos deltakerlandene. I 1998 var det ca. 800 000 personer registrert i *SIS*. På slutten av nittitallet var nesten 90% av de registrerte "uønskete fremmede." Slik bygges Festning Europa. Det er i tillegg utviklet et nett av andre systemer. *Sirene* er et støttesystem for *SIS* med mye mer informasjon om den enkelte. *TECS* er et datasystem rettet inn på organisert kriminalitet. *The Enfopol papers* er vidtrekkende planer for bytte og lagring av telekommunikasjonsdata. Alt i alt er det laget et helt enormt system for overvåking. Mathiesen understreker tre trekk ved overvåkingssystemet. For det første den stadige tettere integreringen av elementer i systemet, vi ser konturene av et stort,

fast og sammenkjedet overvåkingssystem. For det andre er systemet i beste fall middelmådig når det gjelder å oppdage eller forhindre kriminalitet. For det tredje kan systemet, i tillegg til å fange noen småforbrytere og ”uønskete fremmede” i hopetall, bli brukt til å overvåke og stoppe politisk motstand.

Det ser dystert ut. Hvordan skal et slikt gigantsystem motarbeides? Mathiesen trekker frem en alternativ offentlighet og grasrotbevegelses kraft som motstandsbase. Denne motstandsbasen har en viktig fordel fremfor fjernsyn og annen medieoffentlighet: Den er basert på faktiske og organiserte forhold mellom mennesker. Medieoffentligheten har en akilleshæl, den er uorganisert, segmentert, spaltet i millioner av individer uten forbindelse med hverandre.

Etter 11. september er det produsert svært mye lovgivning og nye fullmakter mot ”terrorisme”, både internasjonalt og i Norden. Dette reiser spørsmål om de demokratiske rettigheter, særlig yringsfriheten, og om rettssikkerhetens plass. Mye av lovgivningen og fullmaktene er av gummikarakter. Det er fare for at helt andre enn terrorister etter hvert kan rammes av bestemmelsene. Også ”krigen mot terror” har ført til en del publikasjoner. Tidsskriftet *Materialisten* har f.eks. laget et spesialnummer (3-2002) bygget på en konferanse ved Institutt for kriminologi og rettssosiologi med foredragsholdere fra inn- og utland.

Mye av arbeidene under denne kategorien har karakter av hardt tiltrengt folkeopplysning, mindre av begreps- og teoriutvikling. Men Flyghed har utviklet en teoretisk modell som prøver å sammenfatte sentrale utviklingstrekk ved dagens politi.

Med begrepet *normalisering av det eksepsjonelle* utvikler Flyghed en modell for å analysere statsmaktens kontrollambisjoner særlig knyttet til politiets straffeprosessuelle anvendelse av tvangsmiddel. Med dette begrepet vil Flyghed fange inn hvordan både adgangen til og bruken av

tvangsmidler ekspanderer. Nye tvangsmidler innføres overfor det eksepsjonelle – de uvanlige og grove lovbruddene og situasjonene – men blir etter hvert inn som normal politiatferd overfor andre mer vanlige former for lovbrudd. Dette kan skje både ved at trusselbilder og tvangsmidler normaliseres. Trusselbilder blir sanne bare de gjentas ofte nok, selv om dokumentasjon av den reelle fare er høyst mangelfull. ”Trusselen fra øst” – den russiske mafia – er et eksempel på dette. Tvangsmiddelnormalisering skjer enten gjennom lovgivning eller gjennom at politiet ligger i ”forkant” ved ulovlig bruk av midler som senere blir legalisert. I normaliseringen av det eksepsjonelle er politi, politikere, kontrollindustrien og media de sentrale aktørene. Spissformulert: Politikere viser handlekraft. Politiet har ekspertenes definisjonsmakt. Kontrollindustrien har sine produkter å selge. Media skal selge aviser eller ha mange lyttere og seere. Flyghed understreker unødvendigheten av å knytte dette til konspirasjonsteori. Snarere er hendelsene en naturlig følge av at det er naturlig å bruke tvangsmidlene når de først vellykket er introdusert. Poli, politikere og kontrollindustrien drar i samme retning ut fra sine organisasjonsegoistiske utgangspunkter og forsterker hverandre uten Den Store Fellesplanen.

Flyghed viser hvordan historien om den svenske innsatsstyrken mot terrorisme er en god illustrasjon av normalisering av det eksepsjonelle virkemiddelet. Innsatsstyrken består av en elite av svensk politi med egen omfattende opplæring. I oppstarten var det bare regjeringen, eller unntaksvis justisministeren, som kunne sette gruppen i virksomhet. Slik skulle misbruk av gruppen hindres. Det kom raskt klager fra politiene i gruppen om at de var arbeidsløse. De hadde kompetanse og kapasitet, men det var jo ingen terror å bekjempe. Da burde ressursene kunne brukes i andre sammenhenger. I dag er det

politimyndighetene i Stockholms län som bestemmer når styrken skal settes inn, ikke regjeringen. Dessuten kan styrken brukes i betydelig flere situasjoner enn den opprinnelig var tenkt til. Det var særlig to tragiske enkelthendelser - et fangeopprør, en sinnsforvirret forskanset person - der det vanlige politiet mislyktes, som førte til denne ekspansjonen i terrorgruppens innsatser. De hadde jo kompetanse til å håndtere slike situasjoner, samtidig som de hadde (altfor) god tid på grunn av fravær av terror i Sverige.

Politiets virksomhet har skiftet mye av sitt tyngdepunkt. Tidligere var politiets oppgave primært å oppklare begåtte lovbrudd, i dag er dette i ferd med å forskyves i retning av å forhindre fremtidige lovbrudd. Overvåking av dagens og morgendagens risikogrupper blir tendensielt stadig viktigere enn å reagere på gårsdagens lovbrudd. Dette skjer gjennom to tilsynelatende motstridende tendenser, sentralisering og desentralisering, utviklingen av det globale politi og utviklingen av det lokale politi. Flygheds viktige påstand er at disse to utviklingstrekkene henger sammen og preger hverandre.⁶ Felles for internasjonalt og lokalt politiarbeid er vekten på forebygging; det proaktive arbeidet. Tradisjonelt, lokalt politiarbeid bruker stadig mer av sikkerhetspolitiets overvåkningsmetoder. Det er særlig fire forhold som har ført til dette. *Internasjonaliseringen* gjelder både mellomstatlig og overnasjonalt politiarbeid. Politikere ivrer for nødvendighet av internasjonalisering for

---

⁶ I nordisk politiforskning er det ellers en stor avstand - både i valg av problemstillinger og i valg av metoder - mellom forskning knyttet til internasjonalisering av politiovervåking og forskning knyttet til de hjemlige politioorganisasjoner. Slik blir det en uuttalt forutsetning for forskningen at det er mulig og meningsfullt å isolere de to formene for politivirksomhet fra hverandre. Slik politiet utvikler seg, blir dette antakelig en stadig mindre riktig forutsetning for politiforskningen.

å møte de antatt nye trusler. Politiet har mange gevinster i å delta på den internasjonale arena; de deltar på internasjonale møter og konferanser og tar med seg tilbake til hjemlandet nye kunnskaper og nye argumenter. De får en sterk innflytelse på den polisiære dagsordenen og de samme personer blir ofte eksperter i offentlige, nasjonale utredninger og andre beslutningsgrunnlag. Organisasjonssolidariteten blir stadig mer internasjonal. Samtidig utfordres det nasjonale voldsmonopolet. Det er de nye *trusselbildene* av moderne, internasjonal, sofistiskert og organisert kriminalitet som er begrunnelsen for denne utviklingen. Når de kriminelle opererer uten grenser, må også politiet gjøre det. Det tredje forholdet er knyttet til *effektivitetsbetraktninger*. Å reagere på gårdsdagens hendelser antas å ikke ha noe særlig å si for nivået på den fremtidige kriminaliteten. Dette henger sammen med Flygheds fjerde moment, *teknologiutviklingen*. Den har skapt store muligheter til å samle inn og systematisere meget omfattende datamengder på kort tid til relativt lave kostnader. Kontrollindustrien er en pådriver, men også politiet påvirkes av den nye informasjonsteknologien.

Samlet har det svenske politiet forandret seg mye siden 1990-tallet. Den overgripende ideen uttrykkes i honnørbegrepet "problemorientert politiarbeid." Det innebærer sterk vekt på forebygging, og å gripe inn så tidlig som mulig for å forhindre lovbrudd. En grunnleggende komponent i denne strategien er en øket satsing på kartlegging og analyse. De to konkrete uttrykkene for den nye strategien er særlig nærpoltivirksomhet og spaningsvirksomhet. Sikkerhetspolitiet har tradisjonelt skilt seg fra vanlig politiarbeid ved å være mer hemmelig, og ved å legge større vekt på forebygging. Sikkerhetspolitiet må ikke bare finne lovbrøyteren, men lovbruddet eller forberedelsen til lovbruddet, sier Flyghed. For å spore spionasje eller forbrytelser med politisk fortegn, kreves ukonvensjonelle eller særskilte spaningsmetoder som provokasjon, infiltrasjon,

agentvirksomhet og desinformasjon. Sikkerhetspolitiet har alltid hatt større muligheter til å bruke ukonvensjonelle metoder og tvangsmidler enn det vanlige politiet. Sikkerhetspolitiets arbeid skjer ofte i tvangsmidlenes ytreområder eller front. Med større vekt på proaktivt arbeid og overvåking av fremtidige trusler, overtar det ordinære politiet stadig mer av sikkerhetspolitiets arbeidsmetoder. Dette innebærer en dramatisk forandring av politiets arbeid og at grensene mellom to tidligere atskilte politivirksomheter bygges ned. Kriminalsparing havner midt imellom tradisjonelt politiarbeid og sikkerhetspolisier virksomhet og blir en polisier hybrid, sier Flyghed. Utviklingen skjer innenfor rammen av det internasjonale politisamarbeidet, der det nasjonale politiet stadig tilpasser seg de krav dette samarbeidet setter. Et eksempel er det ordinære politiets rett til å føre et etterretningsregister. I 1991 sa de svenske lovgivere et definitivt nei til dette, det fantes ingen kriminalitet som motiverte en så sterk integritetskrenkning. Siden har det kommet flere forslag om å innføre registeret, mer som et internasjonalt krav til Sverige om å nå opp til europeisk nivå for informasjonsbytte enn som et behov for å bekjempe svensk kriminalitet.

Internasjonalt politisamarbeid med økt vekt på proaktivt arbeid er bra om det virkelig fører til en mer effektiv kontroll av reelt eksisterende kriminalitet, mener Flyghed. Men en negativ effekt av mer proaktivt arbeid er at flere overvåkes, også uskyldige. Særlig uheldig er dette om det ikke gis belegg for at de nye trusselbildene er reelle eller at de nye metodene er effektive. Nye metoder har den fordel framfor gamle at de nettopp er nye, de har ennå ikke vist seg mislykkete i kampen mot kriminaliteten. Et kriminalitetsfritt samfunn får vi aldri, det vil bestandig være mer kriminalitet å bekjempe uansett hvor mye penger som bevilges til politi. Kriminaliteten forblir relativt upåvirket, samtidig som

kontrollen utvides til å omfatte stadig større del av befolkningen for stadig mindre lovbrudd.

Flyghed påpeker også hvordan det har skjedd en ekspansjon av kontroll og overvåking i kriminalitetsbekjempelsens navn. Kontrollen har ekspandert både kvantitativt og kvalitativt. Den kvantitative ekspansjonen er en utvikling fra overvåking av enkeltpersoner til overvåking av grupper og til og med livsstiler. Den kvalitative ekspansjonen har glidd fra en skala fra de konkret mistenkte lovbrøyterne over til dem som i en fremtid kan være tenkbare lovovertridere – ennå ikke konkret mistenkte, som utenlandske statsborgere, videre over til dem som har meninger eller tilhører grupper som oppfattes som farlig for statens sikkerhet, slik at de muligens en gang i fremtiden kan tenkes å begå et lovbrudd, og over til kontroll av alle, selv om det ikke finnes mistanker om hverken lovbrudd eller tanker om lovbrudd. Almen kameraovervåking er eksempel på denne siste fasen. Utviklingen av tvangsmidler innen straffeapparatet har særlig vært knyttet til ulike former for hemmelig avlytting, etterretningstjeneste og forspaningsregister innen det åpne politiet, terroristbestemmelsenes ekspansjon, den nasjonale innsatsstyrken mot terrorisme og skjerpingen av narkotikapolitikken. En bidragende årsak til dette er den økte vekten på proaktiv virksomhet innen politiet. Man inngriper tidligere og flere handlinger kan kontrolleres. Begrepene som brukes er lite presise, som rikets sikkerhet, politisk terrorisme, organisert kriminalitet. Ekspansjonen motiveres særlig med trusselbilder. Flyghed mener det er de som innfører ny tvang som bør dokumentere trusselbildene. Det skjer i liten utstrekning, i stedet blir det kritikernes jobb å vise at trusselbildene ikke er dekkende.

**Internasjonalt politisamarbeid. Utradisjonelle
etterforskningsmetoder. Litteratur:**

Flyghed, Janne: "Sikkerhetspolisen og det demokratiske samhället". I:

Retfærd, vol.20, nr. 2, 1997, s. 13-26.

Flyghed, Janne. "Gränslös kontroll eller kontroll utan gräns?" I: Magnus

Hörnquist (red.) *Gränslös övervakning. Schengen, Europol och det europeiske polissamarbetet*. S. 16-60. Federativs, Stockholm, 1998. 132 s.

Flyghed, Janne: "Politisk våld i Europa. Medel og motmedel." I: Hanns

von Hofer (red.) *Brottsligheten i Europa*. S. 104-130. Studentlitteratur, Lund. 1998. 177 s.

Flyghed, Janne (red) : *Brottsbekämpning – mellan effektivitet og*

integritet: kriminologiska perspektiv på polismetoder og personlig integritet. Studentlitteratur, Lund, 2000. 254 s.

Halvorsen, Vidar: "Straffeprosess, moral og utradisjonelle

etterforskningsmetoder." I : *Nytt norsk tidsskrift*, nr 4 1998, s. 344-355.

Lomell, Heidi Mork: "Byens enøyde voktere". I: *Den trygge byen*. S. 49-

65. Skouen, Tina (red.). Norsk Form, Oslo 1999. 159 s.

Mathiesen, Thomas: *Schengen og Norge*. Nei til EUs skriftserie nr. 3

1995. s. 9-31.

- Mathiesen, Thomas: *Er Schengen noe for Norge? Et bidrag til europeisk politiforskning*. Institutt for rettssosiologis skriftserie nr. 56 1996. 68 s.
- Mathiesen, Thomas: "I Michel Foucaults 'Panopticon': En gjensitt". I: *Retfærd* nr. 3 1995, s. 5-17.
- Mathiesen, Thomas: *Judicial Inquiry into Norwegian Secret Surveillance*. *Fortress Europe?* no. 43, april/mai 1996, s. 7-8.
- Mathiesen, Thomas: One Recognised Refugee in the first four months of 1996. *Fortress Europe?* nr. 43, april/mai 1996, s. 8.
- Mathiesen, Thomas: "Schengenavtalen og Lundkommisjonen". I: *Materialisten* nr. 3-1996, s. 17-31.
- Mathiesen, Thomas: "Schengens 'femte dimensjon' ". I Ole Krarup m.fl. (red.) *Festskrift til Jens-Peter Bonde*. S. 189-194. Allingåbro: Forlaget Notat, 1998. 240 s.
- Mathiesen, Thomas: "Mot ett integrerat övervakningssystem i Europa?" I Magnus Hörnquist (red.) *Gränslös övervakning – Schengen, Europol och det europeiska polissamarbetet*. S. 81-123. Federativs förlag, Stockholm 1998. 132 s.
- Mathiesen, Thomas: *On Globalisation of Control: Towards an Integrated Surveillance System in Europe*. London: Statewatch 1999, 36 s.

Mathiesen, Thomas: "Schengen – hva nå?" I Dag Seierstad (red.) *Hvem vant? – EU og Norge fem år etter folkeavstemningen*. S. 77-80. Årbok for Nei til EU 1999.

Mathiesen, Thomas: "Schengen: En 'europeisk festning'." I Søren von Dosenrode (red.) *Schengen*. S. 15-27. København: Rådet for europeisk politiks skrifter nr. 21, 1999.

Mathiesen, Thomas: "Die Globalisierung der Überwachung. Schengen, Europol, Eurodac und die EU-FBI Überwachungspläne". I: Christiane Schulzki-Haddouti (red.) *Vom Ende der Anonymität*. S. 11-24. Hannover: Verlag Heinz Heisse, 2000. 208 s

Mathiesen, Thomas: "Globaliseringen av kontroll: Fremveksten av registrerings- og overvåkingssystemer i Europa". I: *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, årg. 87, 2000, nr. 3, s. 203-220.

Mathiesen, Thomas: "On the Globalisation of Control: Towards an Integrated Surveillance System in Europe". I Penny Green og Andrew Rutherford (red.) *Criminal Policy in Transition*. S. 167-192. Oñati International Series in Law and Society, Hart Publishing 2000, 289 s.

Mathiesen, Thomas: *Siste ord er ikke sagt. Schengen og globaliseringen av kontroll*. Pax Forlag, Oslo 2000, 113 s.

Mathiesen, Thomas: "Kriminalisering av politisk motstand". I: Øyvind Brungot m.fl. (red.) *Göteborg 14-17 juni 2001 – 15 norske beretninger fra EU toppmøtet*. Eget forlag 2001, 38 s. s. 4-6.

- Mathiesen, Thomas: "Ytringsfrihet og rettssikkerhet i den nye tid". I Vegard Velle (red.) *De nye korstogenes tid. Om krig, terrorisme og rettstilstand i kjølvannet av 11. september*. S. 107-165. Spartacus Forlag 2002, 216 s.
- Mathiesen, Thomas: "Expanding the Concept of Terrorism?" I Phil Scraton (red.) *Beyond September 11. An Anthology of Dissent*. S. 84-93. London: Pluto Press 2002.
- Mathiesen, Thomas: "Innledning". I: *Materialisten* nr. 3-2002, s. 4-6.
- Mathiesen, Thomas: "Et utvidet terrorismebegrep." I: *Materialisten* nr. 3-2002, s. 33-40.
- Mathiesen, Thomas: "Terrorlovgivning på norsk." I: *Materialisten* nr. 3-2002, s. 41-49.
- Mathiesen, Thomas: "The Rise of the Surveillant State in Times of Globalisation". I Colin Sumner (red.) *The Blackwell Companion to Criminology*. S. 417-436. Blackwell Publishing 2004. 516 s. Også trykket i Årsrapport for Institutt for kriminologi og retts sosiologi 2002, s. 55-72, 163 s.
- Winge, Stig: *Politiets fjernsynsovervåking ved Oslo Sentralstasjon – en evaluering av kameraenes effekt på kriminalitet og ordensproblemer*. PHS forskning 2001:1.104 s.

Winge, Stig: "Effekten av politiets fjernsynsovervåking ved Oslo Sentralstasjon." I: PHS Forskning 2001:2. *Politiarbeid på godt og vondt*. S. 29-48. Forskningskonferansen 2001, Politihøgskolen, Oslo. 111 s.

Kløften

En gjennomlesning av nordisk politiforskning gir et slående mønster: kløften mellom ulike forskningsmiljøer. La meg nokså grovkornet dikotomisere forskningsmiljøene i myndighetsforskning og universitetsforskning. Hvor universitetsforskning lages, følger av navnet. Med myndighetsforskning tenker jeg særlig på den forskning som skjer innenfor rammen av de nasjonale politihøgskolers forskningsenheter og ved Forskningsenheten ved det svenske BRÅ. (I de andre nordiske landene har de nasjonale kriminalitetsforebyggende organene ingen egen forskningsavdeling.) Denne bibliograf er solid forankret i universitetsforskningen og beskrivelsen av kløften vil nok være preget av dette. Kløften fremstår gjennom flere trekk. Det viktigste er kanskje forskjellen i perspektivering. Myndighetsforskningen er karakterisert av et ovenfraperspektiv og et styringsperspektiv. Forskningen skal være nyttig og veiledende for politiets arbeidsmåter og prioriteringer. Universitetsforskningen er karakterisert av et kritisk utenfra-perspekt, atskillig sjeldnere et nedenfra-perspektiv. Et nedenfra-perspektiv i denne sammenheng vil si en beskrivelse der gatefolkets⁷ perspektiver og livsverdner tas som utgangspunkt. Politiets virksomhet problematiseres i langt høyere utstrekning enn i myndighetsforskning, farer i utviklingen påpekes, ofte med vekt på farer ved overvåkningssamfunnet, menneskerettigheter og borgernes sivile rettigheter. Temaene er oftest forskjellige. Myndighetsforskning er i atskillig mindre grad forankret i den generelle sosiologi enn universitetsforskningen er, og er i det hele ofte nokså teoriløs. Myndighetsforskning bruker oftere kvantitative metoder, universitetsforskning oftere kvalitative metoder. Publiseringsformene er

---

⁷ Valg av navn forteller også ofte om perspektiv. Alternative navn til gatefolk kan være de kriminelle, slasker, uroelementer.

også forskjellige. Særlig fra BRÅ publiseres det ofte delrapporter med mye overlap i stedet for en helhetlig fremstilling av et tema. Mer alment er myndighetsforskning mer preget av små, avgrensede publikasjoner sett i forhold til universitetsforskningen der publikasjonene av og til er rene mursteiner.

Disse forskjellene har sine røtter i ulike tradisjoner og i ulike rammebetingelser for forskningen. Myndighetsforskning er ofte forskning bestilt av myndigheter som departement og overordnet politimyndighet. Dette innebærer at problemstillingene er formulert utenfor forskningen, i motsetning til problemstillingene innen universitetsforskningen, der i det minste den fast ansatte forskeren har anledning til å forfølge egen nysgjerrighet eller de problemstillingene som oppfattes som mest sentrale for å utvikle forskningsfronten. Myndighetsforskningen er ofte eksternt finansiert; dette gir også trangere tidsrammer enn innenfor universitetsforskningen.

Det eksisterer en kløft mellom disse to grovskisserte forskningsmiljøene. Det er ytterst sjelden at forskning fra det ene miljøet beriker forskning fra det andre miljøet. Det er også ytterst sjelden at forskning fra de to miljøene henviser til hverandres arbeider over kløften, enten det nå er i hedrende eller mindre hedrende sammenhenger. Dette følger selvfølgelig av at temaene er forskjellige. Men heller ikke der temaene er nokså like, brukes forskning fra den andre siden av kløften.

Antakelig eksisterer det nokså utbredte stereotypier om forskningen på den andre siden av kløften enn der en selv er plassert. Universitetsforskeren ser kanskje en myndighetsforsker som en konservativ, ukritisk og teoriløs forsker som løper maktens ærend. Myndighetsforskeren ser kanskje en universitetsforsker som naiv, virkelighetsfjern, romantisk og unyttig.

Kanskje må det være slik. En måte å vurdere kløften på, er at det er lite å hente på den andre siden av kløften. Slik annen forskning spesialiseres – medisinens mange spesialiteter er et eksempel – må også politiforskningen spesialiseres dersom forskningsfronten skal utvikles. Det er bedre å rendyrke det en er god til enn å bruke tid på forskning som oppleves som irrelevant.

Eller er det uheldig? Noen grunner taler for det. Viktigst er kanskje faren for innavl. Forskningsmiljøer utvikler fort sine egne uuttalte sannheter – sine egne doxa – og faren er større jo mer lukket et forskningsmiljø er. Dessuten kommer det grovkornete i stereotypiene og også i denne kløftbeskrivelsen. Selv om noen rammebetingelser og noen formtrekk ofte er felles, er det sannelig stor individuell forskjell mellom universitetsforskere. Tilsvarende med myndighetsforskere. Det er f.eks. tydelige forskjeller på forskningen utført de senere år ved Politihøgskolen i Oslo og ved det svenske BRÅ. Forskningen ved Politihøgskolen i Oslo er mer empirisk fundert enn en del av BRÅs forskning på nittitallet – for øvrig i kontrast til tidligere tiders forskning ved BRÅ. Forskningen ved Politihøgskolen i Oslo tar oftere opp vanskelige og følsomme temaer innen politiforskningen. Og forskningen ved Politihøgskolen tar oftere opp sammenhengen med det bredere sosiologiske rammeverket, særlig gjelder dette Johannes Knutssons arbeider.

Kanskje går det an å arbeide for en form for mellomløsning, kanskje går det an å bygge noen litt usikre minimumsbroer over kløften? En kunne ta utgangspunkt i de få temaene som er felles. Et slikt tema er spørsmålet om nulltoleranse og hva som egentlig skjedde i New York. Her er det skrevet mye på begge sider av kløften. Typisk nok har ikke disse arbeidene referanser på tvers av kløften. Interessant nok avviser alle forskere at nulltoleranse bør importeres til Norden, om enn med meget forskjell i styrkegrad. Derimot er det stor sprik i oppsummeringene av hva

som skjedde i New York, selv om det samme datamateriale burde være tilgjengelig for alle. En minimumsbro kunne være en konferanse der en gikk i dybden på materialet fra New York for å se om en kunne enes om en noenlunde felles oppsummering. Deretter kunne en oppsummere om konferansen var strevet verd og om forsøket på å bygge minimumsbroer burde fortsette.

Litteraturliste

- Andersen, Sakari: "Finnish police officers and social workers discussing drugs In: Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between users, the police and social workers.*" S. 75-84. NAD Publication, no. 43, 2003. Helsinki 2003. 193 s.
- Andersson, Susanne: *Ordnande praktiker. En studie av status, homosocialitet och maskuliniteter utifrån två närpolisorganisationer.* Doktoravhandlingar från Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet: 118, 2003. 200 s.
- Ansel-Henry, Anthony og Susanne Branner Jespersen: *Konflikt på gadeplan – når etnisk minoritetsungdom og politi mødes.* Rapport, Center for ungdomsforskning og Institut for uddannelsesforskning, Roskilde Universitetscenter, 2003. 82 s.
- Bae, Ole Jakob: "Bumerangenes hjemkomst." I: *Kritisk juss*, 1998:1. s. 5-12.
- Bakketeig, Elisiv: *Rettsapparatet som sosialt system i saker om seksuelle overgrep mot barn.* Doktoravhandling, Institutt for kriminologi og strafferett, Universitetet i Oslo, 1999. 642 s.
- Balvig, Flemming: *Det nære politi – 2 år efter. Nærpolitiforsøget i Helsingør politikreds set med borgernes øjne.* Rapport, Rigspolitichefens Trykkeri, København 2001. 207 s.+ vedlegg.

- Balvig, Flemming: *Sammenfatning & konklusjon. Det nære politi – 2 år etter*. Rapport. Uten årstall. 30 s. (siste del av hovedrapporten.)
- Balvig, Flemming & Lars Holmberg: *Politi & Tryghed. Forsøg med nærpoliti i Danmark*. Jurist- og Økonomiforbundets Forlag, København 2004. 273 s.
- Berg, Anne Marie: *Selv mord i politiet*. Prosjektrapport. Politihøgskolen i Oslo, 1999. 61 s.
- Björ, Jill, Johannes Knutsson og Eckart Külhorn: *Midsommarfirandet på Öland. En studie i konsten att förebygga kollektiv oordning*. RPS forskning 1991:1. Rikspolisstyrelsen, Stockholm 1991. 74 s.
- Björ, Jill, Johannes Knutsson og Eckart Külhorn: "The Celebration of Midsummer Eve in Sweden – A Study in the Art of Preventing Collective Disorder". In: *Security Journal*, vol 3: 1992, s. 169-174.
- Bjørvik, Kjell Inge: "Politivoldkomplekset i Bergen." I: *Lov og rett*, 1999:1, s. 627-631.
- Bratholm, Anders: *Politi, påtalemyndighet, presse og rettsikkerhet. Polivoldsaken i Bergen – foran og bak kulissene*. Tano Aschehoug, Oslo 1999. 222 s.
- Bratholm, Anders: "Politiovergrep, korpsslojalitet og massemedia." I: PHS Forskning 2001:2. *Politiarbeid på godt og vondt*. S. 95-111. Forskningskonferansen 2001, Politihøgskolen, Oslo. 111 s.

Bratholm, Anders: ”Politivoldsaken i Bergen – en sak med bare tapere?”
I: *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab*, 2002, nr. 2, s. 36-52.

Bratholm, Anders: ”Farlig forskning.” I: *Forskerforum* 10/2002, s. 24-26.

Bratholm, Anders: ”Politivoldsaken i Bergen: forsinket rettferdighet. I:
Materialisten 1/2 – 2003, s. 41-55.

Bratholm, Anders: ”Politivoldsaken i Bergen – en maratonsak om
rettssikkerhet og menneskerettigheter. I: *Lov og rett*, 2003, nr. 4/5,
s. 179-202.

BRÅ-rapport 1999:1. *Ungdomar, droger och polisens insatser*.
Brottsförebyggande rådet, Stockholm 1999. 46 s.

BRÅ-rapport 1999:9. *Antologi. 8 reflektioner om kriminalpolitik*.
Brottsförebyggande rådet, Stockholm, 1999. 174 s

BRÅ-rapport: Svensk polis i förändring. En granskning av
närapolisreformen. Nettrapport
(<http://www.bra.se/extra/publication/>). Brottsförebyggande rådet,
Stockholm 1999. 41 s.

BRÅ-rapport 2000:4: *Polisens organisation och verksamhet. En fortsatt
granskning av närapolisreformen*. Brottsförebyggande rådet,
Stockholm 2000. 38 s.

BRÅ-rapport 2001:5: *Hur – var – närapolis. En granskning av
närapolisreformen*.

Brottsförebyggande rådet, Stockholm. 2001. 48 s.

Carlsson, Yngve: *Aksjonsplan Brumunddal – ga den resultater? Bekjempelse av fremmedfiendtlig vold og trakassering i lokalsamfunnet*. NIBR-rapport 1995:13, Oslo 1995. 193 s.

Carlström, Ann Kristin: *På Spaning i Stockholm. En etnologisk studie av polisarbeite*. Doktoravhandling, Institutet för folklivsforskning – etnologiska institutionen, Stockholms universitet, 1999. 207 s.

Det vanskelige politiarbeidet. Justisdepartementets forskningskonferanse 2000. PHS Forskning 2000:4. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Drege, Gro Beate og Beatrix Nytingnes: *Dagens politikvinne: vakker og myndig? En kvalitativ intervjuundersøkelse*. Hovedoppgave, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo, 1999. 80 s.

Ekman, Gunnar: *Från text till batong. Om poliser, busar och svennar*. Doktoravhandling, Handelshögskolan i Stockholm, 1999. 214 s.

Engh, Line Wiktorja: *”Bedre før var...” En kvalitativ studie av ungdom, politi og forebygging*. Hovedfagsoppgave i sosiologi, Institutt for sosiologi, Universitetet i Oslo, 1995. 123 s. + vedlegg.

Eriksen, Morten. ”Politivoldsakene i Bergen – status etter 19 år med dyp uenighet.” I: *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab*, 2002, nr. 1, s. 36-52.

- Erstad, Ola: *Det kriminalitetsforebyggende siktemål*. PHS Forskning 1997:3, Oslo 1997. 167 s.
- Erstad, Ola: "Intensjon og realitet i det forebyggende arbeidet." I: PHS Forskning 1998:1. *Kriminalitetsforebygging*. S. 29-46.
Justisdepartementets forskningskonferanse 1997. Politihøgskolen, Oslo 1998. 160 s.
- Finstad, Liv: "Kan politiet skape trygghet?" I: *Materialisten*, 4-98. s. 31-44.
- Finstad, Liv: "En av gutta? Om kjønn i politiet." I: Annalise Kongstad, Britta Kyvsgaard og Anette Storgaard (red.) *Kvinder på randen*. S. 180-198. Aarhus Universitetsforlag, 1998. 235 s.
- Finstad, Liv: "Politiet og samfunnet." I: Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.) *Kriminologi*. S. 274-304. Pax Forlag, Oslo 1999. 418 s.
- Finstad, Liv: *Politiblikket*. Pax Forlag, Oslo 2000. 366 s.
- Fjeldberg, Nina: *Blålys under nordlys. Politivirksomhet i Vestfinmark*. Hovedfagsoppgave i kriminologi, Institutt for kriminologi, Universitetet i Oslo, 1999. 172 s.
- Flyghed, Janne: *Rättsstat i kris. Spioneri och sabotage i Sverige under andra världskriget*. Federativs, Stockholm, 1992. 566 s.
- Flyghed, Janne: "Säkerhetspolisen och det demokratiska samhället". I: *Retfærd*, vol.20, nr. 2, 1997, s. 13-26.

Flyghed, Janne. "Gränslös kontroll eller kontroll utan gräns?" I: Magnus Hörnquist (red.) *Gränslös övervakning. Schengen, Europol och det europeiska polissamarbetet*. S. 16-60. Federativs, Stockholm, 1998. 132 s.

Flyghed, Janne: "Politisk våld i Europa. Medel och motmedel." I: Hanns von Hofer (red.) *Brottsligheten i Europa*. S. 104-130. Studentlitteratur, Lund. 1998. 177 s.

Flyghed, Janne (red) : *Brottsbekämpning – mellan effektivitet och integritet: kriminologiska perspektiv på polismetoder och personlig integritet*. Studentlitteratur, Lund, 2000. 254 s.

Flyghed, Janne: "Politisk juridik och juridisk politik." I: Øyvind Brungot m.fl. (red.) *Göteborg 14-17 juni 2001 – 15 norske beretninger fra EU toppmøtet*. S. 36-38. Eget forlag 2001. 38 s.

Flyghed, Janne: *När det exceptionella blir normalt: konsekvenser av det politiska våldet i Göteborg juni 2001*. Reprint series no 76, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet, s. 59-74.

Folkesson, Eva, Helena Gustavsson & Neta Johannesson: *Vad tycker allmänheten om polisen?* Network for Resarch in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University, 1995:2 Lund 1995. 31 s. +23 s. bilag.

Fondén, Charlotta & Malin Leiknes: " "After all it's my life we're dealing with." Drug users' encounters with social services, the police and

- voluntary organisations.” In: Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between users, the police and social workers*. S. 123-140. NAD Publication, no. 43, 2003. Helsinki 2003. 193 s.
- Frantzen, Evy: *Hverdagsliv på gateplan*. I: Kriminologistisk Årbog 2000. S. 57-66. Kriminologistisk Skriftserie nr. 9, København 2001. 192 s.
- Frantzen, Evy: *Metadonmakt. Møte mellom stoffbrukere og norsk metadonpolitikk*. Universitetsforlaget, Oslo 2001. 199 s.
- Frantzen, Evy: ” Drug enforcement in Copenhagen: Negotiating space.” In: Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between users, the police and social workers*. S. 75-84. NAD Publication, no. 43, 2003. Helsinki 2003. 193 s.
- Frantzen, Evy: *Narkojakt på gateplan. Om politikontroll av narkotika på Vesterbro*. Innlevert til Dr. jurisgraden ved København universitet i 2005. 320 s.
- Furuhagen, Bjørn: ”Från fjärdingsman till närpolis.” I: *Apropå*, 2001, nr.1, s.18-19.
- Granér, Rolf & Knutsson, Maria: *Etiska problem i polisarbete. Sammanställning av fyra enkätundersökningar avseende polispersonals uppfattning om de allvarligaste resp. vanligaste etiska problemen i polisarbete*. Arbetsrapport nr. 3, Samhällsvetenskapliga institutionen, Karlstad universitet, 2000. 86 s.

- Granér, Rolf & Nilsson, Sven-Inge: *Mer pojkars sätt att kramas? Om tråkningar och practical jokes i en polisiär enhet*. Karlstad: Samhällsvetenskapliga institutionen, Karlstads universitet. Arbetsrapport nr. 4, 2000. 142 s.
- Granér, Rolf og Knutsson, Maria: *Etik i polisarbete*. Studentlitteratur, Lund. 2000. 162 s.
- Granér, Rolf: *Stämningen är rå men hjärtlig. Aspekter på humorns gruppsykologiska funktion bland poliser*. Karlstad University Studies, 2000:18. 81 s.
- Granér, Rolf & Knutsson, Maria: *Perspektiv på polisetik*. Lund: Studentlitteratur. 2001. 199 s.
- Granér, Rolf: *Patrullerande polisers yrkeskultur*. Lund Dissertations in Social Work 18. Socialhögskolan. Lunds Universitet. Stockholm 2004. 303 s.
- Grytnes, Regine: "Policing a drug scene – strategies, practices and dilemmas." In: Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between users, the police and social workers*. S. 85-100. NAD Publication, no. 43, 2003. Helsinki 2003. 193 s.
- Gule, Lars og Preben Falck (red.): *Politivold, forskning og rettssikkerhet: et menneskerettslig søkelys på politivoldskomplekset i Bergen*. Ariadne, Bergen 1991. 334 s.

- Halvorsen, Vidar: "Straffeprosess, moral og utradisjonelle etterforskningsmetoder." I: *Nytt norsk tidsskrift*, nr 4 1998, s. 344-355.
- Halvorsen, Vidar: "New York-politiet, "broken windows" og menneskerettigheter. I: *Mennesker og Rettigheter*, nr. 4, 2000, s. 323-329.
- Halvorsen, Vidar: "Politivold og politivoldsforskning: noen kommentarer til Bratholm og Finstad." I: *Kritisk juss*, 2001, nr. 3/4, s. 297-306.
- Halvorsen, Vidar: "Politi, etikk og dødelig vold." I: Arne Skodvin (red.) *Polititjenestemann og akademiker? Forskning og praksis i politiarbeide*. S. 55-73. PHS-Forskning 2002: 2. Forskningskonferansen, Oslo 2002. 120 s.
- Halvorsen, Vidar: *Ethics, force and violence in policing*. (Doktoravhandling). Faculty of Arts, University of Oslo. Unipub, Oslo 2002. 258 s.
- Hareide, Bjørn: "Nærpoliti og kriminalitetsbekjempelse." I: *Nordisk tidsskrift for Kriminalvidenskap* 2000, nr. 3, s. 246-252.
- Hatlem, Ragnar: *Kvaliteten på politiets etterforskning*. PHS-Forskning 1999:3.
- Hatlem, Ragnar: "Kvaliteten på etterforskningen." I: PHS Forskning 2000:1, *Politi og publikum*. S. 81- 107. Justisdepartementets forskningskonferanse 1999. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Hedin, Lena Widding: "Minska förekomst av kvinnomisshandel – Vad kan polisen göra?" I: PHS Forskning 2000:4. *Det vanskelige politiarbeidet*. S.11-24. Justisdepartementets forskningskonferanse 2000. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s

Hennum, Ragnhild: *Bevis i saker om seksuelle overgrep*. Doktoravhandling, Institutt for kriminologi og strafferett, Universitetet i Oslo, 1999. 640 s.

Hjemdal, Ole K.: "Holder politiets arbeid mål?" I: Arne Skodvin (red.) *Polititjenestemann og akademiker? Forskning og praksis i politiarbeide*. S. 19-38. PHS-Forskning 2002: 2. Forskningskonferansen, Oslo 2002. 120 s.

Hofer, Hanns von og Henrik Tham: *Nulltolerans i Sverige? I: Årsrapport 1997*, s. 15-21. Institutt for kriminologi, Universitetet i Oslo 1998. 82 s.

Holmberg, Lars: *Øjet i hånden. En antropologisk undersøgelse af Nærpolitiet i en større dansk provinsby*. Magisterafhandling ved Institut for antropologi, Københavns universitet, 1995. 163 s.

Holmberg, Lars: *Politiets skøn i rettssociologisk belysning*. Ph.d.-afhandling indleveret til forsvar ved Det juridiske fakultet ved Københavns universitet, Det retsvidenskabelige Institut D. København 1999. 253 s.

Holmberg, Lars & Annika Snare: *Nul tolerance? I: Kriminalistisk Årbog* 1998. S. 105-120. Kriminalistisk Skriftserie nr. 4. København 1999. 172 s.

Holmberg, Lars: "Ekstralegale faktorerers indflydelse på politiets skøn." I: PHS Forskning 2000:1. *Politi og publikum*. S. 7-28. Justisdepartementets forskningskonferanse 1999. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Holmberg, Lars: *Midtvejsevaluering af Det personlige politi. Hovedkonklusioner og sammendrag vedrørende en evaluering af en række nærpoltiforsøg i Danmark*. Rapport. Rigspolitichefen, København 2001. 22 s.

Holmberg; Lars. "Personalized policing: results from a series of experiments with proximity policing in Denmark." I: *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, vol. 25, nr. 1, 2001, s. 32-47.

Holmberg, Lars: *Nærpoltiforsøgene i Danmark*. Kriminalistisk Årbog 2000. S. 73-84. Kriminalistisk Skriftserie, nr. 9. København 2001. 192 s.

Holmberg, Lars: *Policing stereotypes. A Qualitative study of police work in Denmark*. Galda + Wilch Verlag, Berlin. 160 s.

Hydén, Håkan: "Rättssociologiska avdelningen vid Lunds universitets remissyttrande till Justitiedepartementet över betänkande (SOU 2002:37) Osmo Vallo." I: *Retfærd*, 2002:3, s. 3-9.

Høigård, Cecilie: *Gategallerier*. Pax Forlag, Oslo 2002. 512 s.

Høigård, Cecilie: *Det urene rommet*. Årsrapport 2002. S.11-19. Institutt for kriminologi og retts sosiologi, Universitetet i Oslo. 163 s.

Kainulainen, Heini: "Polisens, åklagarnas och domarnas uppfattningar om användandet av åtgärdseftergift i Finland." I: Hildigunnur Olafsdóttir (red.) *Skyldig eller sjuk. Om valet av påföljd för narkotikabruk*. S. 191-202. Nad-publikation, nr. 40. Helsingfors 2001. 247 s.

Karlsen, Elin: *Åsta-ulykken. Mestring og psykisk helse hos personell i politiet etter kritiske hendelser*. PHS-Forskning 2003:1, Oslo. 160 s.

Karlsson, Ingemar & Sven-Åke Christianson: *Policers minnen av traumatiska upplevelser i tjänsten*. PHS Rapport 1994: 4. Polishögskolan, Solna 1994. 68 s.

Karlsson, Ingemar: "Traumatiska upplevelser i polisyrket." I: PHS Forskning. *Det vanskelige politiarbeidet*. S. 41-70. Justisdepartementets forskningskonferanse 2000. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Kassman, Anders: *Polisen och narkotikaproblemet. Från nationella aktioner mot narkotikaprofitörer till lokala insatser för att störa missbruket*. Doktoravhandling. Sociologiska institutionen, Stockholms universitet. 1998. Almqvist & Wiksell International, Stockholm 1998. 212 s.

Kassmann, Anders: "Polisen har fått nyckelroll i narkotikapolitiken". I:

Apropå nr. 1, 1999, s. 26-28.

Kinnunen, Aarne: "Intensified police drug control in the metropolitan

Helsinki area." In: Pedersen, Esben Houborg & Christoffer

Tigerstedt: *Regulating Drugs – between Users, the police and*

social workers. S. 53-74. *NAD Publication*, no. 43, 2003. Helsinki

2003. 193 s.

Kjelvik, Marte: *Politi – i møte med publikum. En analyse av politiarbeid.*

Hovedfagsoppgave i sosialantropologi, NTNU, Trondheim 2003. 95

s.

Knutsson, Johannes: *Mer synlig politi?* PHS Småskrifter 1995: 2.

Politihøgskolen Oslo 1995. 15 s.

Knutsson, Johannes: *Politiet i parken – en studie i kunsten å oprettholde*

ro og orden. PHS Forskning 1995:2. 39 s.

Knutsson, Johannes: *Kriminalitetsforebygging i et situasjonelt perspektiv.*

PHS forskning 1997:2. 55 s.

Knutsson, Johannes: "Brottsligheten minsker i New York. Varför?" I: PHS

Forskning 1998:1. *Kriminalitetsforebygging*. S. 19-28.

Justisdepartementets forskningskonferanse 1997. Politihøgskolen,

Oslo 1998. 160 s.

Knutsson, Johannes: "Hva med den såkalte New York-modellen?" I: PHS Forskning 2000:1. *Politi og publikum*. S. 107-127.

.Justisdepartementets forskningskonferanse 1999. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Knutsson, Johannes: "Om å ta problemorientert politiarbeid på alvor." I: Arne Skodvin (red.) *Polititjenestemann og akademiker? Forskning og praksis i politiarbeide*. S. 39-54. PHS-Forskning 2002: 2. Forskningskonferansen, Oslo 2002. 120 s.

Knutsson, Johannes og Jon Strype: *Polisens bruk av skjutvapen*. Polishögskolan, 2002:1. Polishögskolan, Solna 2001. 106 s.

Knutsson, Johannes (ed.): *Problem-oriented Policing. From innovation to mainstream*. Crime Prevention Studies, Vol 15. Criminal Justice Press, Monsey, New York 2003. 298 s.

Knutsson, Johannes: "Forskningens innflytelse på utviklingen av politirollen – det norske eksemplet." I: PHS Forskning 2001:2. *Politiarbeid på godt og vondt*. S. 49-66. Forskningskonferansen 2001, Politihøgskolen, Oslo. 111 s.

Kriminalitetsforebygging. Justisdepartementets forskningskonferanse 1997. PHS Forskning 1998:1. Politihøgskolen, Oslo 1998. 160 s.

Kruize, Peter: *Incidents of force between police-officers and citizens. A comparison between Copenhagen and the Hague*. Rapport, Rigspoliteichefens Trykkeri, København 1995. 86 s. + litteraturliste og vedlegg.

Kruize, Peter: "Politiet og fremtiden." *Kriminalistisk årbog 1996*. S.121-128. Københavns universitet, København 1996. 266 s.

Kruize, Peter: "Politiets anvendelse af skydevåben". I: *Kriminalistisk Årbog 1997*. S. 119-128. Københavns Universitet. København 1998. 204 s

Kühlhorn, Eckhart, A. Kassman & M. Ramstedt: "Åtgärderna mot droggrottslighet – ett naturligt experiment inom narkotikapreventionen. I: Jan Ahlberg (red.) *Brottsutvecklingen 1994*. S. 135-187. BRÅ-rapport 1996:4. Fritzes, Stockholm 1996.

Kühlhorn, Eckart: "Åtgärderna mot drogbrottslighet och deras effekter." I: PHS Forskning 1998:1. *Kriminalitetsforebygging*. S. 19-28. Justisdepartementets forskningskonferanse 1997. Politihøgskolen, Oslo 1998. 160 s.

Lindström, Peter: "Innebär färre rapportettergifter och åtalsunderlåtelse minskad brottslighet & ökad trygghet?" I: *Antologi. 8 reflektioner om kriminalpolitik*. S. 140-161. BRÅ-rapport 1999:9. Stockholm 1999, 174 s.

Lindström, Peter: *Närpolisen och skolan: ett brottsförebyggande team*. PHS-forskning 1996:1. Polishögskolan, Solna 1996. 50 s.

Lomell, Heidi Mork: "Byens enøydte voktere". I: *Den trygge byen*. Skouen, Tina (red.) Norsk Form, Oslo 1999. 159 s. s. 49-65.

Lundberg, Magnus: *Tid som tvång och tillgång – polisaspiranter om yrket under utbildningen*. Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University, 1994. 44 s.

Lundberg, Magnus: *Att nå ända fram. Ordningspoliserna om ärendet "kvinnomisshandel"*. Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University, 1996: 1. 57 s.

Lundberg, Magnus: *Organisationshorisonter och kvinnomisshandel – kvinnomisshandel som polisärende*. Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University, 1996: 5. 81 s.

Lundberg, Magnus: *Kvinnomisshandel som polisärende – att definiera och utdefiniera*. Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University, 1998:1. 128 s.

Lundberg, Magnus: *Vilja med förhinder*. Brutus Östlings Bokförlag Symposion. Stockholm/Stehag 2001. 160 s.

Lundberg, Magnus: "Vilja med förhinder. Polisens samtal om kvinnomisshandel." I: Arne Skodvin (red.) *Polititjenestemann og akademiker? Forskning og praksis i politiarbeide*. S. 13-18. PHS-Forskning 2002: 2. Forskningskonferansen, Oslo 2002. 120 s.

Löfgren, Mikal og Masoud Vatankhah (red.): *Vad hände med Sverige i Göteborg?* Ordfront, Stockholm 2002. 306 s.

Martens, Peter: *Polisanmälda sexualbrott mot barn. Presentasjon av en empirisk undersökning*. BRÅ-PM 1990:3. Brottsförebyggande Rådet. Stockholm 1990. 69 s.

Martens, Peter: *Sexualbrott mot barn. Beskrivning av de misstänkta brotten*. BRÅ-rapport 1990:6. Brottsförebyggande Rådet, Stockholm 1990. 195 s.

Martens, Peter: *Sexualbrott mot barn. De mistänkta förövarna*. BRÅ-rapport 1991:1. Brottsförebyggande Rådet, Stockholm 1991. 83 s.

Mathiesen, Thomas: *Schengen og Norge*. Nei til EUs skriftserie nr. 3 1995. s. 9-31.

Mathiesen, Thomas: *Er Schengen noe for Norge? Et bidrag til europeisk politiforskning*. Institutt for rettssosiologis skriftserie nr. 56 1996. 68 s.

Mathiesen, Thomas: "I Michel Foucaults 'Panopticon': En gjensitt". I: *Retfærd* nr. 3 1995, s. 5-17.

Mathiesen, Thomas: *Judicial Inquiry into Norwegian Secret Surveillance*. Fortress Europe? no. 43, april/mai 1996, s. 7-8.

Mathiesen, Thomas: One Recognised Refugee in the first four months of 1996. Fortress Europe? nr. 43, april/mai 1996, s. 8.

Mathiesen, Thomas: "Schengenavtalen og Lundkommisjonen". I: *Materialisten* nr. 3-1996, s. 17-31.

- Mathiesen, Thomas: "Schengens 'femte dimensjon' ". I Ole Krarup m.fl. (red.) *Festskrift til Jens-Peter Bonde*. S. 189-194. Allingåbro: Forlaget Notat, 1998. 240 s.
- Mathiesen, Thomas: "Mot ett integrerat overvaktningssystem i Europa?" I Magnus Hörnquist (red.) *Gränslös övervakning – Schengen, Europol och det europeiska polissamarbetet*. S. 81-123. Federativs förlag, Stockholm 1998. 132 s.
- Mathiesen, Thomas: *On Globalisation of Control: Towards an Integrated Surveillance System in Europe*. London: Statewatch 1999, 36 s.
- Mathiesen, Thomas: "Schengen – hva nå?" I Dag Seierstad (red.) *Hvem vant? – EU og Norge fem år etter folkeavstemningen*. S. 77-80. Årbok for Nei til EU 1999.
- Mathiesen, Thomas: "Schengen: En 'europeisk festning' ". I Søren von Dosenrode (red.) *Schengen*. S. 15-27. København: Rådet for europeisk politiks skrifter nr. 21, 1999.
- Mathiesen, Thomas: "Die Globalisierung der Überwachung. Schengen, Europol, Eurodac und die EU-FBI Überwachungspläne". I: Christiane Schulzki-Haddouti (red.) *Vom Ende der Anonymität*. S. 11-24. Hannover: Verlag Heinz Heise, 2000. 208 s
- Mathiesen, Thomas: "Globaliseringen av kontroll: Fremveksten av registrerings- og overvåkingssystemer i Europa". I: *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, årg. 87, 2000, nr. 3, s. 203-220.

Mathiesen, Thomas: "On the Globalisation of Control: Towards an Integrated Surveillance System in Europe". I Penny Green og Andrew Rutherford (red.) *Criminal Policy in Transition*. S. 167-192. Oñati International Series in Law and Society, Hart Publishing 2000, 289 s.

Mathiesen, Thomas: *Siste ord er ikke sagt. Schengen og globaliseringen av kontroll*. Pax Forlag, Oslo 2000, 113 s.

Mathiesen, Thomas: "Kriminalisering av politisk motstand". I: Øyvind Brungot m.fl. (red.) *Göteborg 14-17 juni 2001 – 15 norske beretninger fra EU toppmøtet*. Eget forlag 2001, 38 s. s. 4-6.

Mathiesen, Thomas: "Ytringsfrihet og rettssikkerhet i den nye tid". I Vegard Velle (red.) *De nye korstogenes tid. Om krig, terrorisme og rettstilstand i kjølvannet av 11. september*. S. 107-165. Spartacus Forlag 2002, 216 s.

Mathiesen, Thomas: "Expanding the Concept of Terrorism?" I Phil Scraton (red.) *Beyond September 11. An Anthology of Dissent*. S. 84-93. London: Pluto Press 2002.

Mathiesen, Thomas: "Innledning". I: *Materialisten* nr. 3-2002, s. 4-6.

Mathiesen, Thomas: "Et utvidet terrorismebegrep." I: *Materialisten* nr. 3-2002, s. 33-40.

Mathiesen, Thomas: "Terrorlovgivning på norsk." I: *Materialisten* nr. 3-2002, s. 41-49.

Mathiesen, Thomas: "The Rise of the Surveillant State in Times of Globalisation". I Colin Sumner (red.) *The Blackwell Companion to Criminology*. S. 417-436. Blackwell Publishing 2004. 516 s. Også trykket i Årsrapport for Institutt for kriminologi og rettsosjologi 2002, s. 55-72, 163 s.

Moe, Dagfinn og Gunnar Thomassen: *Vurdering av politiets forfølgelseskjøring. Dybdeanalyse av 44 "biljakter"*. SINTEF Rapport, Bygg og miljøteknikk, samferdsel. Trondheim 2000. 50 s.

Moe, Dagfinn og Gunnar Thomassen: "En analyse av politiets forfølgelseskjøring." I: PHS Forskning 2000:4. *Det vanskelige politiarbeidet*. S. 71-86. Justisdepartementets forskningskonferanse 2000. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Mork Andersen, Heidi: *Holmlia politipost i Oslo – et nærpoltieksperiment*. Stensilserien nr. 76, Institutt for kriminologi, Universitetet i Oslo. Oslo 1994. 63 s.

Mork Andersen, Heidi: *Et komparativt studium av desentraliserte politiordninger i nordiske storbyer*. Rapport, Oslo 1996. 25 s.+vedlegg.

Myhre, Guri Elisabeth: *Politivakten til hjelp og frustrasjon. Hvordan opplever politiet denne type polititjeneste?* Hovedfagsoppgave i

kriminologi, Institutt for kriminologi, Universitetet i Oslo, 1999.
157 s. + appendiks og vedlegg.

Myhre, Elisabeth Lie: "The goal of total control – mobile police squads`encounters with drug users in Oslo." In: Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between users, the police and social workers*. S. 75-84. NAD Publication, no. 43, 2003. Helsinki 2003. 193 s.

Maaseide, Kristin: *Christiania som motmakt. Analyse av en maktkamp mellom politi og subkultur*. Hovedfagsoppgave i kriminologi, Institutt for kriminologi og rettsosjologi, Universitetet i Oslo, 1997, 127 s.

Nielsen, Beth Grothe: *Seksuelle overgrep mod børn i familien. Et offerperspektiv på straffesystemet*. Aarhus universitetsforlag. Aarhus 1991. 312 s.

Nielsen, Beth Grothe: "Børn som ofre og vidner i sager om seksuelle overgrep." I: *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab*, 1992, nr.1, s. 40-54.

Nielsen, Beth Grothe: *Så græd jeg lidt for mig selv: hvad børn kan berette om overgrep – en udfordring til systemerne*. Aarhus universitetsforlag. Aarhus 1995. 213 s.

Nordqvist, Petra: *Polisers och åklagares berättelser om mutor*. Network for Resarch in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University, 2003:2. Lund 2003. 44 s.

Norée, Annika: *Laga befogenhet. Polisens rätt att använda vold.*

Akademisk avhandling för juris doktorsexamen vid Stockholms universitet 2001. Stiftelsen Skrifter utgitt av Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, 2000. 553 s.

Norée, Annika: "Polisens rätt til våld." I: PHS Forskning 2001:2,

Politiarbeid på godt og vondt. S. 79-94. Forskningskonferansen 2001. Politihøgskolen, Oslo. 111 s.

Nærpolitiet. Rapport fra NSfK's kontaktseminar 1996. Oslo 1996. 113 s.

Nærø, Gry Scholz : "Kriminalreporteren og politivold: søkelys på

forholdet mellom kriminalmedarbeidere i pressen og politi – og påtalemyndighet. I: *Lov og rett*, nr. 1 1990, s. 44-52.

Næshagen, Ferdinand Linthoe: *Fra selvtekt til demokratisk politi. En*

komparativ studie av rettshåndhevelsens historie i Vesten. PHS-Forskning 1999:5. 247 s.

Næshagen, Ferdinand L.: "Tilliten til politiet." I: PHS Forskning 2000:1,

Politi og publikum. S. 63-81. Justisdepartementets forskningskonferanse 1999. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Olaussen, Leif-Petter: "Etterforskning eller forebygging som hovedstrategi

i politiets arbeid mot kriminalitet?" I: *Lov og rett* nr 3/1991, s. 162-174.

Olaussen, Leif Petter. *Hvilke følger får økt politibemanning?* Rapport.

Politihøgskolen, Oslo 1992. 143 s.

Olsen, Ingunn: *Politiets håndtering av kriminelle gjenger. En studie av oslo- og stockholmspolitiets arbeidsmetoder, med fokus på Oslo politidistrikt.* Hovedfagsavhandling, Institutt for kriminologi og retts sosiologi, Universitetet i Oslo, 2002. 201 s.

Olsson, Hanna: "Pløtslig død i samband med polisingripande." I:

Materialisten, 2/3-1998, s. 53-69.

Ottosen, Rune: "Bumerangsakene og mediernes ansvar." I: *Norsk*

Medietidsskrift, nr. 1 1999, s. 93-100.

Pauloff, Anna: *Ungdomar, droger och polisens insatser.* BRÅ-rapport

1991: 1. Brottsförebyggande rådet, Stockholm. 1991

Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between users, the police and social workers.* NAD Publication, no.

43, 2003. Helsinki 2003. 193 s.

Politi og publikum. Justisdepartementets forskningskonferanse 1999. PHS

Forskning 2000:1. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Politiarbeid på godt og vondt. Forskningskonferansen 2001. PHS

Forskning 2001:2. Politihøgskolen, Oslo 2001. 111 s.

Polititjenestemann og akademiker? Forskning og praksis i politiarbeide.

Arne Skodvin (red.) Forskningskonferansen 2002. PHS-Forskning 2002: 2. Oslo 2002. 120s.

Sahlin, Ingrid: *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*. Arkiv Förlag, Lund 2000. 178 s.

Sahlin, Ingrid: "Bruk och missbruk av lokalsamället i Broken windows-modellen." I: Sahlin, Ingrid og Malin Akerström: *Det lokala våldet. Om rädsla, rasism och social kontroll*. S. 168-192. Liber, Stockholm 2000. 334 s.

Skodvin, Arne: "Offerets møte med politiet." I: PHS Forskning 2000:1. *Politi og publikum*. S. 29-50. Justisdepartementets forskningskonferanse 1999. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.

Smångs, Britta: *Poliser om poliser. Aspekter på ett arbete och en yrkesroll*. Network for Resarch in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University, 1993:2, Lund 1995. 72 s.

Skrinjar, Monica: "It`s the drug abuse that`s the problem, that`s what we need to deal with". How police officers and social workers describe their work with drug abusers." In: Pedersen, Esben Houborg & Christoffer Tigerstedt: *Regulating Drugs – between users, the police and social workers*. S. 123-140. NAD Publication, no. 43, 2003. Helsinki 2003. 193 s.

Soine-Rajanummi, Seppo: "The role of the police in three Finnish towns – the case of public drinking." I: *Nordisk alkohol- & narkotikatidsskrift*, vol. 20. 2003, s. 135-138.

Stevnsborg, Henrik: *Politiet 1938-47. Bekæmpelsen af spionage, sabotage og nedbrytende virksomhed*. Doktoravhandling, G-E-C Gads Forlag. København 1992. 568 s.

Strype, Jon og Johannes Knutsson: *Politiets bruk av skytevåpen*. PHS Forskning 2002:1. Politihøgskolen, Oslo 2002. 100 s.

Strype, Jon og Johannes Knutsson: "Politiets bruk av skytevåpen i Norge og Sverige." I: PHS Forskning 2000:4, *Det vanskelige politiarbeidet*. Justisdepartementets forskningskonferanse 2000. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s. s. 107-134.

Svanström, Yvonne: *Policing Public Women. The regulation of Prostitution in Stockholm 1812-1880*. Atlas Akademi, Stockholm 2000. 502 s.

Svanström, Yvonne: "Öronen skymta fram". Polisen och kvinnorna i Stockholm under 1800-talet." I: Ingrid Lander, Tove Petterson og Eva Tiby (red.) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet. Genusperspektiv inom svensk kriminologi*. S. 179-210. Studentlitteratur, Lund 2003. 352 s.

Sveri, K. "The gun and the police officer." I: *Internationale Perspektiven in Kriminologie und Strafrecht*. Festschrift für Kunther Kaiser zum 70. Geburtstag. S. 943-951: Berlin 1998. 1708 s.

- Sæter, Oddrun: *Lovbrudd og sosial kontroll i bydel. Fokus på oppvekstmiljø i utvalgte Drammensbydeler*. Prosjektrapport 138. Norges byggforskningsinstitutt, Oslo 1993. 132 s.
- Sæter, Oddrun: "Bydelspoliti og lokalkultur." I: *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskap*, 1996, nr. 1, s. 27-44.
- Sæter, Oddrun: *Bydelspolitiet i møte med det lokale*. Prosjektrapport 214. Norges byggforskningsinstitutt, Oslo 1997. 52 s.
- Takala, Hanna: "Oppklarade brott & spaningens etik. På vems uppdrag arbetar polisen?" I: *Antologi. 8 reflektioner om kriminalpolitik*. BRÅ-rapport 1999:9, Brottsförebyggande rådet, Stockholm, 1999. 174 s. s. 140-161
- Tingstad, Tormod: "Politivold, forskning og etterforskning." I: *Materialisten*, nr. 4-1992, s. 39-54.
- Thomassen, Gunnar: *SEFO - Det særskilte etterforskningsorgan. En empirisk belysning*. PHS-Forskning 1999:2. 72 s.
- Thomassen, Gunnar: "Evaluering av SEFO." I: PHS Forskning 2000:1. *Politi og publikum*. S. 51-62. Justisdepartementets forskningskonferanse 1999. Politihøgskolen, Oslo 2000. 134 s.
- Thomassen, Siv: *Den profesjonelle kilden. Politiets opplevelse av møtet med media og rollen som kilde under drapsetterforskning*.

Hovedfagsoppgave i kriminologi, Institutt for kriminologi og rettssosiologi, Universitetet i Oslo, 2002, 136 s. + vedlegg.

Torstensson, Marie: "Polisarbeta i stadsmiljön." I Wikström, Per-Olof (red): *Brott och åtgärder mott brott i stadsmiljön*. S. 179-194. BRÅ-rapport 1990:5. Stockholm: Allmänna Förlaget, 1990. 274 s.

Torstensson, Marie (red): *Vanliga spel. Vänliga metoder. En utvärdering av polisens arbete under EM i fotboll 1992*. Forskningsenheten, Polishögskolan. RPS forskning 1993:1. Stockholm 1993. 159 s.

Torstensson, Marie og Per-Olof Wikström: *Brottsprevention och Problemorienterat Polisarbete*. Rikspolisstyrelsen, Stockholm, 1995. 126 s.

Torstensson, Marie: *Problemorienterat polisarbete. 2:a upplagan*, Rikspolisstyrelsen, Stockholm, 1994. 40 s.

Torstensson, Marie, Wikström Per-Olof og Steve Olander: *Lokala problem, brott och trygghet i Borås kommun*. Forskningsrapport från Polishögskolan, 1998: 1. polishögskolan, Solna 1998. 130 s.

Torstensson, Marie og Steve Olander: *Lokala problem, brott och trygghet i Östergötlands län*. Polishögskolan rapport 1999: 2. Solna 1999. 82. s.

Torstensson, Marie og Cecilia Persson: *Lokala problem, brott och trygghet i Örebro län*. 1999 års trygghetsmätning. Polishögskolan och Lunds

universitet, avd. för psykiatri. Polishögskolan rapport 2000: 2. 102 s.

Ulfrstad, Lars-Marius: *Forebygging på tvers. Organisering og arbeidsprosesser i prosjektene "Samordning av lokale kriminalitesforebyggende arbeid"*. Prosjektrapport 131, Norges byggforskningsinstitutt, 1993. 72 s.

Vegheim, Berit: *Kvinnens møte med politiet. En intervju-undersøkelse med 20 innsatte kvinner om deres erfaringer med politiet.* Hovedfagsoppgave i kriminologi, Institutt for kriminologi og strafferett, Universitetet i Oslo, 1991. 231 s.

Wathne, Christin Thea: *"Vi skjønte etterhvert at vi var kvinner."* *Kvinnens likestilte inntreden i politiet.* Hovedfagsoppgave, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo, 1996. 135 s.

Wijk, Erik: *Gatans politik. Göteborgskravallerna: dokument, vittnesmål, kommentar.* Manifest. Stockholm 2001. 236 s.

Wijk, Erik: *Orätt: rättsröten efter Göteborgshändelserna.* Ordfront, Stockholm, 2003. 223 s.

Virta, S.: "Local security management - policing through networks." I: *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, vol. 25, 1, 2001.

Wikström, Per-Olof: *Brott och Åtgärder mot Brott i Stadsmiljön.* BRÅ-rapport 1990. Allmänna Förlaget, Stockholm 1990. 274 s.

- Wikström; Per-Olof: *Sociala problem, brott och trygghet: en intervjuunderökning med vuxna i åtta förortsområden i Stockholm*. BRÅ-rapport 1991:5. Allmänna Förlaget, Stockholm. 77 s.
- Wikström, Per-Olof & Torstensson, Marie: *Brottsprevention och problemorienterat polisarbete*. Forskningsenheten, Polishögskolan, Solna, 1995. 136 s.
- Wikström, Per-Olof, Marie Torstensson og Lars Dolmén: *Lokala problem, brott och trygghet i Gävleborgs Län*. Rapport från Problemgruppen 1997:1. Delrapport 1. Polishögskolan Forskningsenheten, Solna 1997. 143 s.
- Wikström, Per-Olof & Torstensson, Marie: *Lokalt brottförebyggande arbete. Organisation och inriktning*. Rapport från Problemgruppen 1997: 2. Polishögskolan Forskningsenheten, Solna 1997. 132 s.
- Wikström, Per -Olof, Marie Torstensson og Lars Dolmén: *Lokala problem, brott och trygghet i Dalarna*. Rapport från problemgruppen 1997:3. Polishögskolan, Solna 1997. 131 s.
- Wikström, Per -Olof, Marie Torstensson og Lars Dolmén: *1996 års Trygghetsmätning. Lokala problem brott og trygghet i Stockholms län*. Rapport från Problemgruppen 1997:4. Delrapport 1. Polishögskolan Forskningsenheten, Solna 1997. 130 s.

Winge, Stig: *Politiets fjernsynsovervåking ved Oslo Sentralstasjon – en evaluering av kameraenes effekt på kriminalitet og ordensproblemer*. PHS forskning 2001:1. 104 s.

Winge, Stig: "Effekten av politiets fjernsynsovervåking ved Oslo Sentralstasjon." I: PHS Forskning 2001:2. *Politiarbeid på godt og vondt*. S. 29-48. Forskningskonferansen 2001, Politihøgskolen, Oslo. 111 s.

Åberg, Berit: *Samarbete på könsblandade arbetsplatser. En könsteoretisk analys av arbetsdelning mellan kvinnor och män i två yrken: akutsjuksköterskor och ordningspoliser*. Örebro Studies in Sociology 1. Universitetsbiblioteket, Örebro 2001. 240 s.

Åkerström, Malin: "Police Persuading: Making battered women file a complaint." In: *International Journal of Law, Policy and the Family*, 12, 1998, p. 62-71.

Åse, Cecilia: *Makten att se – om kropp och kvinnlighet i lagens namn*. Liber AB, Malmö 2000. 136 s.

English Summary

The background for this review was a commission by the Scandinavian Research Council for Criminology to compile a commented bibliography of recent Nordic police research, within a period of three months. Many recent projects have claimed that there has been little police research done in the Nordic countries. This is completely wrong! There has been an explosive development in Nordic police research, especially from the mid '90's. The publication list contains as many as 215 project reports. Social scientists from a variety of different institutions and many different disciplines have contributed to the police research. However, the majority of researchers have their background from anthropology, sociology and criminology.

To delimitate "recent", I have included research from the beginning of the '90's up until today. The delimitation of "police research" is far more complicated. Many papers and books from criminology briefly mention the police and police work. Only those works where the police have been a central subject in the publication have been included here. Articles from newspapers, conference papers, public committee reports and book reviews have not been included, even though there are examples of interesting police research in some of these sources.

This bibliography is of Nordic police research. However, the coverage of Finnish research is far more inadequate than the coverage of Norwegian, Swedish and Danish research. The Finnish Police Academy in ESPOO and the National Research Institute of Legal Policy in Helsinki, for example, have both conducted valuable research. Their work has included, among other subjects, analyses of local police, police culture, zero tolerance, how police handle crimes like drug abuse, cases

of battering and abuse, economic crimes, and with crimes committed by the police themselves. As for Finland, I have at least managed to include some literature written in English or Swedish. When it comes to Iceland, however, the situation is far worse; no contributions from Iceland are included in this bibliography. Research on the relationship between police and children, on repeat offenders, stigmatization and on electronic surveillance of work places, have amongst other themes, been conducted in Iceland. I regret the poor coverage of Finnish police research and the non-coverage of Icelandic police research. This give me the opportunity to pursue one of my fixations: The Scandinavian Research Council of Criminology should use more of their funding to make research from Finland and Iceland available for their Nordic colleagues.

As there turned out to be such an amount of police research, I have chosen to group main subjects of comments in addition to the alphabetical list at the end of the report. Even though many publications reach over many subjects, they are however placed in only one group in the thematic overview. In my opinion this gives a better overview. The index gives an impression of the structure of the report:

Backseat research	s. 7
Gender in the police	s. 20
Police, the public and street people	s. 34
Organization of the police and crime prevention	s. 41
Police management of violations of the law	s. 61
The difficult police work	s. 68
International police cooperation, untraditional methods of investigation	s. 93
The gap	s. 105
Publication list	s. 109

Reading through Nordic police research reveals a striking pattern: the gap between the various research environments. Let me roughly dichotomize research institutes or institutions into those conducting state-initiated research and those doing university research. Where university research is done, is given by the name. When using the term state-initiated research, I'm thinking here especially of the research conducted within the frames of the national police academies' research units and the research unit at the Swedish National Council for Crime Prevention (BRÅ). (The national crime prevention councils in the other Nordic countries do not have their own research units). This writer is solidly placed within the tradition of university research, and this will undoubtedly influence the description of the gap. The gap is characterized through several main features, the most important one being the differences in perspective. Research from above and a control perspective characterize the nature of state-initiated research. This research is meant to be useful and guiding for the manner of police work and police priorities. Research conducted by universities is characterized by a critical perspective from the outside, more seldom a perspective from below. In this context, the starting point of a perspective from below is meant as a description of the street-people's⁸ lives seen from their perspectives. In a far higher degree than in state-initiated research, police operations are scrutinized, risk-tendencies are pointed out, most often stressing the risks of the surveillance society, human rights and citizens' civil rights. The subjects most often differ. State-initiated research has its roots within the general sociology in a far lesser degree

---

⁸ The choice of names used tells its own story about the perspective. Alternate words for street-people can be the criminals, lazybones, disturbing elements.

than university research, and as a whole is often not based on a theoretical approach. State-initiated research uses more often quantitative methodology, university research more often qualitative methodology. The presentation of publications also differs. Especially BRÅ publishes often partial reports that overlap each other rather than presenting the subject as a whole. In general, state-initiated research is characterized by small, delimited reports compared to university research, where the publications in some cases are heavy as bricks.

These divergences are rooted in different traditions and different settings of a framework for research. State-initiated research is often ordered by authorities such as government offices and superior police authorities. This implies that the approach to the problems are formulated outside the research environment, in contrast to the approaches within university research, where at least the tenured researcher can pursue own curiosity or approaches to the problems that are seen as central for the development of the subject at matter. State-initiated research is often externally funded. This leads to a barely sufficient time frame compared to within university research.

There seems to exist a gap between these two research environments roughly described here. It is utmost seldom that research from the one side enriches research from the other side. Also, research from the two environments rarely refer to each others work across the gap, whether or not it is in honourable or less honourable settings. This is of course a result of the fact that the subjects for research differ. But even where the subjects are similar, research from the other side of the gap is not used.

There exist probably rather widespread stereotypes about the research being done on the other side of the gap than where one self is standing. The researcher from the university might see the researcher

working on state-initiated projects as a conservative, uncritical and non-theoretical researcher subserviently running errands for the authorities. The researcher working on state-initiated projects might see the university researcher as naïve, romantic, futile and out of touch with reality.

Perhaps it has to be like this. One way of considering the gap is that there is nothing to be fetched on the other side. Just as other research is specialized – the many specialities of medicine are an example – police research must also be specialized for the development of the research. Rather than using time on research that seems irrelevant, it is much better to cultivate what one excels in.

Or is this unfortunate? Some reasons seem to speak in favour of that. The danger of inbreeding is the most important one. Research environments quickly develop their own unspoken truths – their own doxa – and the risk is higher the more closed a research environment is. However, and also in this description, the stereotypes are crude. Even though some of the conditions and features are in common, there is also a wide individual difference between university researchers. The same applies to state-initiated researchers. To use an example, the research conducted at the Police Academy in Oslo and by BRÅ, are clearly different. The research done at the Police Academy in Oslo is far more empirically based than some of BRÅ's research during the '90's, in contrast to some of the earlier research conducted by BRÅ. The Police Academy in Oslo has based their research far more often on more sensitive and complex subjects within police research. Also, the Police Academy has more often put into question the coherence with the wider sociological framework, especially in the work done by Johannes Knutsson.

Perhaps it is possible to work towards a solution in between; maybe it is possible to build small bridges over the gap, though they might seem somewhat insecure. A starting point could be some of the subjects in common. The question of zero tolerance and what actually happened in New York is one of these subjects. There has been written a lot on both sides of the gap of what happened in New York. Typically, these works do not have references covering the gap. Interestingly enough, all the researchers reject any proposition of importing zero tolerance to the Nordic countries, although with a varying degree of strength. There are, however, differences of opinion of what actually happened in New York, even though the same data should be available for both sides. A fragile bridge could be a conference where the focus would be to go in-depth of the material from New York, and to see if it is possible to agree upon some kind of summary. Following this, one could sum up whether or not the conference was worth the effort and if the building of bridges over the gap should continue.

K-serien

Institutt for kriminologi og retts sosiologi, avd. kriminologi, Universitetet i Oslo

- Nr 2/05   Cecilie Høigård: NYTT POLITI? En kommentert bibliografi over nyere nordisk politiforskning
- Nr 1/05   Mette Irmgard Snertingdal: Vekterens arbeidshverdag: Et spenningsfelt av kryssende forventninger.
- Nr. 1/04   Eva Simonsen/Kjersti Ericsson: Krigsbarn i fredstid. Sosialpolitiske og profesjonelle føringer I synet på tysk-norske krigsbarn 1945-1947
- Nr. 2/02   Guri Larsen: Barnevern I hundre år. Et overblikk på lovreformhistorien.
- Nr. 1/02   Torbjørn Skarøhamar: Levekår og livssituasjon blant innsatte i norske fengsler.
- Nr. 1/01   Martin Skaug Halsos: §213 i almindelig borgerlig straffelov. Homoseksualitet i Norge og rettslige sanksjoner mot den fra slutten av 1800-tallet til 1972.
- Nr. 3-99   Helene Oppen Gundhus: Automatisert kontroll av tillit. Forskyvninger i Arbeidsmarkedsetatens kontrollbilde. (kr. 210)
- Nr. 2-99   Hjørdis Fodstad: Møter mellom tater og det norske samfunnet. Erfaringer fra tvangssterilisering. (kr. 180)
- Nr. 1-99   Anne Berit Sandvik: Kampen om barna. Personer av taterslekts erfaringer fra barne- og skolehjem. (kr. 225)
- Nr. 1-95   Berit Vegheim: Kvinners møte med straffeapparatet. Del I: Kvinners møte med politiet. Del II: Det uforutsigbare systemet og det sårbare fellesskapet. (kr. 90 + 90 = 180)
- Nr. 3-94   Nina Jon: Bak kriminalstatistikkens kolonner. Om registrert voldskriminalitet i Oslo. (kr. 90)
- Nr. 2-94   Kjersti Ericsson og Hedda Giertsen (red.): Andre bøker. En antologi fra et litterært seminar. (kr. 50)
- Nr. 1-94   Paul Larsson: Ved alvorlig eller gjentatt brudd ... En undersøkelse av brudd på vilkår under soning av samfunnstjeneste. (kr. 50)
- Nr. 1-92   Joar Tranøy: Lobotomi i skandinavisk psykiatri. (kr. 70)
- Nr. 2-91   Kåre Bødal, Inger Marie Fridhov: For sikkerhets skyld. Om sikkerhetsavdelingen på Ullersmo. (kr. 60)
- Nr. 1-91   Per Ole Johansen (red): Studier i økonomisk kriminalitet. (kr.100)

- Nr. 3-90 Liv Finstad og Anne Lise Gjetvik: Varetektsfanger forteller. (kr. 60)
- Nr. 2-90 Kjersti Ericsson: Alternativ konfliktløsning. (kr. 90)
- Nr. 1-90 Hedda Giertsen: Egne og andres standarder. (kr. 90)
- Nr. 3-89 Kjell Inge Bjørvik, Torstein Hjellum og Nanna Kildal: Hvitbok om "Boomerangsakene" i Bergen. (kr. 90)
- Nr. 2-89 Thomas Mathiesen: Samfunnets titteskap. (kr. 80)
- Nr. 1-89 Ragnar Hauge: Gjengkriminalitet og ungdomskulturer. (kr. 90)
- Nr. 4-88 Kristin Skjørtén: Når makt blir vold. (kr.100)
- Nr. 3-88 Teresa: El Reino del Candado/Hengelåsriket. (kr. 80)
- Nr. 2-88 Cecilie Høigård og Annika Snare: Kvinneres skyld. (kr.100)
- Nr. 1-88 Morten T. Hansen: Narkotika. (kr. 90)
- Nr. 5-87 Hedda Giertsen: Poesi og kriminologi. (kr. 40)
- Nr. 4-87 Sturla Falck: Rett tolk? En undersøkelse av tolker, språk, rettsikkerhetsproblemer og rollekonflikter innen politi og domstoler. Utgitt i samarbeid med Universitetsforlaget. (kr. 75)
- Nr. 3-87 Terje: Kontrollert oppbevaring – sikring i fengsel og frihet. *
- Nr. 2-87 Halvor Kongshavn: Rettspsykiatrien – slik fanger ser den.*
- Nr. 1-87 Dag Ellingsen: Kan vi stole på rettspsykiatrien?*
- Nr. 1-86 Annick Prieur og Arnhild Taksdal: Rapport fra forprosjektet: prostitusjon og mannlig seksualitet.*
- Nr. 1-85 Jørn Holme: Fra amtmann til statsadvokat. Om overgangen til en selvstendig påtalemyndighet. *
- Nr. 1-83 Anders Bratholm (red.): Barnerett. *
- Nr. 1-82 Mary-Ann Hedlund: Politianmeldt momskriminalitet. *
- Nr. 2-81 Leif Petter Olaussen: Om kriminalstatistikken. Datagrunnlag, opptellingsprinsipper og problemer.*
- Nr. 1-81 Tor Arne Aasterød og Per Ole Johansen: Fritidsklubber, forebyggende ungdomsarbeid og profesjonalisering. *

* utsolgt

Heftene kan kjøpes hos Akademika, Karl Johans gate 47, tlf. 22 42 54 50.

Instituttets hjemmeside: <http://www.jus.uio.no/ifk/>